

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2022-2025

Αθήνα

Ιούνιος 2021

Δήλωση Συμμόρφωσης και Αναφορά περί Υιοθέτησης Προβλέψεων (ΜΠΔΣ)	7
Εισαγωγή	7
1. Οικονομικές εξελίξεις	9
1.1 Μακροοικονομικές εξελίξεις	9
1.2 Μακροοικονομικοί και δημοσιονομικοί κίνδυνοι για το ΜΠΔΣ	31
1.3 Δημοσιονομικά απολογιστικά στοιχεία 2019 και 2020	32
2. Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2022-2025	35
2.1 Δημοσιονομικές εκτιμήσεις ΜΠΔΣ 2022-2025	35
2.2 Ανάλυση ανά υποτομέα	40
2.2.1 Κράτος	40
2.2.2 Νομικά Πρόσωπα	47
2.2.3 Νοσοκομεία-Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας	47
2.2.4 Ο.Τ.Α.	48
2.2.5 Κοινωνικός Προϋπολογισμός	49
2.2.6 Προσλήψεις - αποχωρήσεις προσωπικού Γενικής Κυβέρνησης	52
2.3 Σύγκριση προϋπολογισμού με εκτιμήσεις έτους 2021	53
2.4 Γενική Κυβέρνηση σε ενοποιημένη βάση	57
2.5 Δημοσιονομικές παρεμβάσεις	61
2.6 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων	68
2.7 Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	76
2.8 Δημόσιο χρέος	78
2.9 Αποκρατικοποιήσεις	80
2.10 Δημοσιονομική διαχείριση	81
2.11 Πηγές κινδύνου για τις δημοσιονομικές προβλέψεις	83
Παράρτημα	88

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1: Συμβολή των συνιστωσών του ΑΕΠ στη μεταβολή του τριμηνιαίου ΑΕΠ.....	21
Πίνακας 2: Βασικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας.....	30
Πίνακας 3: Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) ετών 2019 -2020.....	33
Πίνακας 4: Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ενισχυμένης Εποπτείας ετών 2019 -2020.....	35
Πίνακας 5: ΜΠΔΣ - Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) ετών 2019 -2025.....	36
Πίνακας 6: ΜΠΔΣ Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ενισχυμένης Εποπτείας ετών 2019 -2022.....	38
Πίνακας 7: Εξέλιξη διαρθρωτικού αποτελέσματος.....	39
Πίνακας 8: Μεταβιβάσεις Τακτικού Προϋπολογισμού σε φορείς εντός και εκτός της Γενικής Κυβέρνησης σε ταμειακή βάση.....	41
Πίνακας 9: Ανώτατα Όρια Δαπανών Φορέων Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή και δεδουλευμένη βάση σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA για τα έτη 2021-2025.....	42
Πίνακας 10: Εκτιμήσεις οικονομικών μεγεθών Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών (ΑΔΑ) ετών 2022-2025.....	47
Πίνακας 11: Κοινωνικός προϋπολογισμός.....	50
Πίνακας 12: Προσλήψεις - Αποχωρήσεις περιόδου 2020-2025.....	52
Πίνακας 13: Σύγκριση Π/Υ - Εκτιμήσεων Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) έτους 2021.....	54
Πίνακας 14: Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ενισχυμένης Εποπτείας - σύγκριση Π/Υ και εκτιμήσεων έτους 2021.....	56
Πίνακας 15: Ενοποιημένο αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (ποσά σε εκατ. ευρώ).....	57
Πίνακας 16: Ενοποιημένο αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ.....	58
Πίνακας 17: Σύνθεση πρωτογενών δαπανών Γενικής Κυβέρνησης (ΜΠΔΣ).....	60
Πίνακας 18: Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική οικονομία.....	64
Πίνακας 19: Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.....	77
Πίνακας 20: Εξέλιξη χρέους Γενικής Κυβέρνησης και Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης.....	78

Πίνακας 21: Έσοδα Προγράμματος Αποκρατικοποιήσεων.....	80
Πίνακας 22: Αποτελέσματα της ανάλυσης ευαισθησίας (% αποκλίσεις από το σενάριο βάσης).....	84
Πίνακας 23: Εγγυήσεις Γενικής Κυβέρνησης.....	86
Πίνακας 24: Υποχρεώσεις που απορρέουν από Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) που καταγράφονται εκτός προϋπολογισμού (off-balance sheet).....	87
Πίνακας 25: Μη εξυπηρετούμενα δάνεια χορηγηθέντα από φορείς της Γενικής Κυβέρνησης.....	87
Πίνακας 26: Έσοδα και Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση - Μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές.....	88

Ευρετήριο διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη ΑΕΠ μεταξύ διαδοχικών τριμήνων στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη.....	14
Διάγραμμα 2: Ακαθάριστη Αποταμίευση Θεσμικών Τομέων.....	16
Διάγραμμα 3: Συμβολή συνιστωσών τριμήνων στη μεταβολή του ετήσιου ΑΕΠ το 2020.....	18
Διάγραμμα 4: Αναθεωρήσεις των προβλέψεων ΑΕΠ για το 2020.....	19
Διάγραμμα 5: Προσωρινά στοιχεία ΑΕΠ-ανεργίας 2020 για την Ελλάδα και την Ευρωζώνη έναντι προβλέψεων.....	22
Διάγραμμα 6: Βραχυχρόνιοι δείκτες οικονομικής συγκυρίας.....	24
Διάγραμμα 7: Επενδύσεις στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη και ελληνικό επενδυτικό κενό.....	26
Διάγραμμα 8: Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, Ενοποιημένοι Τόκοι και Πρωτογενές Αποτέλεσμα.....	39
Διάγραμμα 9: Συστατικά στοιχεία ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης.....	40
Διάγραμμα 10: Σύνθεση πρωτογενών δαπανών Γενικής Κυβέρνησης (ΜΠΔΣ).....	61

Δήλωση Συμμόρφωσης και Αναφορά περί Υιοθέτησης Προβλέψεων (ΜΠΔΣ)

- Οι στόχοι και τα ανώτατα όρια του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής, καθώς και οι προβλέψεις και εκτιμήσεις των δημοσιονομικών δεικτών της Επεξηγηματικής του Έκθεσης, είναι σύμφωνα με τους δημοσιονομικούς κανόνες και τις γενικές αρχές για τη διαχείριση των οικονομικών του Δημοσίου, που περιγράφονται στο ν.4270/2014 όπως ισχύει.
- Οι μακροοικονομικές και οι δημοσιονομικές προβλέψεις, πάνω στις οποίες βασίζεται το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής, έχουν υιοθετηθεί από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο.

Εισαγωγή

Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2022-2025 καταρτίζεται υπό το καθεστώς αυξημένης αβεβαιότητας που συνεπάγεται η πανδημία και η πορεία των εκστρατειών εμβολιασμού διεθνώς, αλλά και των επιπτώσεων τους στην ελληνική οικονομία. Η εγγενής αυτή αβεβαιότητα και οι οικονομικές και δημοσιονομικές συνέπειες των μέτρων περιορισμού της πανδημίας, οδήγησαν τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα στην απόφαση να ισχύσει, για πρώτη φορά από το 2011 που θεσπίστηκε, στα δημοσιονομικά των χωρών μελών της ευρωζώνης, η γενική ρήτρα διαφυγής. Αρχικά η απόφαση αυτή αφορούσε τα έτη 2020 και 2021 και πρόσφατα αποφασίστηκε να ισχύσει και για το 2022. Απόφαση που έχει ως στόχο να προφυλαχθεί, στο μέγιστο δυνατό βαθμό, από τις επιπτώσεις της πανδημίας ο παραγωγικός και κοινωνικός ιστός και να μην παρεμποδιστεί η σημαντική ανάκαμψη που, σε κάθε περίπτωση, προβλέπεται για το επόμενο έτος.

Στο πλαίσιο της γενικής ρήτρας διαφυγής, αποκτά ακόμα μεγαλύτερη σημασία η εμπιστοσύνη που απολαμβάνει η χώρα τόσο στις αγορές όσο και μεταξύ των εταίρων και πιστωτών της. Αυτή αντανακλάται στα επιτόκια των ελληνικών ομολόγων, που βρίσκονται σήμερα σε ιστορικά χαμηλά. Η συνεπής εκδοτική δραστηριότητα του Ελληνικού Δημοσίου κατά την τελευταία τριετία, οδήγησε σταδιακά στη συμπλήρωση της καμπύλης αποδόσεων τίτλων του Ε.Δ. σε όλο το φάσμα της και στην πλήρη χρονική επέκταση της φυσικής διάρκειάς της, παρέχοντας ταυτόχρονα όγκο και ρευστότητα στο σύνολο των εκδόσεων.

Στα πλαίσια της ευελιξίας που προσφέρει η γενική ρήτρα διαφυγής σε συνδυασμό με την ρευστότητα που αντλήθηκε από την επιτυχή εκδοτική δραστηριότητα και την αξιοποίηση Ευρωπαϊκών μέσων στήριξης, η κυβέρνηση σχεδίασε και υλοποιεί ένα ευρύ πλέγμα παρεμβάσεων στήριξης των κοινωνικών ομάδων που επλήγησαν από την πανδημία, οι οποίες αγγίζουν τα 41 δισ. ευρώ την περίοδο 2020-2022.

Εκκινώντας από την θετική επίδραση των ανωτέρω παρεμβάσεων στήριξης και συνεχίζοντας με την πλήρη εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η ανάπτυξη το τρέχον έτος εκτιμάται στο 3,6%, ενώ για το 2022 προβλέπεται ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης της τάξης του 6,2% και για την υπόλοιπη περίοδο του ΜΠΔΣ αναμένεται κατά μέσο όρο ανάπτυξη της τάξης του 4%. Η ανάπτυξη φέτος είναι πιθανόν να είναι μεγαλύτερη αν επιβεβαιωθούν και στους επόμενους μήνες οι πολύ θετικές εξελίξεις που κατέγραψε για το ΑΕΠ η ΕΛΣΤΑΤ για το πρώτο τρίμηνο του 2021. Στο σύνολο της περιόδου 2022-2025, τα τρία τέταρτα της ανάπτυξης αναμένεται να προέλθουν μεσοσταθμικά από τις συνιστώσες της εγχώριας ζήτησης, με τον εξωτερικό τομέα να συνεισφέρει κατά το υπόλοιπο ένα τέταρτο. Κινητήρια δύναμη της εγχώριας ζήτησης αναμένεται να αποτελέσουν οι επενδύσεις, φτάνοντας τη συμμετοχή τους στο ΑΕΠ στο 16,7% το 2025, από 11,1% το 2020.

Καθοριστική συμβολή στην εξέλιξη αυτή θα έχει το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0». Το Σχέδιο αυτό περιλαμβάνει σειρά φιλόδοξων μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που θα οδηγήσουν σε ένα πιο εξωστρεφές, ανταγωνιστικό, φιλικό στο περιβάλλον οικονομικό μοντέλο, με ένα φορολογικό σύστημα που στοχεύει στην ανάπτυξη και ένα αποτελεσματικό δίκτυ κοινωνικής προστασίας. Πρόκειται για ένα πλέγμα μεταρρυθμίσεων που συνδυάζει οικονομική αποτελεσματικότητα με κοινωνική συνοχή και δικαιοσύνη.

Οι συνολικοί πόροι του Σχεδίου ανέρχονται σε 30,5 δισ. ευρώ έως το 2026, εκ των οποίων 17,8 δισ. ευρώ είναι επιχορηγήσεις και 12,7 δισ. ευρώ δάνεια. Είναι μια μοναδική ευκαιρία για την επιτάχυνση της οικονομικής ανάκαμψης της χώρας με στόχο οι συνολικοί επενδυτικοί πόροι που θα ενεργοποιηθούν να ανέλθουν σε περίπου 59 δισ. ευρώ, δηλ. διπλάσιοι από το μέγεθος του ίδιου του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η ανάπτυξη θα εστιάσει σε τέσσερις πυλώνες: την πράσινη μετάβαση, τον ψηφιακό μετασχηματισμό, την απασχόληση - δεξιότητες - κοινωνική συνοχή και τις ιδιωτικές επενδύσεις.

Δημοσιονομικά για φέτος εκτιμάται ότι το πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης θα διαμορφωθεί σε έλλειμμα 7,1% του ΑΕΠ, το 2022 σε έλλειμμα 0,5% του ΑΕΠ, ενώ από το 2023 θα επανέλθουμε σε πρωτογενή πλεονάσματα σταδιακά αυξανόμενα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι κατόπιν της ενεργοποίησης της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το παρόν ΜΠΔΣ καταρτίζεται με βάση τις πολιτικές που έχουν ήδη θεσμοθετηθεί και ανακοινωθεί οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στο σενάριο βάσης και δεν παρουσιάζονται εν προκειμένω εναλλακτικά σενάρια που οδηγούν σε σημαντικές δημοσιονομικές αποκλίσεις σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Συνεπώς, τα πρωτογενή πλεονάσματα που απεικονίζονται κυρίως προς τα τελευταία έτη του Προγράμματος αποτελούν το βασικό σενάριο χωρίς τη λήψη άλλων μέτρων πολιτικής, που σε κάθε περίπτωση θα προσαρμοστούν στους στόχους σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα που θα τεθούν στη βάση του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, απαλείφοντας τυχόν υπερβάσεις αυτών. Με δεδομένο συνεπώς ότι το σενάριο βάσης απεικονίζει αποκλειστικά τις ήδη θεσμοθετημένες κυβερνητικές αποφάσεις, δεν αντανάκλα τις κυβερνητικές πολιτικές που θα νομοθετηθούν στο μέλλον στη βάση του διαθέσιμου δημοσιονομικού χώρου που κατά περίπτωση προκύπτει από τον συνδυασμό του ΜΠΔΣ και των νέων στόχων πρωτογενών πλεονασμάτων, που θα γίνουν γνωστοί σε μεταγενέστερο χρόνο όταν ολοκληρωθούν οι σχετικές συζητήσεις για τους νέους δημοσιονομικούς κανόνες που θα ισχύσουν στην ευρωζώνη από το 2023 και εντεύθεν.

1. Οικονομικές εξελίξεις

1.1 Μακροοικονομικές εξελίξεις

Εξελίξεις στην Ευρωζώνη

Η πανδημία του Covid-19 το 2020 προκάλεσε μια άνευ προηγουμένου κρίση στον τομέα της δημόσιας υγείας και επέφερε μεγάλη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας στην Ευρωζώνη, αντανakλώντας οικονομικές επιπτώσεις τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης.

Ως μέσο απόκρισης, η κρίση οδήγησε σε σημαντικές αλλαγές στην άσκηση της δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, η δημοσιονομική απόκριση στις επιπτώσεις της πανδημίας υπήρξε άμεση και συντονισμένη, με την προσωρινή αναστολή των δημοσιονομικών κανόνων του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και των περιορισμών στην παροχή κρατικών ενισχύσεων και εγγυήσεων, αλλά και με νέα εργαλεία, όπως το πρόγραμμα SURE¹ για τη στήριξη της απασχόλησης.

Οι πρωτοβουλίες αυτές επέτρεψαν την άσκηση έντονα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής από τα κράτη μέλη. Οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις στη ζώνη του ευρώ το 2020 για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης έφθασαν, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά μέσο όρο περίπου το 4,0% του ΑΕΠ, ενώ τα μέτρα παροχής ρευστότητας και εγγυήσεων, τα οποία ωστόσο δεν περιλαμβάνονται στους προϋπολογισμούς των χωρών, διαμορφώθηκαν περίπου στο 19% του ΑΕΠ.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η ανταπόκριση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, με την ενίσχυση του διευκολυντικού χαρακτήρα της ενιαίας νομισματικής πολιτικής μέσω, μεταξύ άλλων, του έκτακτου προγράμματος αγοράς τίτλων λόγω πανδημίας PEPP (Pandemic Emergency Purchase Programme). Η επεκτατική νομισματική πολιτική συγκράτησε τις αποδόσεις των κρατικών τίτλων σε χαμηλά επίπεδα και παρείχε φθηνή χρηματοδότηση σε όλες ανεξαιρέτως τις χώρες-μέλη της ζώνης του ευρώ, συμβάλλοντας αποτελεσματικά στον περιορισμό των επιπτώσεων της πανδημίας.

Το ΑΕΠ στην οικονομία της Ευρωζώνης μειώθηκε κατά 6,6% το 2020, έναντι αύξησης κατά 1,3% το 2019. Στο πρώτο εξάμηνο του 2020, το ΑΕΠ σημείωσε ιστορική πτώση κατά περίπου 15,0% σε σύγκριση με το τέταρτο τρίμηνο του 2019, κοντά στα επίπεδα του 2005. Ωστόσο, στο τρίτο τρίμηνο του 2020, η χαλάρωση των μέτρων περιορισμού της πανδημίας, καθώς και η απόδοση των μέτρων στήριξης στις επιχειρήσεις και στα νοικοκυριά, ενίσχυσαν την εγχώρια ζήτηση και οδήγησαν σε καταγραφή σημαντικής ανάκαμψης έναντι του προηγούμενου τριμήνου. Ακολούθως, η οικονομική δραστηριότητα σημείωσε νέα κάμψη στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, εξαιτίας της επιβολής μέτρων περιορισμού του δεύτερου κύματος της πανδημίας, η οποία όμως ήταν μικρότερη του αναμενόμενου, χάρη στην ανάκαμψη της εξωτερικής ζήτησης και στην σχετική εξομάλυνση των καταναλωτικών συνηθειών σε σχέση με το πρώτο κύμα.

Η ιδιωτική κατανάλωση, η οποία υπήρξε η κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης στην Ευρωζώνη τα προηγούμενα χρόνια, μειώθηκε κατά 8,0% το 2020 έναντι αύξησης κατά 1,3% το 2019, αντανakλώντας κυρίως την περιστολή της καταναλωτικής δαπάνης για διαρκή αγαθά και υπηρεσίες. Μεταξύ των τριμήνων του 2020, η ιδιωτική κατανάλωση ακολούθησε ανάλογη τάση με αυτή του πραγματικού ΑΕΠ, με την (ήπια έναντι του αναμενόμενου) κάμψη της στο τέταρτο τρίμηνο 2020 να αποτελεί την κύρια αιτία της νέας μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας.

¹ «Support to mitigate Unemployment Risks in an Emergency».

Σε αντίθεση με την ιδιωτική κατανάλωση, πιο συγκρατημένες στη διάρκεια του 2020 ήταν οι εξελίξεις στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, το οποίο σταθεροποιήθηκε χάρη στην κρατική στήριξη, οδηγώντας σε αύξηση του ποσοστού αποταμίευσης. Σε αυτό συντέλεσε ο πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ, κινούμενος σε αρνητικό έδαφος από τον Αύγουστο του 2020 (για πρώτη φορά μετά τον Μάρτιο του 2016) έως το τέλος του έτους.

Η υλοποίηση επιχειρηματικών επενδυτικών σχεδίων περιορίστηκε το 2020, λόγω της υπερβάλλουσας παραγωγικής δυναμικότητας ιδίως στους κλάδους έντασης κεφαλαίου, της μείωσης των περιθωρίων κέρδους, αλλά και του υψηλού βαθμού αβεβαιότητας για την πορεία της πανδημίας. Οι συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου στην Ευρωζώνη μειώθηκαν κατά 8,3% το 2020, έναντι αύξησής τους κατά 5,7% το 2019. Ωστόσο, οι επιχειρηματικές επενδύσεις ανέκαμψαν σημαντικά το δεύτερο εξάμηνο του 2020, ανακτώντας εν μέρει τη δυναμική τους μετά την κάμψη του πρώτου εξαμήνου.

Στον εξωτερικό τομέα της Ευρωζώνης, το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε οριακά και διαμορφώθηκε σε 3% το 2020, έναντι 3,1% το 2019. Η χαμηλή εξαγωγική επίδοση επιτάχθηκε εξαιτίας της υψηλής συμμετοχής πολλών κρατών-μελών στις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, των οποίων η ομαλή λειτουργία διαταράχθηκε το πρώτο εξάμηνο του 2020. Οι εξαγωγές υπηρεσιών στις χώρες όπου ο τουρισμός και οι μεταφορές συνεισφέρουν σημαντικά στο ΑΕΠ σημείωσαν ιστορική πτώση το 2020, ως αποτέλεσμα του περιορισμού των μετακινήσεων.

Ο οικονομικός αντίκτυπος της πανδημίας στην Ευρωζώνη οδήγησε σε απώλειες θέσεων εργασίας, ιδίως το πρώτο εξάμηνο του 2020, οι οποίες όμως ήταν συγκρατημένες σε σχέση με την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, στη βάση των μέτρων πολιτικής που περιόρισαν τις πτωχεύσεις και τις απώλειες εισοδήματος των επιχειρήσεων. Η συνολική απασχόληση μειώθηκε κατά 1,6% το 2020 σε ετήσια βάση, έναντι αύξησης κατά 1,2% το 2019, και αφορούσε σε μεγάλο βαθμό συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου.

Σήμερα, η ισχυρή απόκριση πολιτικής σε εθνικό και κεντρικό ευρωπαϊκό επίπεδο συμβάλλει στον περιορισμό των επιπτώσεων της κρίσης στον οικονομικό και κοινωνικό ιστό της Ευρώπης. Ως εκ τούτου, η ανάκαμψη της Ευρωζώνης και της ΕΕ, αναμένεται να είναι ισχυρή βραχυπρόθεσμα και να διατηρήσει τη δυναμική της μεσοπρόθεσμα, με τις πρόσφατες εαρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναθεωρημένες προς το βέλτιον έναντι των χειμερινών του 2021 και των φθινοπωρινών του 2020.

Συγκεκριμένα, το ΑΕΠ² της Ευρωζώνης εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 4,3% το 2021 και 4,4% το 2022 και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) κατά 4,2% και 4,4% αντίστοιχα^{3,4}. Στο τέλος του 2023, το ΑΕΠ της Ευρωζώνης αναμένεται υψηλότερο από το προ κρίσης επίπεδο κατά 3,3%⁵, γεγονός που αντανάκλα την αποσόβηση μακροπρόθεσμων οικονομικών πληγμάτων από την πανδημία μέσω της συμβολής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility) του Next Generation EU. Στο ίδιο πλαίσιο, ζωτικής σημασίας είναι η σταδιακή κλιμάκωση της κατάργησης των εθνικών μέτρων στήριξης, για την αποφυγή οικονομικών επιπτώσεων από μία απότομη διακοπή τους (cliff effect results), και η βαθμιαία μεταστροφή τους από επείγουσας βοήθειας σε πιο στοχευμένα υπέρ της ανθεκτικής και βιώσιμης ανάκαμψης.

Σε αδρές γραμμές, η εκτιμώμενη ισχυρή ανάπτυξη στην Ευρωζώνη αντανάκλα τη μεγάλη δημοσιονομική τόνωση, τις βελτιωμένες προοπτικές του εξωτερικού περιβάλλοντος, και κυρίως την πρόοδο των προγραμμάτων

² Βάσει των εαρινών προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Spring Economic Forecasts, May 2021).

³ Ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ εκτιμάται σε 4,0% το 2021, σε 4,1% το 2022 και 2,1% το 2023 βάσει των στοιχείων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Μακροοικονομικές προβλέψεις εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ για τη ζώνη του ευρώ, Μάρτιος 2021).

⁴ Σύμφωνα με το Focus Economics Consensus Forecast (May 2021), ο ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ στην Ευρωζώνη εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 4,1% για το 2021 και 2022, 2,0% το 2023, 1,7% το 2024 και 1,3% το 2025.

⁵ Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), Μακροοικονομικές Προβολές Εμπειρογνομόνων της ΕΚΤ, Μάρτιος 2021.

εμβολιασμού. Εντούτοις, η ανάκαμψη προβλέπεται ασύγχρονη στην Ευρωζώνη, αντανακλώντας διαφοροποιήσεις μεταξύ χωρών ως προς τη σοβαρότητα της πανδημίας, την αυστηρότητα και τη διάρκεια των μέτρων ανάσχεσης, την έκθεση στον τουρισμό και τις δραστηριότητες αναψυχής και την έκταση και την έγκαιρη εφαρμογή των αποκρίσεων πολιτικής. Ως αποτέλεσμα, ορισμένες χώρες αναμένεται να φθάσουν κοντά στα προ κρίσης επίπεδα οικονομικής δραστηριότητας έως το τέλος του 2021, ενώ ορισμένες άλλες μόνο μετά το τέλος του 2022.

Όσον αφορά τις συνιστώσες του ΑΕΠ στο σύνολο της Ευρωζώνης, η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να ανακάμψει σημαντικά το 2021 και να παραμείνει η βασική κινητήρια δύναμη της ανάκαμψης βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα. Η ανάκαμψη αυτή εκτιμάται ότι θα στηριχθεί από τη σταδιακή μείωση της αβεβαιότητας και την ισχυρή αύξηση της ζήτησης, στη βάση αναπλήρωσης των χαμένων ευκαιριών κατανάλωσης του προηγούμενου διαστήματος. Το ποσοστό αποταμίευσης αναμένεται να επανέλθει στο προ της κρίσης επίπεδό του, καθώς τόσο οι περιορισμένες δυνατότητες κατανάλωσης, όσο και η αποταμίευση για λόγους πρόνοιας αναμένεται να εξαλειφθούν σταδιακά.

Αντίστοιχη τάση ανάκαμψης αναμένεται στις επιχειρηματικές επενδύσεις το 2021 και το 2022, φθάνοντας το προ της κρίσης επίπεδό τους ήδη στις αρχές του 2022. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την αναμενόμενη αύξηση της εξωτερικής και εγχώριας ζήτησης, καθώς και ευνοϊκούς όρους χρηματοδότησης και τον θετικό αντίκτυπο των πόρων του προγράμματος Next Generation EU.

Από την άλλη πλευρά, οι οικονομικές εξελίξεις του 2020 οδήγησαν σε απότομη αύξηση των δημόσιων ελλειμμάτων και επιβάρυναν τους λόγους δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ των κρατών μελών της Ευρωζώνης. Το έλλειμμα του ισοζυγίου της Γενικής Κυβέρνησης το 2021 αναμένεται να αυξηθεί κατά 0,5 ποσοστιαία μονάδα, σε 7,5% του ΑΕΠ στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και κατά 0,75 ποσοστιαίες μονάδες, σε 8% του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη. Το 2022, ωστόσο, το έλλειμμα προβλέπεται να βελτιωθεί, ευρισκόμενο λίγο κάτω από το 4%, στην ΕΕ και την Ευρωζώνη σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ευρωζώνης προβλέπεται να αυξηθεί και να διαμορφωθεί σε 3,1% το 2021 και 2022, με την αναμενόμενη αύξηση της εξωτερικής ζήτησης να συμβάλλει και στην αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών.

Σε ό,τι αφορά τις αγορές εργασίας, το πρόγραμμα SURE, σε συνδυασμό με τα εθνικά μέτρα στήριξης, αποτελούν ανάχωμα στην αύξηση της ανεργίας. Μετά από μια βραχυπρόθεσμη αύξηση της κατά 0,6 ποσοστιαίες μονάδες το 2021, στο 8,4% του εργατικού δυναμικού, το 2022 η ανεργία στην Ευρωζώνη αναμένεται να υποχωρήσει στο 7,8%, το οποίο είναι το επίπεδο του 2020 και κοντά στο επίπεδο του 2019 (7,5%).

Αναφορικά με τον πληθωρισμό, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις Μαρτίου 2021 της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, αναμένεται να επιταχυνθεί το 2021 σε 1,5%⁶ από 0,3% το 2020, με κυρίαρχες τις επιδράσεις της πρόσφατης αύξησης των τιμών του πετρελαίου⁷, αλλά και της συνεχιζόμενης οικονομικής ανάκαμψης. Μεσοπρόθεσμα, οι υποκείμενες πιέσεις στις τιμές αναμένεται να παραμείνουν συγκρατημένες και να ενισχυθούν μόνο σταδιακά, συμβαδίζοντας με την οικονομική ανάκαμψη.

Με βάση τα ανωτέρω, οι κίνδυνοι και οι ευκαιρίες για τις προοπτικές της ανάπτυξης στην Ευρωζώνη παραμένουν υψηλοί, ωστόσο το ισοζύγιό τους προδιαγράφεται ισορροπημένο. Από τη μία πλευρά, οι κίνδυνοι συνδέονται κυρίως με την εξέλιξη της πανδημίας και την επιτυχία των εκστρατειών εμβολιασμού, καθώς τυχόν καθυστερήσεις ενδέχεται να αφήσουν βαθύτερες πληγές στον ευρωπαϊκό οικονομικό και κοινωνικό ιστό, μέσω

⁶ Σύμφωνα με τις εαρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής εκτιμάται σε 1,7% και 1,3% το 2021 και 2022 αντίστοιχα.

⁷ Η μέση τιμή πετρελαίου σε δολάρια ΗΠΑ ανά βαρέλι ήταν 42,3 το 2020, ενώ το 2021 αναμένεται να ανέλθει σε 59,3 το 2021, σύμφωνα με την ΕΚΤ.

πτωχεύσεων, μακροχρόνιας ανεργίας και αύξησης των ανισοτήτων. Ακόμα, μεγάλες αποκλίσεις στην ταχύτητα ανάκαμψης θα μπορούσαν να προκαλέσουν διαταραχή στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ενώ η διαμόρφωση των λόγων δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ λόγω της πανδημίας θέτει κινδύνους για λιγότερο ευνοϊκές πορείες βιωσιμότητας μεσοπρόθεσμα.

Από την άλλη πλευρά, στις ευκαιρίες περιλαμβάνονται το ενδεχόμενο έντονο αίσθημα αισιοδοξίας μετά το τέλος της πανδημίας, που ενδέχεται να οδηγήσει σε μεγαλύτερη ενίσχυση της ζήτησης για κατανάλωση και των επενδύσεων, καθώς και οι δυνητικά ευμενέστερες του αναμενόμενου προοπτικές στο εξωτερικό περιβάλλον της Ευρωζώνης. Τέλος, το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας συνδέεται τόσο με κινδύνους όσο και με ευκαιρίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όσον αφορά την ταχύτητα υλοποίησής του, την αποτελεσματική απορρόφηση πόρων και την αποδοτική επιλογή επενδυτικών έργων.

Ελληνική Οικονομία

Οικονομικές εξελίξεις το 2020

Το 2019, ο επανασχεδιασμός της οικονομικής πολιτικής στην Ελλάδα έθεσε τις βάσεις για την πραγματοποίηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης με διατηρήσιμο τρόπο σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Οι τρεις βασικοί πυλώνες της νέας οικονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε από το δεύτερο εξάμηνο του 2019 στόχευαν (α) στην εξάλειψη των υπερβάσεων των δημοσιονομικών στόχων, που κόστισαν στην ελληνική οικονομία σε όρους οικονομικής μεγέθυνσης την περίοδο 2016-2018, (β) στην άμεση εφαρμογή δημοσιονομικών μέτρων τόνωσης της εγχώριας ζήτησης και του διαθέσιμου εισοδήματος των πολιτών, με παράλληλη καταπολέμηση της παραοικονομίας, και (γ) στην ενίσχυση του δυνητικού προϊόντος, ανακόπτοντας τη μείωση του αποθέματος φυσικού κεφαλαίου της οικονομίας, επιταχύνοντας τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, και σχεδιάζοντας πολιτικές υπέρ της διόρθωσης των μακροοικονομικών ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας.

Παρά την εξασθενημένη διεθνή οικονομική συγκυρία, ως τους πρώτους μήνες του 2020 ο νέος οικονομικός σχεδιασμός είχε αρχίσει να αποφέρει οφέλη για τις αναπτυξιακές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, όπως αποτυπώθηκε στον πρώτο τομέα που επηρεάζεται από τις αλλαγές πολιτικής, εκείνον της οικονομικής εμπιστοσύνης, των επιχειρηματικών προσδοκιών, και των αποδόσεων των κρατικών τίτλων. Ως το τέλος του 2019, οι αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων είχαν φτάσει στο χαμηλότερο επίπεδό τους από την υιοθέτηση του ευρώ, καταδεικνύοντας ότι η ελληνική οικονομία ήταν διαρθρωτικά πιο ανθεκτική στην αρχή της πανδημίας από ό,τι στην αρχή της κρίσης δημόσιου χρέους.

Ωστόσο, η διεθνής ραγδαία εξάπλωση της νόσου Covid-19, που από τον Μάρτιο του 2020 έλαβε και στην Ελλάδα διαστάσεις πανδημίας, δεν επέτρεψε στην ελληνική οικονομία να περάσει σε φάση ανάκαμψης του οικονομικού κύκλου.

Η διασπορά του κορωνοϊού Covid-19 εξελίχθηκε με συμμετρικό τρόπο μεταξύ χωρών, με τη διεθνή κοινότητα να αντιλαμβάνεται σύντομα τη διττή φύση της πανδημίας ως κρίσης όχι μόνο υγειονομικής αλλά και οικονομικής, καθώς τα μέτρα περιορισμού του συγχρωτισμού και των μετακινήσεων παγκοσμίως προκειμένου να προστατευτεί η ανθρώπινη ζωή, επέφεραν βαρύ πλήγμα στην οικονομική δραστηριότητα.

Παρότι από υγειονομικής άποψης η κρίση παρέμεινε πρωταρχικά συμμετρική, ήταν ακριβώς τα υγειονομικά χαρακτηριστικά της που κατά τη διάρκεια του 2020 κατέστησαν ασύμμετρες τις οικονομικές επιπτώσεις της μεταξύ κλάδων, αλλά και μεταξύ οικονομιών.

Αφενός, ασύμμετρη ήταν η επίδραση της πανδημίας στους διαφορετικούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, καθώς η ανάγκη κοινωνικής αποστασιοποίησης επέβαλε σε συγκεκριμένους κλάδους υπηρεσιών πλήρη αναστολή λειτουργίας κατά τα διαστήματα έξαρσης της πανδημίας (υπηρεσίες εστίασης, τουρισμού, τεχνών και ψυχαγωγίας, λιανεμπορίου), έναντι άλλων κλάδων που συνέχισαν να λειτουργούν, εμφανίζοντας περιορισμένες απώλειες ή και αύξηση του όγκου δραστηριότητάς τους (ταχυμεταφορές, καταστήματα τροφίμων).

Αφετέρου, οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας απέκλιναν και μεταξύ των χωρών, ανάλογα με τη έκθεση της κάθε οικονομίας στους άμεσα πληττόμενους κλάδους. Ιδίως η έκθεση των χωρών στον εξωτερικό τουρισμό αποτέλεσε παράγοντα-κλειδί για τη διαμόρφωση της τελικής οικονομικής επίπτωσης το 2020, καθώς ο παγκόσμιος τουρισμός επέστρεψε στο επίπεδο της δεκαετίας του 1990⁸. Άλλοι προσδιοριστικοί παράγοντες της εμφάνισης ασυμμετριών μεταξύ χωρών αφορούν προϋπάρχουσες δομικές διαφορές των οικονομιών όπως ο βαθμός ψηφιακής ανάπτυξης, η ευκολία πρόσβασης στη χρηματοδότηση, η διαθεσιμότητα δημοσιονομικών πόρων προς στήριξη των πληττόμενων κλάδων, και ο βαθμός ευελιξίας της αγοράς εργασίας.

Αντιπαραβάλλοντας την Ελλάδα με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης, αρχικώς η αποτύπωση της επίδρασης της πανδημίας στην ελληνική οικονομία ήταν ηπιότερη, οδηγώντας το πρώτο τρίμηνο του 2020 σε ύφεση 1,4% έναντι ύφεσης 3,0% στην Ευρωζώνη (σε ετήσια βάση μη εποχικά διορθωμένων στοιχείων). Σε αυτό συνετέλεσαν, η μεγαλύτερη δυναμική της ελληνικής οικονομίας την περίοδο ακριβώς πριν την πανδημία, το περιορισμένο διάστημα εντός του πρώτου τριμήνου για το οποίο ίσχυσε το πρώτο πάγωμα της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας (πρώτο «lockdown»), αλλά και το διαχρονικά χαμηλό επίπεδο εξωτερικού τουρισμού στο πρώτο τρίμηνο του έτους.

Η τάση αυτή αντιστράφηκε από το δεύτερο τρίμηνο του 2020, οδηγώντας στο σύνολο του 2020 στην προς τα πάνω απόκλιση της ύφεσης στην Ελλάδα κατά 1,6 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ έναντι του μέσου όρου της Ευρωζώνης.

Ειδικότερα, στο δεύτερο τρίμηνο, το προβάδισμα της ελληνικής οικονομίας εξανεμίστηκε καθώς, πέρα από τα εσωτερικά μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης που κάλυψαν χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του 1/3 του τριμήνου, οι εκτεταμένοι περιορισμοί στις διεθνείς μετακινήσεις έπληξαν σχεδόν ολοσχερώς (-97% σε ετήσια βάση) τις τουριστικές εισπράξεις του τριμήνου (το οποίο αποτελεί διαχρονικά το δεύτερο πιο σημαντικό σε όρους εισπράξεων μετά την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου).

Ωστόσο, το καθοριστικό τρίμηνο του έτους για την απόκλιση της ύφεσης του 2020 μεταξύ Ελλάδας και Ευρωζώνης ήταν το τρίτο, κατά το οποίο η ανάκαμψη έναντι του προηγούμενου τριμήνου περιορίστηκε σε υποτετραπλάσιο ποσοστό του μέσου όρου της Ευρωζώνης. Σε αυτό συνέβαλαν τα εποχιακά χαρακτηριστικά του ελληνικού εξωτερικού τουρισμού, με τη διαχρονικά μέγιστη έκθεση της οικονομίας στον τουρισμό να σημειώνεται στο τρίτο τρίμηνο του έτους, γεγονός που οδήγησε σε μείωση των τουριστικών εισπράξεων του τριμήνου κατά 7,8 δισ. ευρώ έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2019, ή 56% των συνολικών απωλειών τουριστικών εισπράξεων του 2020 (στοιχεία Ισοζυγίου Πληρωμών της Τράπεζας της Ελλάδος).

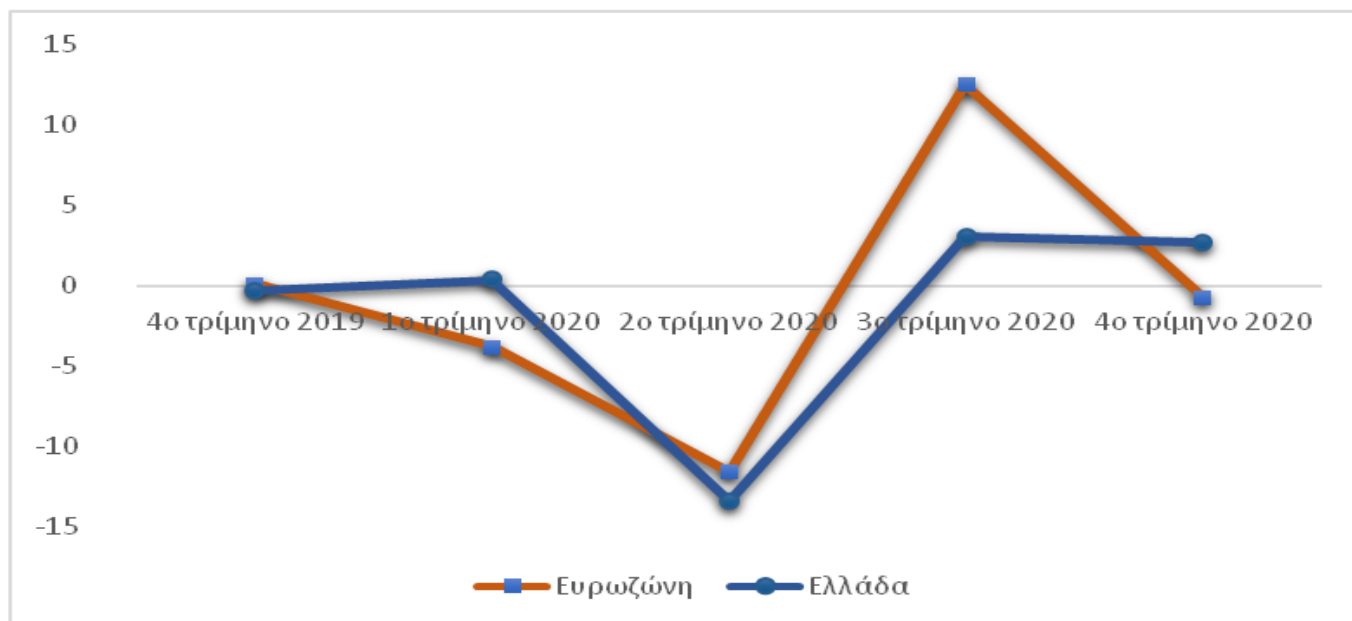
Από την άλλη πλευρά, στο τέταρτο τρίμηνο του 2020, η εκ νέου αυστηροποίηση των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης προκειμένου να εξομαλυνθεί το δεύτερο κύμα της πανδημίας (δεύτερο lockdown

⁸ Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, λόγω του Covid-19 οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο σημείωσαν πτώση κατά 74%, με τις απώλειες εισοδήματος να είναι εντεκαπλάσιες από ό,τι κατά την οικονομική κρίση του 2009, και με 100 ως 120 εκατομμύρια άμεσες θέσεις εργασίας στον κλάδο του τουρισμού να βρίσκονται σε κίνδυνο. Στοιχεία Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, «2020: A year in review», Ιανουάριος 2021 (<https://www.unwto.org/covid-19-and-tourism-2020>).

Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2020) δεν εμπόδισε να συνεχιστεί η πορεία ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας έναντι του προηγούμενου τριμήνου, σε αντίθεση με την αντίστοιχη εξέλιξη στην Ευρωζώνη (διάγραμμα 1)⁹.

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη ΑΕΠ μεταξύ διαδοχικών τριμήνων στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη

(εποχικά διορθωμένα στοιχεία, % μεταβολές, σταθερές τιμές)

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή, Eurostat)

Στο σύνολο του έτους, η ύφεση της ελληνικής οικονομίας διαμορφώθηκε στο 8,2%, με την συρρίκνωση του εξωτερικού ισοζυγίου υπηρεσιών κατά 13,7 δισ. ευρώ να αναλογεί στο 91% της σωρευτικής απώλειας όγκου του ΑΕΠ. Από τη συρρίκνωση του εξωτερικού ισοζυγίου υπηρεσιών¹⁰, το 80,5% οφείλεται στο ισοζύγιο ταξιδιωτικών υπηρεσιών (-10,9 δισ. ευρώ έναντι του 2019 σε όρους όγκου), γεγονός που καταδεικνύει το μέγεθος της επίδρασης του εξωτερικού τουρισμού.

Το μέγεθος της υφεσιακής επίπτωσης της πανδημίας στην Ελλάδα είναι συμβατό με την αντίστοιχη εικόνα που διαμορφώνεται για άλλες ευρωπαϊκές χώρες της Μεσογείου με σημαντικές αγορές τουρισμού (Ισπανία, Ιταλία, Πορτογαλία), επιβεβαιώνοντας την αρχική ανησυχία των διεθνών φορέων διενέργειας οικονομικών προβλέψεων για την ειδική βαρύτητα του τουρισμού στη διαμόρφωση της οικονομικής επίπτωσης από την πανδημία. Ειδικότερα, πέραν της Ελλάδας, η πρώτη εκτίμηση για την ύφεση του 2020 στην Ισπανία είναι 10,8%, στην Ιταλία 8,9%, και στην Πορτογαλία 7,6%, έναντι του ηπιότερου 6,6% για την Ευρωζώνη, με αντίστοιχη καταγραφή μεγάλης συρρίκνωσης στις εξαγωγές υπηρεσιών τους.

Σε όρους τομέων παραγωγής της ελληνικής οικονομίας, ο τριτογενής τομέας υπέστη το συντριπτικά μεγαλύτερο κόστος, το οποίο άγγιξε σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) το 9,4% του επιπέδου όγκου του 2019. Το ποσοστό αυτό υποκρύπτει υπερδιπλάσιες μειώσεις προστιθέμενης αξίας στους κλάδους (α) εμπορίου, καταλυμάτων-εστίασης, μεταφορών (σωρευτικά κατά 22,8% έναντι του 2019) και (β) τεχνών, διασκέδασης και ψυχαγωγίας (κατά 25,4%). Μόνο από τους δύο αυτούς κλάδους, προκύπτει συρρίκνωση της πραγματικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της οικονομίας κατά 11,1 δισ. ευρώ στο σύνολο του 2020, εκ των οποίων το 40,9% υπήρξε αποτέλεσμα του πρώτου lockdown, στο δεύτερο τρίμηνο του έτους.

⁹ Υπό το βάρος της υψηλής βάσης ΑΕΠ τρίτου τριμήνου στον μέσο όρο των κρατών μελών.

¹⁰ Σε εθνολογιστική βάση.

Άλλοι κλάδοι υπηρεσιών που κατέγραψαν σημαντικές απώλειες Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) λόγω της πανδημίας το 2020, ήταν οι επαγγελματικές, επιστημονικές, τεχνικές και διοικητικές δραστηριότητες (-10,7% σε ετήσια βάση) και οι χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (-7,6%). Αντίθετα, ο κλάδος δημόσιας διοίκησης, άμυνας, κοινωνικής ασφάλισης και εκπαίδευσης, όπου περιλαμβάνονται και οι υπηρεσίες υγείας, αύξησε τη συμβολή του στη συνολική προστιθέμενη αξία της οικονομίας κατά 0,5 ποσοστιαία μονάδα έναντι του 2019 (+2,5% σε ετήσια βάση), ενώ οι κλάδοι ενημέρωσης και επικοινωνίας και διαχείρισης ακίνητης περιουσίας επέδειξαν ανθεκτικότητα, με την προστιθέμενη αξία τους στάσιμη έναντι του 2019 (+0,1% και -0,6%, αντίστοιχα).

Ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας της ελληνικής οικονομίας επίσης αποδείχθηκαν ανθεκτικοί, με τις απώλειες της ΑΠΑ τους έναντι του 2019 να περιορίζονται σε 0,3 και 2,4 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Η πτώση του όγκου δραστηριότητας στον δευτερογενή τομέα οφείλεται αποκλειστικά στη βιομηχανία πλην κατασκευών¹¹, καθώς οι κατασκευές κατέγραψαν δυναμική άνοδο παρά τη δυσμενή οικονομική συγκυρία, αυξάνοντας τον όγκο της ΑΠΑ τους κατά 10,4% σε ετήσια βάση, και τις πραγματικές επενδύσεις τους κατά 10,7%¹².

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι περίπου το 50% των δέκα κλάδων ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας οδήγησαν την ύφεση του 2020, έναντι του πιο ανθεκτικού υπόλοιπου 50%, γεγονός που δυνητικά σηματοδοτεί ασυμμετρίες μεταξύ κλάδων και ως προς την ταχύτητα ανάκαμψης μετά την πανδημία.

Σε συμβατότητα με τα παραπάνω, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής¹³, το 2020 ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων σε αναστολή λειτουργίας με υποχρέωση τήρησης διπλογραφικών βιβλίων συρρικνώθηκε κατά 38,6%, έναντι μείωσης κατά 13,4% στο σύνολο της οικονομίας. Αναμενόμενα, και οι δεκαπέντε καταγραφόμενοι κλάδοι σε αναστολή λειτουργίας κατέγραψαν μείωση του κύκλου εργασιών τους το 2020, ωστόσο τέσσερις εξ αυτών ευθύνονται για το 95,9% της μείωσης τζίρου το 2020 λόγω των αναστολών: ο κλάδος καταλυμάτων (αρνητική συμβολή 20,4 ποσοστιαίων μονάδων), τυχερών παιχνιδιών και στοιχημάτων (7,4 ποσοστιαίων μονάδων), λιανικού εμπορίου πλην οχημάτων (6,2 ποσοστιαίων μονάδων), και εστίασης (2,9 ποσοστιαίων μονάδων).

Από την πλευρά της εθνικολογιστικής προσέγγισης της δαπάνης, η διάχυση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας έγινε κυρίως μέσω της ιδιωτικής κατανάλωσης και των εξαγωγών υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τη δυσανάλογα περιορισμένη πτώση των εισαγωγών.

Όσον αφορά τις εξαγωγές υπηρεσιών, οι μειωμένες ευκαιρίες κατανάλωσης διεθνώς έφεραν κάμψη του διεθνούς εμπορίου και κατ'επαγωγή των υπηρεσιών μεταφοράς και αποθήκευσης, η υποχώρηση των οποίων προστέθηκε στις συνέπειες της υγειονομικής κρίσης για τις εξαγωγικές υπηρεσίες τουρισμού, που έχουν αναλυθεί παραπάνω. Κατά συνέπεια, σε μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία η αρνητική συμβολή των καθαρών εξαγωγών υπηρεσιών στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ το 2020 έφτασε τις 7,5 μονάδες, αποτελώντας τη δυσμενέστερη μεταξύ όλων των συνιστωσών του ΑΕΠ, με αμέσως επόμενη εκείνη της ιδιωτικής κατανάλωσης, στις -3,6 ποσοστιαίες μονάδες.

Όσον αφορά την ιδιωτική κατανάλωση, τα αίτια μείωσής της εντοπίζονται στις μειωμένες ευκαιρίες των νοικοκυριών για κατανάλωση, την περαιτέρω συμπίεση της δαπάνης των πολιτών λόγω αποχής από συνήθειες δραστηριότητες υπό τον φόβο νόσησης με τον Covid-19, και την αύξηση των προληπτικών αποταμιεύσεων λόγω

¹¹ Κλάδος ορυχείων και λατομείων, μεταποίησης, ενέργειας, παροχής νερού, επεξεργασίας λυμάτων, διαχείρισης αποβλήτων και εξυγίανσης, της Α10 ταξινόμησης οικονομικής δραστηριότητας NACE Rev.2.

¹² 15,6% στις κατοικίες και 9,2% στις λοιπές κατασκευές.

¹³ Πειραματικές Στατιστικές, Κύκλος Εργασιών Επιχειρήσεων σε Αναστολή Λειτουργίας λόγω της πανδημίας COVID-19 κατά NACE Αναθ. 2, Δεκέμβριος 2020.

της υψηλής αβεβαιότητας για τη διάρκεια της κρίσης και την τυχόν μελλοντική επίπτωση στη ζήτηση για εργασία.

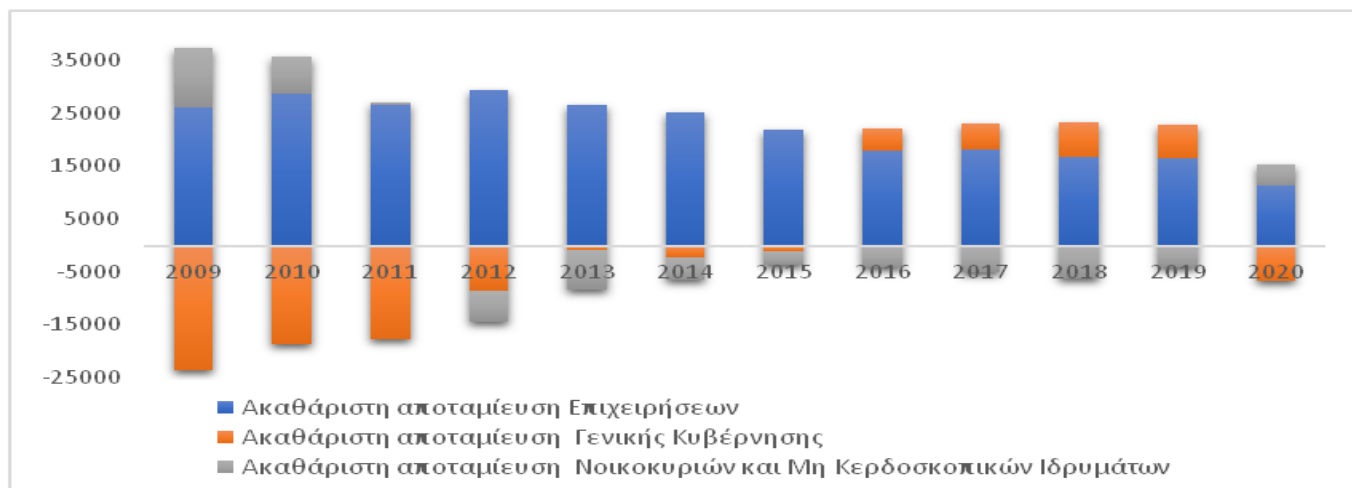
Ωστόσο, τα μέτρα της ελληνικής κυβέρνησης για την οικονομική στήριξη των επιχειρήσεων και των εργαζομένων δημιούργησαν ανάχωμα κατά της μείωσης των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας και του μέσου μισθού, με αποτέλεσμα οι μιν πρώτες να υποχωρήσουν οριακά κατά 0,9% έναντι του 2019, παραμένοντας πάνω από το επίπεδο του 2018 κατά 2,3%, ο δε δεύτερος να μείνει αμετάβλητος έναντι του 2019 και κατά 1,0% υψηλότερος από ό,τι το 2018.

Λόγω των παραπάνω, στα τελευταία τρία τρίμηνα του 2020 σημειώθηκε θετική ακαθάριστη αποταμίευση των νοικοκυριών κατά 4,5 δισ. ευρώ¹⁴ (διάγραμμα 2), με το ποσοστό αποταμίευσης επί του διαθέσιμου εισοδήματος να αντιστρέφεται σε θετικό στο σύνολο του έτους (+3,1%) από αρνητικό σε όλη την προηγούμενη οκταετία (-3,3% το 2019 και -4,3% κατά μέσο όρο μεταξύ 2012 και 2018). Το γεγονός αυτό αντανακλάται στην αύξηση των τραπεζικών καταθέσεων των νοικοκυριών κατά 10 δισ. ευρώ το 2020, ή 51,5% περισσότερο από ό,τι το 2019, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος¹⁵.

Από την άλλη πλευρά, το ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα / μικτό εισόδημα στο σύνολο της οικονομίας συρρικνώθηκε κατά 8,3% έναντι του 2019¹⁶, αντανακλώντας το βαρύ πλήγμα από τις αναστολές λειτουργίας κλάδων στο εισόδημα των επιχειρήσεων. Στις μη χρηματοοικονομικές εταιρείες¹⁷, η συρρίκνωση του λειτουργικού πλεονάσματος το 2020 έφτασε τα 5,8 δισ. ευρώ ή 24,2% του επιπέδου του 2019, καταγράφοντας το μέγιστο σημείο της στο δεύτερο τρίμηνο του έτους (-41,3% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2019), και αμβλυνόμενη σταδιακά στο τρίτο και τέταρτο τρίμηνο (-22,2% και -18,8%, αντίστοιχα).

Διάγραμμα 2: Ακαθάριστη Αποταμίευση Θεσμικών Τομέων

(τρέχουσες τιμές, εκατομμύρια ευρώ)

Πηγή: Μη Χρηματοοικονομικοί Λογαριασμοί Θεσμικών Τομέων, Δ' τρίμηνο 2020 (Ελληνική Στατιστική Αρχή)

Παρά τη συνεπαγόμενη συμπίεση του ακαθάριστου διαθέσιμου εισοδήματος των μη χρηματοοικονομικών εταιριών κατά 4,1 δισ. ευρώ, οι τραπεζικές καταθέσεις τους αυξήθηκαν κατά 9,1 δισ. ευρώ στο σύνολο του

¹⁴ Τριμηνιαίοι μη χρηματοοικονομικοί λογαριασμοί θεσμικών τομέων, Δ' τρίμηνο 2020, Ελληνική Στατιστική Αρχή (Απρίλιος 2021).

¹⁵ Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021.

¹⁶ Στοιχεία εθνικών λογαριασμών, 1^η εκτίμηση για το 2020, Ελληνική Στατιστική Αρχή (Μάρτιος 2021).

¹⁷ Τριμηνιαίοι μη χρηματοοικονομικοί λογαριασμοί θεσμικών τομέων, Δ' τρίμηνο 2020, Ελληνική Στατιστική Αρχή (Απρίλιος 2021).

2020¹⁸. Αυτό αντανakλά τη σημασία της ρευστότητας που διοχετεύθηκε από τα κυβερνητικά μέτρα στήριξης, είτε με τη μορφή άμεσων ελαφρύνσεων και ενισχύσεων (αναστολές πληρωμών υποχρεώσεων, απευθείας χρηματοδοτήσεις επιχειρήσεων από το Δημόσιο με την επιστρεπτέα προκαταβολή), ή μέσω τραπεζικής διαμεσολάβησης (πρόγραμμα κεφαλαίου κίνησης με διετή επιδότηση επιτοκίου μέσω του Ταμείου Επιχειρηματικότητας II, Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων Covid-19 της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας).

Με την εφαρμογή των ως άνω κυβερνητικών μέτρων, η τραπεζική χρηματοδότηση μη χρηματοοικονομικών εταιριών αυξήθηκε κατά 5,6% κατά μέσο όρο το 2020, ρυθμό υπερδιπλάσιο του 2019, χωρίς να παραγνωρίζεται και ο ρόλος της διευκολυντικής νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας¹⁹ για τη ρευστότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Υπέρ της πιστωτικής επέκτασης έδρασε επίσης, η μείωση του αποθέματος μη εξυπηρετούμενων δανείων κατά 21 δισ. ευρώ μέσα στο 2020, το 92% της οποίας επιτεύχθηκε μέσω του προγράμματος «Ηρακλής» για παροχή κρατικής εγγύησης σε τιτλοποιήσεις δανείων πιστωτικών ιδρυμάτων.

Η κυβερνητική μέριμνα για τη διατήρηση επαρκούς ρευστότητας στην οικονομία εκτιμάται ότι συνέβαλε στη συγκράτηση του όγκου επενδυτικής δραστηριότητας, με τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου να καταγράφει την τέταρτη πιο ανθεκτική επίδοση στην Ευρωζώνη το 2020 (-0,6% σε όρους όγκου έναντι του 2019). Ως εκ τούτου, οι επενδύσεις συμμετείχαν μόνο οριακά στη διαμόρφωση της ύφεσης, κατά 0,1 ποσοστιαία μονάδα του ΑΕΠ, ενώ η συμμετοχή τους στο ονομαστικό ΑΕΠ αυξήθηκε έναντι των προηγούμενων ετών, στο 11,1% από το 10,1% το 2019 και 10,8% το 2018.

Σε μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σχεδόν όλες οι κατηγορίες επενδύσεων κινήθηκαν απροσδόκητα θετικά, πλην των επενδύσεων σε μεταφορικό εξοπλισμό (-41,3% έναντι του 2019)²⁰, οι οποίες ακολούθησαν τη διεθνή κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας στον κλάδο των μεταφορών. Οι επενδύσεις σε κατασκευές αυξήθηκαν κατά 10,7%, γεγονός που οφείλεται κατά 66% στις κατασκευές πλην κατοικιών και κατά 34% στις κατοικίες. Οι επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και τεχνολογία πληροφορικής και επικοινωνίας αυξήθηκαν κατά 2,6% και 4,9% αντίστοιχα σε ετήσια βάση. Στην κατηγορία τεχνολογικού εξοπλισμού, η αύξηση όγκου των επενδύσεων στο δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του 2020 έφτασε το 9,5% και 21,6% αντίστοιχα σε ετήσια βάση, γεγονός που αντανakλά τις ευκαιρίες που γεννά η τρέχουσα συγκυρία για τον ψηφιακό μετασχηματισμό και τη διαρθρωτική ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

Άλλες πηγές θετικής συμβολής στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ το 2020 ήταν η δημόσια κατανάλωση, κατά μισή ποσοστιαία μονάδα, λόγω αυξημένων δημοσίων δαπανών για την αντιμετώπιση της πανδημίας, και οι καθαρές εξαγωγές αγαθών, κατά 1,8 ποσοστιαίες μονάδες, παρά το ότι η πτώση των εισαγωγών αγαθών (-3,7%) ήταν μικρότερη του αναμενόμενου δεδομένης της μειωμένης κατανάλωσης και των επενδύσεων σε εξοπλισμό. Η μεταβολή αποθεμάτων/στατιστικές διαφορές είχε επίσης μικρή θετική συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ το 2020, κατά 0,5 μονάδες.

Πιο αναλυτικά, όσον αφορά τις εξαγωγές αγαθών, ο όγκος τους αυξήθηκε κατά 4,3% το 2020 έναντι αύξησης 2,0% το 2019, ενώ στο τρίτο και τέταρτο τρίμηνο 2020 ξεπέρασε τα 8 δισ. ευρώ, φτάνοντας σε επίπεδο-ρεκόρ όλης της περιόδου διαθέσιμων στοιχείων εθνικών λογαριασμών (1995-2020). Σύμφωνα με την τυποποιημένη ταξινόμηση διεθνούς εμπορίου (SITC), η Ελλάδα αύξησε τον όγκο των εξαγομένων προϊόντων της προς την

¹⁸ Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021.

¹⁹ Μεταξύ των οποίων, η συμπερίληψη των ελληνικών ομολόγων στο **έκτακτο πρόγραμμα αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP)** και η αποδοχή τους στις πράξεις αναχρηματοδότησης μέσω του Ευρωσυστήματος.

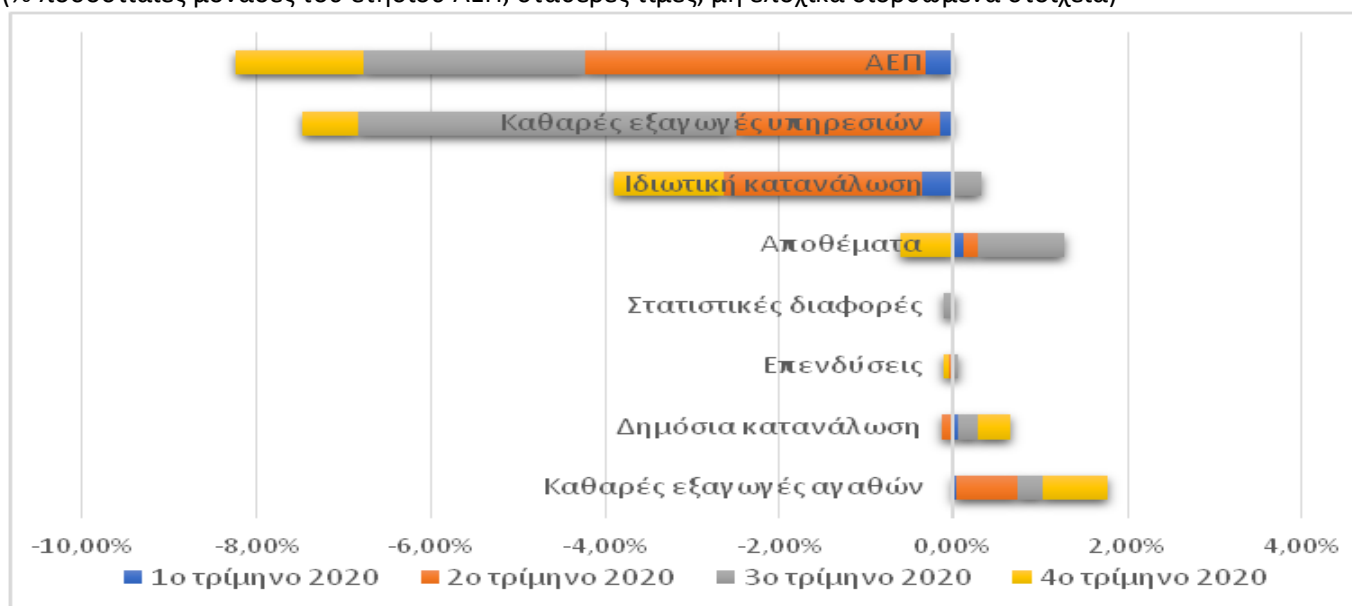
²⁰ Και των επενδύσεων σε άλλα προϊόντα πλην κατασκευαστικών, εξοπλιστικών και αγροτικών (προϊόντα πνευματικής ιδιοκτησίας κτλ), που μειώθηκαν κατά 2,6% έναντι του 2019.

Ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα στο 2020 κατά 3,3% και 0,2%²¹ έναντι του 2019, με τη Γαλλία να εισέρχεται στους πέντε μεγαλύτερους εμπορικούς εταίρους για τις ελληνικές εξαγωγές, στη θέση της Τουρκίας το 2019.

Σε όρους τρεχουσών τιμών, ωστόσο, οι εξαγωγές αγαθών σημείωσαν πτώση, κατά 9,3% σε εθνικολογιστική βάση. Ως κύριος προσδιοριστικός παράγοντας εκτιμάται η αναγκαστική μείωση της κατανάλωσης στις χώρες προορισμού, σε συνδυασμό με τη μείωση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου (κατά 60,9% για το Brent την περίοδο Μαρτίου-Μαΐου, και κατά 36,5% στο σύνολο του 2020). Αντίθετα, η αναστολή λειτουργίας κλάδων δεν φαίνεται να έχει επιδράσει σημαντικά στην κάμψη των εξαγωγών αγαθών. Βάσει των πειραματικών στατιστικών της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής²², την περίοδο Μαρτίου-Μαΐου 2020 η μείωση στην αξία εξαγομένων που προήλθε από επιχειρήσεις σε αναστολή λόγω Covid-19 αποτέλεσε το 2,9% της συνολικής μείωσης της αξίας τους, η οποία έφτασε το 24,8% έναντι της περιόδου Μαρτίου-Μαΐου 2019.

Οι ως άνω τάσεις των συνιστωσών του ΑΕΠ διατηρήθηκαν με γενικά ομοιόμορφο τρόπο μεταξύ τριμήνων του 2020 (διάγραμμα 3), διαμορφώνοντας μία σαφή εικόνα για τα κανάλια διάχυσης των επιπτώσεων της πανδημίας στην οικονομία και στηρίζοντας την πεποίθηση για καταρχήν εξωγενή και παροδική φύση της κρίσης.

Διάγραμμα 3: Συμβολή συνιστωσών τριμήνων στη μεταβολή του ετήσιου ΑΕΠ το 2020
(% ποσοστιαίες μονάδες του ετήσιου ΑΕΠ, σταθερές τιμές, μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή)

Πλαίσιο 1: Αναθεωρήσεις μακροοικονομικών προβλέψεων το 2020 λόγω της πανδημίας

Καθώς η πανδημία εξελίχθηκε με περιόδους ύφεσης και έξαρσης κατά τη διάρκεια του 2020, η αυξομείωση της έντασης των μέτρων περιορισμού της διασποράς της οδήγησε τους φορείς διενέργειας μακροοικονομικών προβλέψεων διεθνώς σε αλληπάλληλες προσαρμογές των εκτιμήσεών τους για την οικονομική επίπτωση της κρίσης.

²¹ Πηγή: Eurostat, Διεθνές εμπόριο αγαθών κατά ΤΤΔΕ (SITC).

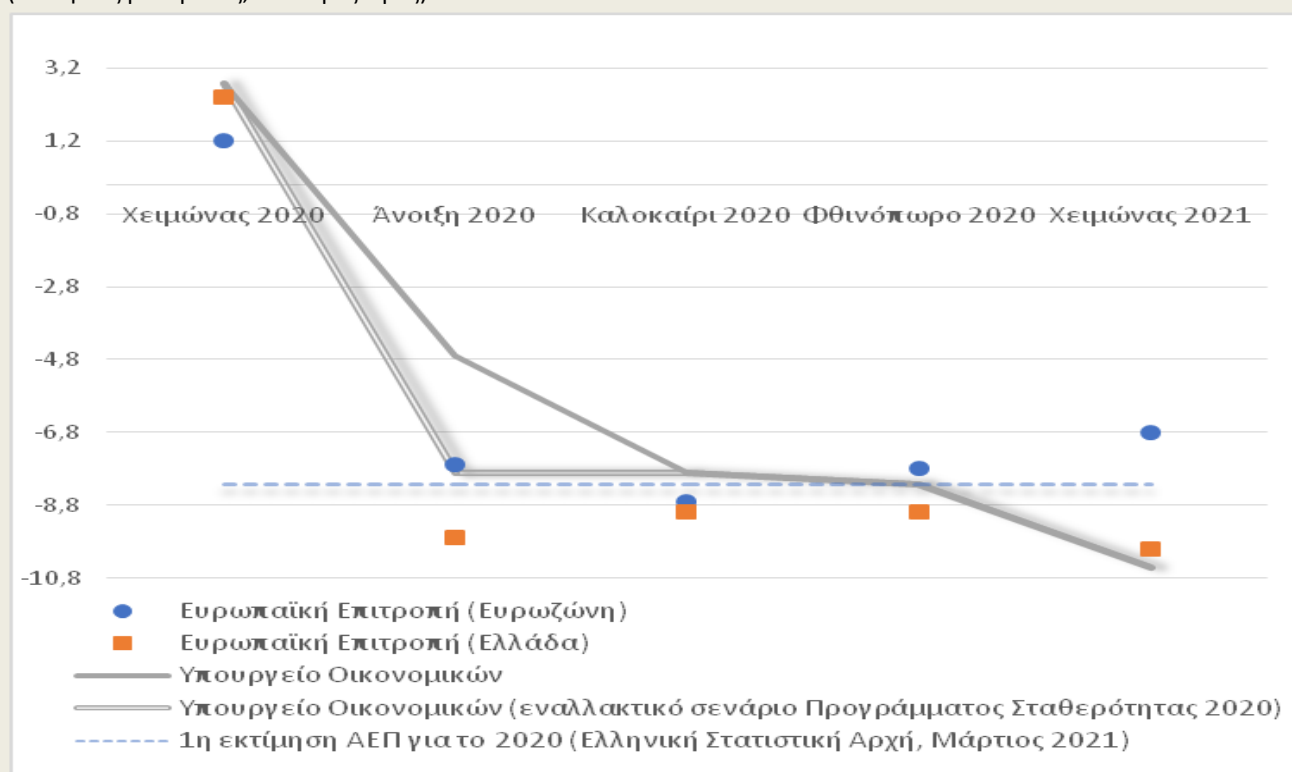
²² Εκτίμηση για τις Προσδοκίες των Ελληνικών Εξαγωγικών Επιχειρήσεων - Σειρά Πειραματικών Στατιστικών 2020.

Μετά την αρχική εκτίμησή της για την ύφεση του 2020 στην Ευρωζώνη στο 7,7% (Εαρινές προβλέψεις Μαΐου 2020), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναθεώρησε την εκτίμηση για το πραγματικό ΑΕΠ της Ευρωζώνης προς το δυσμενέστερο (-8,7%) στις Θερινές ενδιάμεσες προβλέψεις της (Ιούλιος 2020), και στη συνέχεια ελαφρώς προς το βέλτιον²³ (-7,8%) στον Φθινοπωρινό γύρο προβλέψεων (Νοέμβριος 2020), συνεχίζοντας ωστόσο να υπερεκτιμά την οικονομική ύφεση έναντι των τελικών προσωρινών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής για το 2020 όπως ανακοινώθηκαν τον Μάρτιο του 2021 (-6,6%).

Για την Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμούσε κατ' αναλογία βαθύτερη ύφεση λόγω της πανδημίας από την τελικώς παρατηρούμενη, με τις μεγαλύτερες αρνητικές αποκλίσεις να σημειώνονται κατά την αρχική της εκτίμηση, την άνοιξη του 2020 (κατά 1,5 ποσοστιαία μονάδα έναντι της ανακοίνωσης της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής), και κατά την πλέον πρόσφατη, των χειμερινών προβλέψεων Φεβρουαρίου του 2021 (κατά 1,8 ποσοστιαίες μονάδες). Η τελευταία δυσμενής αναθεώρηση ήταν απόρροια των νέων περιοριστικών μέτρων κατά της διασποράς του Covid-19 που εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα το τελευταίο δίμηνο του 2020, με νέα αναστολή λειτουργίας των κλάδων του λιανεμπορίου, της εστίασης και της ψυχαγωγίας και περιορισμό των μετακινήσεων στις υγειονομικά επιβαρυμένες περιφέρειες της χώρας (δεύτερο «lockdown»).

Διάγραμμα 4: Αναθεωρήσεις των προβλέψεων ΑΕΠ για το 2020

(% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)

Πηγή: Περιοδικές Οικονομικές Προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Μακροοικονομικές Προβλέψεις Υπουργείου Οικονομικών για τον Κρατικό Προϋπολογισμό και το Πρόγραμμα Σταθερότητας

Η ανακοίνωση του δεύτερου lockdown επέφερε αντίστοιχη επιδείνωση της εθνικής εκτίμησης για την ύφεση του 2020 από το Υπουργείο Οικονομικών, κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2021 έναντι της εκτίμησης του Προσχεδίου του Οκτωβρίου 2020 (-8,2%).

Ωστόσο, η τελευταία αποδείχθηκε τελικώς συμβατή με τα προσωρινά αποτελέσματα της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής για το έτος. Σε αυτό συνέβαλε αφενός η ευμενής αναθεώρηση, έκτοτε, των στοιχείων πρώτου εξαμήνου 2020 από την Ελληνική

²³ Από ήπια ανάπτυξη της τάξης του 1,2%, στις χειμερινές προβλέψεις Φεβρουαρίου 2020 σε ύφεση 7,7% στις εαρινές προβλέψεις Μαΐου 2020, και ακολούθως σε ύφεση 8,7% και 7,8% αντίστοιχα στις θερινές και φθινοπωρινές προβλέψεις της. Τέλος, υπό το φως των διαθέσιμων προκαταρκτικών εκτιμήσεων (flash estimates) από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Αρχή, η τελική εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ύφεση στην Ευρωζώνη βελτιώθηκε στο 6,8% λίγο πριν την ανακοίνωση των προσωρινών στοιχείων για το 2020.

Στατιστική Αρχή κατά 1,1 ποσοστιαία μονάδα (από -7,9% σε -6,8% σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία). Αφετέρου, τα στοιχεία για το 4^ο τρίμηνο 2020 έδειξαν ότι η δυσμενής αναθεώρηση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2021 υπερεκτίμησε την επίπτωση στην οικονομία από το δεύτερο κύμα της πανδημίας και το δεύτερο lockdown, καθώς αυτή δεν τέλεσε σε αναλογία με την πρώτη εμπειρία του Μαρτίου-Απριλίου 2020.

Από το διάγραμμα 3, διακρίνεται ότι το δεύτερο lockdown είχε σημαντικά ηπιότερες συνέπειες για την οικονομική δραστηριότητα το 2020 έναντι του πρώτου, παρά την παρόμοια διάρκεια των δύο εντός του έτους.

Από την πλευρά της παραγωγής, παρά την επανεφαρμογή αναστολών δραστηριότητας στο τέταρτο τρίμηνο, η μείωση της ΑΠΑ στο τρίμηνο αυτό περιορίστηκε στο 1/3 της αντίστοιχης πτώσης του δεύτερου τριμήνου σε ετήσια βάση (-5,6% από -15,0% στο δεύτερο τρίμηνο, σε μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία και σταθερές τιμές). Η αύξουσα ανθεκτικότητα εκδηλώθηκε κατά το δεύτερο lockdown κατά τρόπο συμμετρικό, αφορώντας τους οκτώ²⁴ από τους δέκα κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένων και των άμεσα πληττόμενων κλάδων (σε νέα αναστολή λειτουργίας).

Για τον κλάδο εμπορίου, καταλυμάτων-εστίασης και μεταφορών, η μείωση της πραγματικής ΑΠΑ στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 κυμάνθηκε στο 48% των απωλειών του δεύτερου τριμήνου. Σε αυτό συνέβαλε η διαχρονικά χαμηλή τουριστική δραστηριότητα του τέταρτου τριμήνου, δεδομένης της συγκέντρωσης περίπου του 85% των ετήσιων εισπράξεων από τον εξωτερικό τουρισμό στο δεύτερο και τρίτο τρίμηνο κάθε έτους²⁵. Από την άλλη πλευρά, για τους κλάδους των τεχνών, διασκέδασης, ψυχαγωγίας και της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, οι απώλειες όγκου ΑΠΑ στο τέταρτο τρίμηνο του 2020 ήταν οι λιγότερο περιορισμένες ως ποσοστό των αντίστοιχων απωλειών του δεύτερου τριμήνου, στο 65,8% και 72,8% αντίστοιχα, ωστόσο και σε αυτούς τους κλάδους διαπιστώνεται τάση αποσυμπίεσης.

Η σύγκριση των απωλειών μεταξύ του δεύτερου και του τέταρτου τριμήνου 2020 από την προσέγγιση της δαπάνης αφενός επιβεβαιώνει τα παραπάνω, με τις αρνητικές συμβολές της ιδιωτικής κατανάλωσης και των καθαρών εξαγωγών υπηρεσιών στο τριμηνιαίο ΑΕΠ σημαντικά περιορισμένες προς το τέλος του έτους (Πίνακας 1). Αφετέρου, καταδεικνύει τη συσσώρευση αποθεμάτων κατά το πρώτο εξάμηνο μετά τη διασπορά της πανδημίας, εν μέσω της απότομης και αναγκαστικής κάμψης της ενεργού ζήτησης, και στη συνέχεια τη διακοπή της συσσώρευσης κατά το τέταρτο τρίμηνο του έτους εν μέσω του δεύτερου lockdown.

Πίνακας 1 Συμβολή των συνιστωσών του ΑΕΠ στη μεταβολή του τριμηνιαίου ΑΕΠ

(% ποσοστιαίες μονάδες του τριμηνιαίου ΑΕΠ, σταθερές τιμές, μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία)

²⁴ Ειδικότερα, στο σύνολο των κλάδων πλην του πρωτογενούς τομέα και του κλάδου των κατασκευών (με τον τελευταίο, όμως, να έχει προηγουμένως αναπτύξει ανοδική πορεία το 2020, ακόμα και κατά τη διάρκεια του δεύτερου τριμήνου).

²⁵ Σε όρους κύκλου εργασιών, οι απώλειες για τις επιχειρήσεις υπηρεσιών καταλυμάτων σε αναστολή λειτουργίας περιορίστηκαν στο τέταρτο τρίμηνο στο 51,6% σε ετήσια βάση, έναντι ολοσχερών απωλειών 94,7% σε ετήσια βάση στο δεύτερο τρίμηνο, οπότε είχε ισχύσει γενικευμένη απαγόρευση διεθνών μετακινήσεων. Για τις επιχειρήσεις του λιανεμπορίου και της εστίασης, οι απώλειες εσόδων στο τέταρτο τρίμηνο σημείωσαν συγκριτικά μικρότερη συγκράτηση, παραμένοντας ωστόσο κάτω από τις αντίστοιχες ποσοστιαίες μεταβολές του δεύτερου τριμήνου 2020 (-27,3% και -47,0%, αντίστοιχα, έναντι -30,2% και -59,5% στο δεύτερο τρίμηνο) (Πειραματικές στατιστικές της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, Εξέλιξη κύκλου εργασιών επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας με κρατική εντολή λόγω της πανδημίας, Δεκέμβριος 2020).

	Ιδιωτική κατανάλωση	Δημόσια κατανάλωση	Αποθέματα	Επενδύσεις	Καθαρές εξαγωγές αγαθών	Καθαρές εξαγωγές υπηρεσιών	Στατιστικές διαφορές	Μεταβολή ΑΕΠ
1ο τρίμηνο 2020	-1,6%	0,3%	0,5%	-0,1%	0,2%	-0,6%	-0,1%	-1,4%
2ο τρίμηνο 2020	-9,1%	-0,5%	0,7%	-0,1%	2,8%	-9,3%	0,0%	-15,6%
3ο τρίμηνο 2020	1,2%	0,8%	3,6%	0,2%	1,1%	-16,0%	-0,3%	-9,4%
4ο τρίμηνο 2020	-5,0%	1,5%	-2,4%	-0,3%	3,0%	-2,6%	0,1%	-5,9%

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή), υπολογισμοί Υπουργείου Οικονομικών.

Στη σταδιακή αποκλιμάκωση της επιβάρυνσης της οικονομίας μεταξύ πρώτου και δεύτερου lockdown εκτιμάται ότι συνέβαλαν: (α) η κατά το ενδιάμεσο διάστημα προσαρμογή των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων στις νέες συνθήκες, με την καλύτερη προετοιμασία της προσφοράς έναντι μιας νέας διαταραχής και τη μεταστροφή επιχειρήσεων και νοικοκυριών σε νέους διαύλους κατανάλωσης (ηλεκτρονικό εμπόριο, click away, click in shop), (β) τα λιγότερο αυστηρά μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης κατά το δεύτερο lockdown και η πιο χαλαρή εφαρμογή τους από τον πληθυσμό, όπως υποδηλώνεται από τους δείκτες κινητικότητας κοινότητας για τον Covid-19²⁶, (γ) η τόνωση των προσδοκιών για τη λήξη της πανδημίας εν μέσω ταχείας προόδου της ιατρικής επιστημονικής κοινότητας στην εύρεση εμβολίων κατά του Covid-19 προς το τέλος του 2020, και (δ) η οικονομική ενίσχυση της πολιτείας προς τους πληττόμενους κλάδους, με τη μορφή δημοσιονομικής στήριξης²⁷, αναστολής πληρωμής υποχρεώσεων²⁸ και ενίσχυσης της ρευστότητας²⁹, η οποία έλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις στο δεύτερο lockdown συγκριτικά με το πρώτο.

Η εντατικοποίηση της στήριξης της οικονομίας από την ελληνική κυβέρνηση κατά τη διάρκεια του 2020 είχε κυρίαρχο ρόλο στον αποτελεσματικό περιορισμό των απωλειών παραγόμενου προϊόντος και θέσεων εργασίας λόγω της πανδημίας. Τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο lockdown, τα άμεσα βραχυπρόθεσμα μέτρα κάλυψαν κατά το μέγιστο δυνατόν το σύνολο των πληττόμενων φορέων της οικονομικής ζωής (μισθωτούς, ελεύθερους επαγγελματίες, ανέργους, επιχειρήσεις, αγρότες, δανειολήπτες, ιδιοκτήτες ακινήτων), με το συνολικό ύψος τους να ανέρχεται το 2020 στο 13,9% του ΑΕΠ (συμπεριλαμβανομένης της μόχλευσης από το τραπεζικό σύστημα). Εξ αυτών, το 43,1% αποδεσμεύθηκε εντός του τέταρτου τριμήνου του 2020, με το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο να ακολουθούν με κατανομή του 30,2% και 25% του συνολικού ύψους μέτρων του έτους, αντίστοιχα³⁰.

Τα ως άνω μέτρα εκτιμάται ότι περιορίσαν την ύφεση του 2020 κατά 7,3 ποσοστιαίες μονάδες, με την καθαρή επίδραση να διοχετεύεται στην οικονομία μέσω των επενδύσεων, της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης και της αγοράς εργασίας. Ειδικότερα για την αγορά εργασίας, η «ρήτρα μη απόλυσης», που αποτέλεσε προϋπόθεση για

²⁶ "Αναφορά Κινητικότητας Κοινότητας για τον COVID-19" της Google.

²⁷ Όπως, μεταξύ άλλων, η μείωση του ΦΠΑ σε κλάδους υπηρεσιών που σχετίζονται με τουρισμό και αναψυχή, οι αποζημιώσεις ειδικού σκοπού για πληττόμενους εργαζόμενους και η χρονική επέκταση του επιδόματος ανεργίας, η στήριξη με προσωρινό προσωπικό του συστήματος υγείας και των δημόσιων μεταφορών, η χρηματοδότηση επιχειρήσεων με τη μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής, το πρόγραμμα «Γέφυρα» για επιδότηση δανείων με υποθήκη την πρώτη κατοικία και ο μηχανισμός «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ» για την οικονομική ενίσχυση βραχυχρόνιας εργασίας με χρηματοδότηση από το ευρωπαϊκό πρόγραμμα SURE.

²⁸ Όπως η αναστολή πληρωμών ΦΠΑ, φορολογικών υποχρεώσεων συμπεριλαμβανομένων δόσεων σε ρύθμιση, και ασφαλιστικών εισφορών.

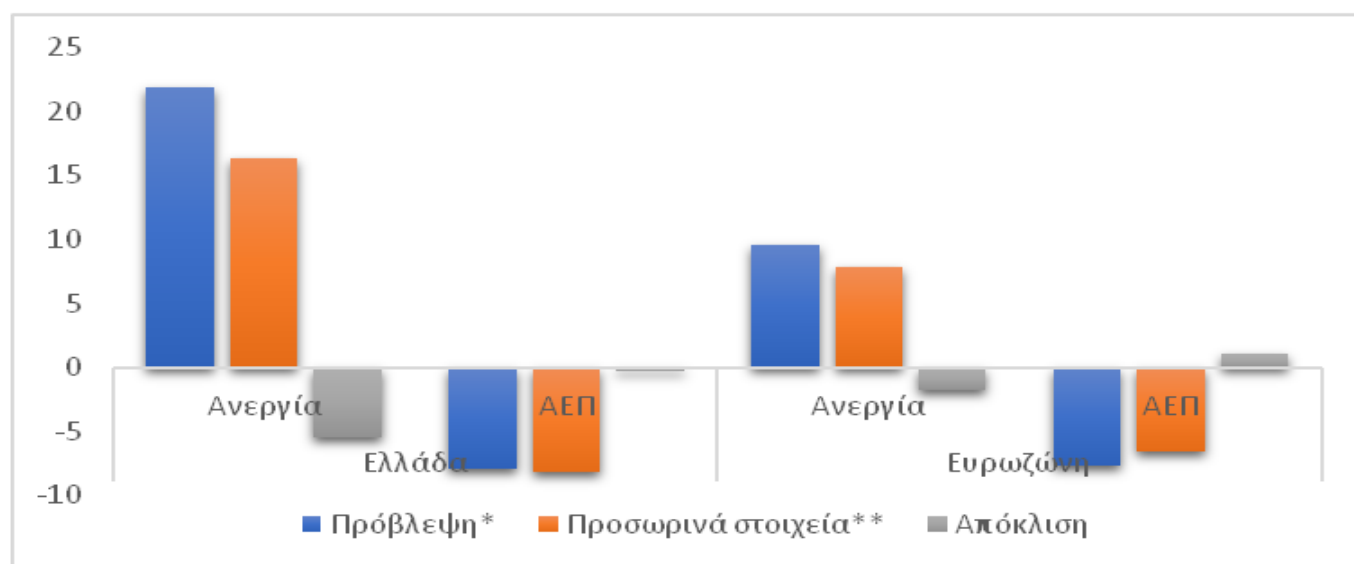
²⁹ Το πρόγραμμα παροχής δανείων κεφαλαίου κίνησης προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις με διετή επιδότηση επιτοκίου λόγω πανδημίας από το ΤΕΠΙΧ II, και το Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων Covid-19, ως ανεξάρτητη χρηματοδοτική μονάδα στο πλαίσιο της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, με εγγυημένα δάνεια κεφαλαίου κίνησης για μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις.

³⁰ Το υπολειπόμενο 1,9% αφορά τον μήνα Μάρτιο 2020.

την οικονομική στήριξη των επιχειρήσεων μέσω της επιστρεπτέας προκαταβολής, αλλά και τα λοιπά μέτρα στήριξης της απασχόλησης (πρόγραμμα ΣΥΝΕ-ΕΡΓΑΣΙΑ, αναστολή συμβάσεων εργασίας με αποζημίωση ειδικού σκοπού εργαζομένων, αναστολή ασφαλιστικών υποχρεώσεων), εκμηδένισαν την ευαισθησία του ποσοστού ανεργίας στη μεταβολή του ΑΕΠ έναντι των προ κρίσης εκτιμήσεων για την Ελλάδα. Στο διάγραμμα 5 αυτό αποτυπώνεται στη μεγάλη απόκλιση, στην περίπτωση της Ελλάδας, της αρχικής πρόβλεψης για την ανεργία του 2020 από την τελικά διαμορφωμένη, παρά την ελάχιστη αντίστοιχη απόκλιση όσον αφορά το ΑΕΠ.

Ως εκ τούτου, και σε αντίθεση με το αναμενόμενο, η ανεργία ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού βελτιώθηκε το 2020 στο 16,3% έναντι 17,3% το 2019. Στο ίδιο πλαίσιο, η απασχόληση μειώθηκε μόνο οριακά στο σύνολο του έτους, κατά 1,3% γ-ο-γ στο σύνολο των απασχολούμενων και κατά 1,0% στους μισθωτούς, έναντι σημαντικότερης μείωσης 2,3% στους αυτοαπασχολούμενους.

Διάγραμμα 5: Προσωρινά στοιχεία ΑΕΠ-ανεργίας 2020 για την Ελλάδα και την Ευρωζώνη έναντι προβλέψεων (όγκος ΑΕΠ σε % ετήσιες μεταβολές, ποσοστό ανεργίας % επί του εργατικού δυναμικού)

*προβλέψεις Άνοιξης 2020 (για την Ελλάδα: Εναλλακτικό σενάριο Προγράμματος Σταθερότητας 2020, για την Ευρωζώνη: Εαρινές Προβλέψεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2020)

**ΕΛΣΤΑΤ/ Eurostat (άθροισμα τριμηνιαίων Εθνικών Λογαριασμών, τριμηνιαία Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)

Ωστόσο, τα ανωτέρω δεν ισοδυναμούν με τέλεια αποσόβηση του πλήγματος από την πανδημία στην αγορά εργασίας, καθώς το 2020 καταγράφηκε: (α) αποδυνάμωση της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, όπως αποτυπώθηκε στο μικρότερο θετικό ισοζύγιο ροών μισθωτής απασχόλησης έναντι του 2019, κατά 34.641 θέσεις σύμφωνα με το πληροφοριακό σύστημα ΕΡΓΑΝΗ, και (β) μείωση των μέσων ωρών εργασίας ανά εργαζόμενο ανά εβδομάδα έναντι του 2019, κατά 23,3% στο δεύτερο τρίμηνο, κατά 9,7% στο τέταρτο τρίμηνο, και κατά 10,2% στο σύνολο του έτους, σύμφωνα με τα τριμηνιαία στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής.

Ακόμα, το 2020 επήλθε επιδείνωση της δημοσιονομικής θέσης της χώρας, ως αποτέλεσμα των κυβερνητικών μέτρων οικονομικής στήριξης, σε συνδυασμό με την κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Το πρωτογενές δημοσιονομικό αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε αρνητικό έδαφος (-6,7% του ΑΕΠ), ενώ ο λόγος δημόσιου χρέους

προς ΑΕΠ ανήλθε στο 205,6% του ΑΕΠ. Επιδείνωση σημειώθηκε και στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, στο -7,8%³¹ του ΑΕΠ από -2,2% το 2019, λόγω της συρρίκνωσης του ισοζυγίου υπηρεσιών.

Σε αυτή τη βάση, σε πρώτη ανάγνωση η ύφεση του 2020 στην Ελλάδα προσομοιάζει σε τάξη μεγέθους με το βαθύτερο υφεσιακό σημείο της περιόδου της προηγούμενης οικονομικής κρίσης (2011-2012), με αντίστοιχη επιδείνωση των «δίδυμων ελλειμμάτων» της οικονομίας. Εντούτοις, το αποτέλεσμα στο ΑΕΠ του 2020 δεν αποτυπώνει επαρκώς την αποτελεσματικότητα της αντικυκλικής οικονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε, δεδομένης της μεγάλης αρνητικής συμβολής στο ΑΕΠ από τις εξαγωγές υπηρεσιών (τουρισμό), η οποία απέρρευσε από παράγοντες εκτός της σφαίρας επιρροής των ως άνω μέτρων πολιτικής. Η ανθεκτικότητα της απασχόλησης, του μέσου μισθού και των επενδύσεων, αντίθετα, ενδυναμώνουν τη θετική αξιολόγηση της εν λόγω πολιτικής.

Άλλες σημαντικές διαφοροποιήσεις της παρούσας κρίσης της ελληνικής οικονομίας σε σχέση με την προηγούμενη αποτελούν ο αμιγώς εξωγενής χαρακτήρας της, που την καθιστά παροδική, η επεκτατική νομισματική πολιτική στην τρέχουσα συγκυρία, και η διαρθρωτικά ισχυρότερη θέση της Ελλάδας, όπως αντανακλάται, μεταξύ άλλων, σε όρους πιστοληπτικής ικανότητας, κόστους χρηματοδότησης και δεικτών ανταγωνιστικότητας. Αυτό συνδέεται με τη δυνατότητα αποτροπής μόνιμων υστερήσεων στην οικονομία μετά το τέλος της πανδημίας εν είδει κληροδοτήματος της υγειονομικής κρίσης, υπό την προϋπόθεση της αξιοποίησης των ευκαιριών τεχνολογικού και διαρθρωτικού μετασχηματισμού, που πολλαπλασιάστηκαν από την πανδημία και εκτείνονται εμπρός την περίοδο 2021-2027 χάρη στους ευρωπαϊκούς πόρους του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου.

Οικονομικές εξελίξεις το 2021 (τρέχον έτος)

Από την έναρξη της πανδημίας έως σήμερα, οι οικονομικές προοπτικές διακρίνονται από υψηλή αβεβαιότητα, η οποία συνδέεται πρωτίστως με τον χρονικό ορίζοντα της υγειονομικής κρίσης.

Παρόλα αυτά, το τρέχον έτος αναμένεται να είναι έτος μερικής ανάκαμψης έναντι του 2020, καθώς η συνισταμένη μεταξύ δυσμενών οικονομικών επιδράσεων (λόγω της πανδημίας) και ευνοϊκών αντισταθμιστικών παραγόντων (λόγω των πολιτικών αντιμετώπισής της) τείνει προς το θετικότερο κατά τη διάρκεια του έτους.

Στην αρχή του 2021, η οικονομική επίπτωση της υγειονομικής κρίσης παρέμεινε διεθνώς ισχυρή, καθώς το δεύτερο και το τρίτο κύμα Covid-19 επέβαλαν διαδοχικές παρατάσεις των μέτρων κατά της διασποράς του. Στην Ελλάδα, η άρση των περιορισμών του δεύτερου lockdown πραγματοποιήθηκε σταδιακά μετά το πέρας του πρώτου τριμήνου του 2021³², έναντι της υπόθεσης στον Κρατικό Προϋπολογισμό 2021 για βαθμιαία άρση από τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους. Αυτό ενέτεινε τους βραχυπρόθεσμους κινδύνους αναφορικά με τις αντοχές της ελληνικής οικονομίας, υπαγορεύοντας νέα επέκταση της υποστηρικτικής δημοσιονομικής πολιτικής. Ταυτόχρονα, σε συνδυασμό με τις καθυστερήσεις χωρών στην υλοποίηση των εμβολιαστικών προγραμμάτων τους, επέβαλε πιο συντηρητικές εκτιμήσεις για τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις στην Ελλάδα κατά το καίριο τρίτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, με τις αναμενόμενες εισπράξεις από το εξωτερικό σήμερα στο 45% του επιπέδου του 2019, από 60% που ήταν η υπόθεση στον Κρατικό Προϋπολογισμό 2021.

Από την άλλη πλευρά, η καλύτερη της εκτιμώμενης επίδοση του τέταρτου τριμήνου 2020, έχει επίδραση μεταφοράς στο 2021 ευμενέστερη από ό,τι ήταν η εκτίμηση στον Κρατικό Προϋπολογισμό 2021 κατά

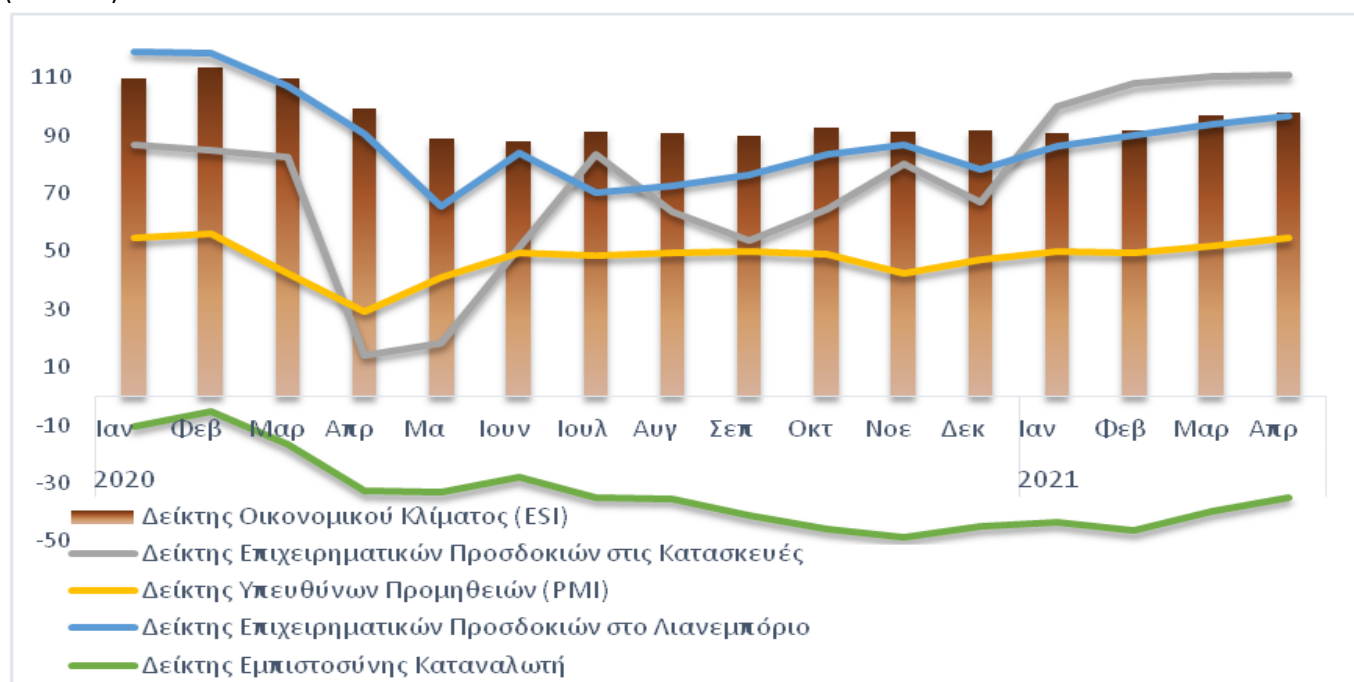
³¹ Σε εθνολογιστική βάση.

³² Στις αρχές Απριλίου για το λιανικό εμπόριο, με χρονικό περιορισμό και ραντεβού (click in shop) ή παραλαβή χωρίς είσοδο στο κατάστημα (click away), στις αρχές Μαΐου για την εστίαση, και στα μέσα Μαΐου για τον εσωτερικό και εξωτερικό τουρισμό.

περισσότερες από 6 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Την ίδια στιγμή, η επίπτωση του δεύτερου lockdown αναμένεται να παραμείνει μειούμενη και στο πρώτο τρίμηνο του 2021, όπως φαίνεται από τα προσωρινά στοιχεία.

Συγκεκριμένα, μετά τη μεγάλη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής τον Απρίλιο του 2020 (-10,8% σε ετήσια βάση) και την καταγραφή αρνητικής τάσης έως τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, από τον Νοέμβριο 2020 υπήρξε μεταστροφή του δείκτη σε θετικούς ρυθμούς, με τάση επιτάχυνσης στο πρώτο τρίμηνο 2021 τόσο στον γενικό δείκτη (+4,5%) όσο και στη μεταποίηση (+2,6%). Αυτό συνδέεται με τη σαφή βελτίωση, στο πρώτο τετράμηνο του 2021, του δείκτη υπευθύνων προμηθειών (κατά 5,8 μονάδες σε ετήσια βάση), και των επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία και τις κατασκευές (κατά 7,5 και 41 μονάδες βάσης έναντι του προηγούμενου τετραμήνου). Οι προσδοκίες στις κατασκευές κυμάνθηκαν σε επίπεδα ρεκόρ το ίδιο διάστημα (σταθερά πάνω από το κατώφλι των 100 μονάδων), εν αναμονή της έναρξης υλοποίησης του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ενώ θετική τάση καταγράφηκε και στους πρόδρομους δείκτες που σχετίζονται με την ιδιωτική κατανάλωση (+10,4 μονάδες για τις επιχειρηματικές προσδοκίες στο λιανεμπόριο και +4 μονάδες για την εμπιστοσύνη καταναλωτή, έναντι του προηγούμενου τετραμήνου). Ως εκ τούτου, την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2021, ο δείκτης οικονομικού κλίματος (ESI) κυμάνθηκε υψηλότερα από το τελευταίο τετράμηνο του 2020 κατά 3,1 μονάδες βάσης (διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Βραχυχρόνιοι δείκτες οικονομικής συγκυρίας
(επίπεδο)

Πηγή: Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας (IOBE), HIS Markit

Η βελτίωση του οικονομικού κλίματος συνδέεται με το ορατό πλέον τέλος της πανδημίας, χάρη στη συντεταγμένη υλοποίηση του ελληνικού εμβολιαστικού προγράμματος και τη διαθεσιμότητα ολοένα μεγαλύτερου αριθμού εμβολίων για την κάλυψη του πληθυσμού και τη δημιουργία συνθηκών ανοσίας. Ακόμα, τα συνεχιζόμενα μέτρα οικονομικής στήριξης των πληττόμενων κλάδων, που αποτιμώνται στο 9,1% του ΑΕΠ για

το τρέχον έτος, ενισχύουν την οικονομική εμπιστοσύνη και συνεισφέρουν στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας κατά πάνω από 4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ κατ' εκτίμηση.

Πέραν των μέτρων στήριξης του 2020 που παρατάθηκαν και για το διάστημα ισχύος των περιοριστικών μέτρων μέσα στο 2021, υλοποιούνται και νέα μέτρα, με έναρξη ισχύος το τρέχον έτος, προκειμένου να διευκολυνθεί η μετάβαση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών στη μετά-Covid εποχή χωρίς έξοδο βιώσιμων επιχειρήσεων από την αγορά και χωρίς απώλεια θέσεων εργασίας. Προς τον σκοπό αυτό, τα νέα μέτρα εστιάζουν κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, που αποτελούν τον κύριο κορμό του παραγωγικού ιστού της οικονομίας και απασχολούν το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό εργαζομένων. Σε αυτά περιλαμβάνονται η αναστολή της εισφοράς αλληλεγγύης στον ιδιωτικό τομέα και η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών ιδιωτικών υπαλλήλων κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες για την περίοδο 2021-2022, η μη επιστρεπτέα επιχορήγηση προς μικρές επιχειρήσεις μέσω των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, το νέο πρόγραμμα εγγυημένης χρηματοδότησης για πολύ μικρές επιχειρήσεις από το Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων Covid-19 της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, το πρόγραμμα «Γέφυρα 2» για επιδότηση δανείων μικρομεσαίων επιχειρήσεων πληγισών από την πανδημία, το πρόγραμμα επιδότησης παγίων δαπανών πληγισών επιχειρήσεων, η μη επιστροφή μέρους των ενισχύσεων από τους τρεις πρώτους κύκλους της επιστρεπτέας προκαταβολής (σε σύνδεση με τη μείωση του κύκλου εργασιών), το πρόγραμμα κεφαλαίου κίνησης για την εστίαση και τον τουρισμό και άλλα μέτρα ενίσχυσης των κλάδων που πλήττονται από την πανδημία.

Οι ανάγκες χρηματοδότησης των κυβερνητικών μέτρων στήριξης και ο προσανατολισμός στη διατήρηση υψηλών ταμειακών διαθεσίμων ασφαλείας οδήγησαν μέσα στο 2021 σε τέσσερις νέες επιτυχημένες εξόδους της Ελλάδας στις αγορές, από τις οποίες αντλήθηκαν συνολικά 11,5 δισεκατομμύρια ευρώ με όρους που σηματοδοτούν την περαιτέρω εξομάλυνση της ελληνικής καμπύλης αποδόσεων παρά τη δυσμενή συγκυρία. Για παράδειγμα, στην έκδοση πενταετούς ομολόγου (Μαΐου 2021), το κουπόνι διαμορφώθηκε στο 0% για πρώτη φορά στα ελληνικά χρονικά, ενώ η έκδοση Μαρτίου 2021 ήταν τριακονταετής για πρώτη φορά από το 2007 με προσφορές που ξεπέρασαν το δεκαπλάσιο του στόχου.

Παρά τη βελτιωμένη πρόσβαση της Ελλάδας στις αγορές και στη διευκολυντική νομισματική πολιτική της ΕΚΤ, η χρηματοδότηση της ανάκαμψης είναι κυρίως συνδεδεμένη με την υλοποίηση του νέου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021-2027 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ύψους 1074 δισεκατομμυρίων ευρώ) και, κυρίως, του ευρωπαϊκού πακέτου ανάκαμψης από την Covid-19 «Next Generation EU» (NGEU), επιπρόσθετου ύψους 750 δισεκατομμυρίων ευρώ. Στην καρδιά του NGEU βρίσκεται το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (Recovery and Resilience Facility – RRF), μέσω του οποίου θα διατεθεί το 90% των κονδυλίων του πακέτου ανάκαμψης προς τα κράτη μέλη.

Από το νέο δημοσιονομικό πλαίσιο, έχουν κατανεμηθεί στην Ελλάδα κονδύλια ύψους 70 δισεκατομμυρίων ευρώ για τα επόμενα επτά έτη, από τα οποία περισσότερα από 30 δισεκατομμύρια ευρώ εντάσσονται στο πλαίσιο του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για την περίοδο 2021-2026, αντιστοιχώντας στην έκτη μεγαλύτερη κατανομή του Ταμείου μεταξύ των 27 κρατών μελών της ΕΕ. Οι υπόλοιπες εισροές προέρχονται από ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία και την πρόσθετη χρηματοδότηση της πρωτοβουλίας REACT-EU για την αποκατάσταση των επιπτώσεων της κρίσης (μέρος του NGEU).

Στο πλαίσιο της στρατηγικής υλοποίησης του NGEU, στις 31 Μαρτίου 2021 η ελληνική κυβέρνηση παρουσίασε το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» για τον οικονομικό, τεχνολογικό και κοινωνικό μετασχηματισμό της χώρας υπό τέσσερις πυλώνες³³ επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων στη βάση του προϋπολογισμού του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Η εκτίμηση του προγράμματος «Ελλάδα 2.0» για

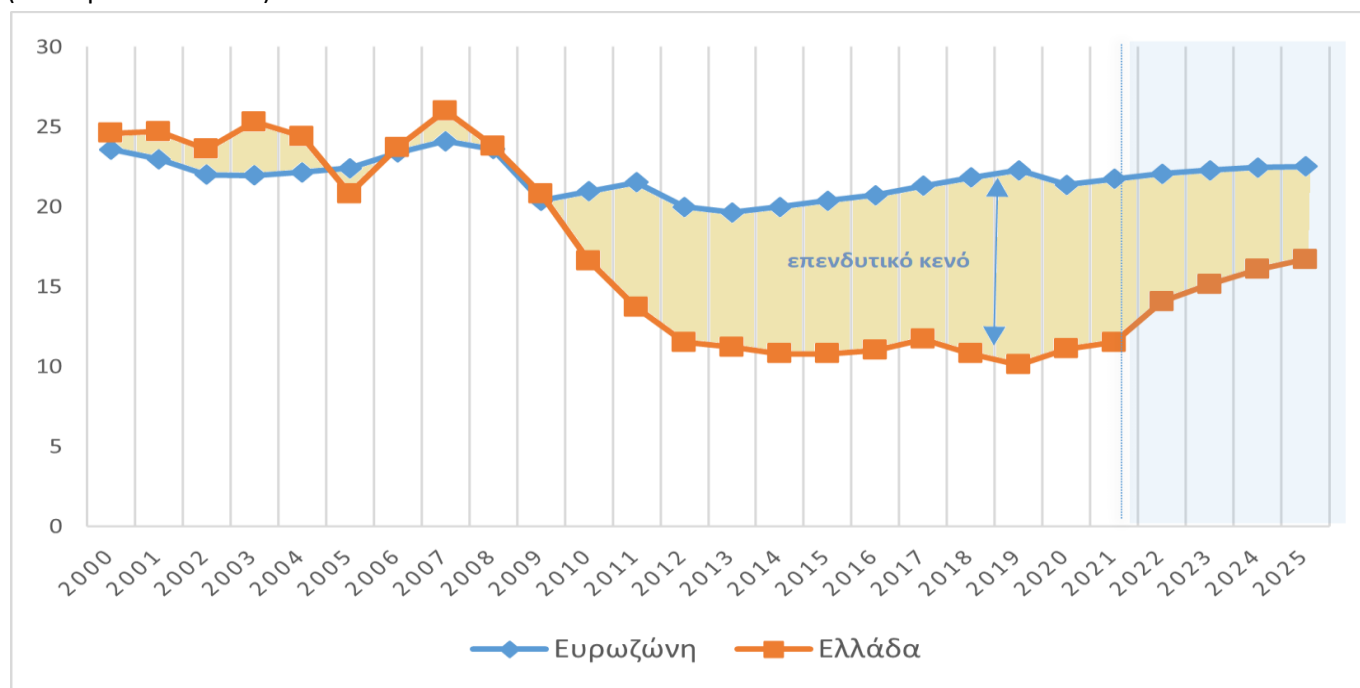
³³ Πράσινη Μετάβαση, Ψηφιακή Μετάβαση, Απασχόληση/Δεξιότητες και Κοινωνική Συνοχή, Ιδιωτικές Επενδύσεις και Μετασχηματισμός της Οικονομίας.

τη συνολική κινητοποίηση επενδυτικών πόρων είναι σχεδόν διπλάσια του προϋπολογισμού του Ταμείου, με συντελεστές 1,4 για το σκέλος των επιχορηγήσεων και 2,5 για το σκέλος των δανείων, μέσω στόχευσης σε αναπτυξιακά επενδυτικά προγράμματα υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ήδη για το 2021, υπολογίζεται θετική συμβολή στην ανάπτυξη κατά 1,4% από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας³⁴, ενώ η συνεπαγόμενη μέση αύξηση στον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της περιόδου 2021-2025 εκτιμάται σε 1,3 ποσοστιαίες μονάδες.

Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα έχει καθοριστική συμβολή στο κλείσιμο του επενδυτικού κενού της Ελλάδας, που αποτελεί κληροδότημα της οικονομικής κρίσης της προηγούμενης δεκαετίας (διάγραμμα 7). Η ενεργοποίηση του Ταμείου από το δεύτερο εξάμηνο του 2021 αναμένεται να ωθήσει το ποσοστό επενδύσεων στο ελληνικό ΑΕΠ στο 11,5% στο σύνολο του τρέχοντος έτους έναντι 11,1% το 2020 και 10,1% το 2019, λειτουργώντας ανασταλτικά προς την επιδείνωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών κατά την επαναφορά της ιδιωτικής οικονομίας σε συνθήκες πλήρους λειτουργίας (όπως η ενδεχόμενη αύξηση του ιδιωτικού χρέους και η δημιουργία νέων μη εξυπηρετούμενων δανείων³⁵). Η ανοδική πορεία του ποσοστού επενδύσεων στο ΑΕΠ αναμένεται να επιταχυνθεί τα επόμενα έτη, λόγω των αυξημένων ροών του Ταμείου και της κινητοποίησης μεγαλύτερου όγκου ιδιωτικών επενδυτικών πόρων, αλλά και της διαρθρωτικής επίδρασης των μεταρρυθμίσεων του Σχεδίου. Μεταξύ του 2020 και του 2025, από τη συνολική μείωση του επενδυτικού κενού της Ελλάδας έναντι της Ευρωζώνης περίπου στο ήμισυ (ή κατά 4,4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ), το 73% εκτιμάται ότι θα έχει προέλθει από επενδύσεις χρηματοδοτούμενες μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Διάγραμμα 7: Επενδύσεις στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη και ελληνικό επενδυτικό κενό

(% ονομαστικού ΑΕΠ)

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή), Προβλέψεις ΔΝΤ για την Ευρωζώνη (Έκθεση για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας Απριλίου 2021)

³⁴ Χαμηλότερη από την εκτίμηση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2021 λόγω μετατόπισης των μέγιστων ετήσιων ροών από το 2021 στο 2022.

³⁵ Η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμά ότι τα νέα μη εξυπηρετούμενα δάνεια λόγω των συνεπειών της πανδημίας θα ανέλθουν σε 8–10 δισεκατομμύρια ευρώ (Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Απρίλιος 2021).

Ως συνισταμένη των παραπάνω τάσεων, το 2021 το ποσοστό ανάκτησης των απωλειών παραγόμενου προϊόντος του 2020 αναμένεται να κυμανθεί στο 40%, κοντά στην αντίστοιχη εκτίμηση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2021. Αυτό υποδηλώνει έναν πιο εύρωστο ρυθμό ανάκαμψης στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, με βασικούς παράγοντες τις συσσωρευμένες αποταμιεύσεις και την εκτιμώμενη αυξημένη ροπή για κατανάλωση την πρώτη περίοδο μετά το παρατεταμένο lockdown.

Σε όρους ετήσιων μεταβολών, ο ρυθμός πραγματικού ΑΕΠ εκτιμάται σε 3,6% το τρέχον έτος. Παράγοντες της ανάκαμψης αναμένεται να είναι όλες οι συνιστώσες της εγχώριας ζήτησης, καθώς και οι καθαρές εξαγωγές υπηρεσιών. Όπως προαναφέρθηκε η ανάπτυξη φέτος είναι πιθανόν να είναι μεγαλύτερη αν επιβεβαιωθούν και στους επόμενους μήνες οι πολύ θετικές εξελίξεις που κατέγραψε για το ΑΕΠ η ΕΛΣΤΑΤ για το πρώτο τρίμηνο του 2021.

Η πραγματική ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί κατά 2,6% έναντι του 2020, τόσο σε τρέχουσες όσο και σε σταθερές τιμές, με βάση την εκτίμηση για μηδενικό πληθωρισμό. Οι αμοιβές εξαρτημένης εργασίας αναμένεται να επανέλθουν σχεδόν εξολοκλήρου στο επίπεδο πριν την πανδημία (+0,8% έναντι του 2020), χάρη στην αύξηση της απασχόλησης κατά 0,7% (0,8% στους μισθωτούς), ενώ η ανεργία ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού εκτιμάται αμετάβλητη έναντι του 2020, στο 16,3%. Ο ονομαστικός μέσος μισθός αναμένεται να παραμείνει στο επίπεδο του 2019, με τα κέρδη του 2020 σε όρους πραγματικού μισθού να διατηρούνται το τρέχον έτος λόγω του μηδενικού πληθωρισμού.

Η εκτίμηση για σταθερό πληθωρισμό είναι συνισταμένη καθοδικών και ανοδικών επιδράσεων στις τιμές. Στις καθοδικές, περιλαμβάνονται η αναγκαστική συμπίεση της ζήτησης στο πρώτο τρίμηνο του έτους και η διατήρηση της μείωσης του ΦΠΑ σε υπηρεσίες τουρισμού και αναψυχής³⁶ και το 2021. Στις ανοδικές, περιλαμβάνονται οι τελευταίες προβολές για τη διεθνή τιμή του πετρελαίου, αυξημένες κατά πάνω από 40% έναντι του 2020, καθώς και η αναθέρμανση της ενεργού ζήτησης μετά την άρση των μέτρων περιορισμού της Covid-19.

Οι επενδύσεις το 2021 εκτιμώνται αυξημένες κατά 7%, και το ποσοστό τους στο ΑΕΠ ενισχυμένο κατά 0,4 και 1,4 ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2020 και του 2019, αντιστοίχως. Η ώθηση των επενδύσεων αναμένεται να κατανεμηθεί με αναλογία 3 προς 2 μεταξύ επενδύσεων σε κατασκευές (κυρίως εκτός κατοικιών) και επενδύσεων σε εξοπλισμό. Ως εκ τούτου, οι απώλειες επενδύσεων σε εξοπλισμό το προηγούμενο έτος, που ευθύνονταν για την εικόνα στασιμότητας των συνολικών επενδύσεων, αναμένεται να ανακτηθούν σχεδόν εξ ολοκλήρου το τρέχον έτος (+7,0% σε ετήσια βάση, έναντι -7,0% το 2020), ενώ ο ετήσιος ρυθμός επενδύσεων σε κατασκευές αναμένεται να επιταχυνθεί περαιτέρω (+14,0% σε ετήσια βάση έναντι +10,7% το 2020).

Η δημόσια κατανάλωση αναμένεται συνεχίσει την ανοδική πορεία της για τρίτο συνεχόμενο έτος το 2021 (+1,5% σε ετήσια βάση), εν μέσω συνέχισης των μέτρων στήριξης της οικονομίας και αυξημένης πρόβλεψης για την ενδιάμεση ανάλωση της Γενικής Κυβέρνησης.

Για τις καθαρές εξαγωγές υπηρεσιών εκτιμάται θετική συμβολή στο πραγματικό ΑΕΠ κατά 2,2 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς η αύξηση των τουριστικών εισπράξεων από το εξωτερικό κατά 3,7 δισεκατομμύρια ευρώ ή 87,1% έναντι του 2020 και η αντίστοιχη ανάκαμψη των μεταφορικών και λοιπών εξαγωγών υπηρεσιών κατά 9,4% υπεραντισταθμίζουν την εκτιμώμενη αύξηση εισαγωγών υπηρεσιών (+9,7% σε σταθερές τιμές).

Από την άλλη πλευρά, οι καθαρές εξαγωγές αγαθών αναμένεται να συμβάλουν αρνητικά στην αύξηση του όγκου του ΑΕΠ, χωρίς ωστόσο αυτό να οφείλεται σε μείωση της ζήτησης των χωρών προορισμού για ελληνικά αγαθά.

³⁶ Ενδεικτικά, την περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2021, ο Εν.ΔΤΚ κυμάνθηκε στο -2,1% έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2020, με τον Εν.ΔΤΚ με σταθερούς φόρους επίσης αρνητικό, στο -1,2%.

Αιτία της αρνητικής συμβολής αποτελεί η εκτιμώμενη αύξηση των εισαγωγών αγαθών κατά 6,2%, δηλαδή ετήσιο ρυθμό μεγαλύτερο από τον ρυθμό της μείωσής τους το 2020 (-3,7%). Η ανάκαμψη των εισαγωγών αγαθών πάνω από το επίπεδο του 2019 οφείλεται κυρίως στην ώθηση των επενδύσεων σε εξοπλισμό μέσω του NGEU (οι οποίες συνδέονται στενά με εισαγωγές εξοπλισμού). Πάντως, οι πραγματικές εξαγωγές αγαθών αναμένεται να διατηρήσουν αδιάλειπτη τη θετική πορεία που σημειώνουν από το 2010, με επιβραδυνόμενο ωστόσο ρυθμό στο 2,4% το 2021 από 4,3% το 2020, λόγω της αύξησης της διεθνούς τιμής του πετρελαίου.

Οι προσδοκίες για γρήγορη βελτίωση της οικονομικής και δημοσιονομικής επίδοσης της Ελλάδας αντανακλώνται σε αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας που έλαβαν χώρα ακόμη κι εν μέσω της δυσμενούς συγκυρίας της πανδημίας. Τον Νοέμβριο του 2020, ο οίκος αξιολόγησης Moody's αναβάθμισε το ελληνικό αξιόχρεο από B1 σε Ba3, με σταθερές προοπτικές, ενώ τον Απρίλιο του 2021 η Standard and Poor's από BB- σε BB, με θετικές προοπτικές, σηματοδοτώντας μια νέα πιθανή αναβάθμιση εντός των επόμενων 12-18 μηνών. Αυτό θα φέρει την Ελλάδα μία ανάσα από την επενδυτική βαθμίδα για πρώτη φορά για πάνω από μια δεκαετία, με την κατάκτησή της τα επόμενα έτη να συναρτάται με την εξυγίανση των ισολογισμών των ελληνικών τραπεζών και την περαιτέρω μείωση του αποθέματος μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η οικονομική πολιτική του 2020 και του 2021 στόχευσε στη μείωση του βάθους της κρίσης της πανδημίας και στην αποτροπή εξόδου βιώσιμων επιχειρήσεων από την αγορά και απώλειας θέσεων εργασίας, προκειμένου να καταστεί ταχύτερη η επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας στα προ κρίσης επίπεδα μετά το τέλος της πανδημίας.

Χτίζοντας σε αυτή τη βάση, το 2022 αναμένεται σημαντική επιτάχυνση του ετήσιου ρυθμού οικονομικής ανάκαμψης στο 6,2%, με διατήρησή του κοντά στο 4% κατά μέσο όρο στην υπόλοιπη μεσοπρόθεσμη περίοδο.

Η ισχυρή αναπτυξιακή δυναμική του 2022 αντανακλά την ανάκτηση του συνόλου των οικονομικών απωλειών λόγω της πανδημίας κατά τη διάρκεια του τέταρτου τριμήνου του έτους, με το πραγματικό ΑΕΠ να υπερβαίνει στο τέλος του 2022 το επίπεδο του 2019 κατά 1%. Η κύρια οικονομική ώθηση αναμένεται να προέλθει από τις ροές του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, την επιταχυνόμενη ανάκαμψη του εξωτερικού τουρισμού (στο 80% του προ κρίσης επιπέδου εισπράξεων), και τη θετική επίδραση μεταφοράς από το 2021, υπό την εξωτερική υπόθεση επαρκούς εμβολιαστικής κάλυψης του πληθυσμού από το δεύτερο εξάμηνο του 2021.

Ακόμα, ευνοϊκός παράγοντας για τη διαμόρφωση υψηλού ρυθμού ανάπτυξης το 2022 είναι η παράταση της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης και το 2022³⁷, καθώς δίνει τη δυνατότητα για πιο ομαλή μετάβαση σε δημοσιονομικά πρωτογενή πλεονάσματα από το 2023, και η συνέχιση της διευκολυντικής νομισματικής πολιτικής από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα, μέσω του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω της πανδημίας (PEPP), έως τουλάχιστον τον Μάρτιο του 2022.

Από το 2023, η εξομάλυνση της αναπτυξιακής δυναμικής σε σχέση με το 2022 οφείλεται κυρίως στην εξάλειψη της υποαπασχόλησης πόρων της οικονομίας έναντι της περιόδου της πανδημίας, και δευτερευόντως σε επιδράσεις βάσης από το δημοσιονομικό πεδίο και την κατανομή ροών του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

³⁷ Στη βάση της οποίας το 2022 προβλέπεται συρρικνωμένο, αλλά αρνητικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα, στο 2,9% του ΑΕΠ από 9,9% το 2021.

Στο σύνολο της περιόδου 2022-2025, τα τρία τέταρτα της ανάπτυξης αναμένεται να προέλθουν μεσοσταθμικά από τις συνιστώσες της εγχώριας ζήτησης, με τον εξωτερικό τομέα να συνεισφέρει κατά το υπόλοιπο ένα τέταρτο.

Κινητήρια δύναμη της εγχώριας ζήτησης αναμένεται να αποτελέσουν οι επενδύσεις, φτάνοντας τη συμμετοχή τους στο ΑΕΠ στο 16,7% το 2025, από 11,1% το 2020. Το 2022, δεδομένης της επιτάχυνσης υλοποίησης του «Ελλάδα 2.0», ο ετήσιος ρυθμός πραγματικών επενδύσεων προβλέπεται στο 30,3% για πρώτη φορά σε όλη την περίοδο διαθέσιμων στοιχείων³⁸. Το ίδιο έτος, η συμβολή τους στην ανάπτυξη εκτιμάται άνω του 57% της σωρευτικής αύξησης ΑΕΠ από όλες τις συνιστώσες του. Στην υπόλοιπη μεσοπρόθεσμη περίοδο, ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής των επενδύσεων αναμένεται να παραμείνει πάνω από τον μέσο όρο της περιόδου πριν την οικονομική κρίση του 2008 κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες, χάρη στο ευνοϊκότερο επενδυτικό περιβάλλον που θα έχει διαμορφωθεί από τις μεταρρυθμίσεις του «Ελλάδα 2.0» και στη μεγαλύτερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση από το εξυγιασμένο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Ο όγκος ιδιωτικής κατανάλωσης αναμένεται να επανέλθει το 2022 στο επίπεδο του 2019, ανακτώντας το σύνολο των απωλειών της υγειονομικής κρίσης, με το επίπεδο της απασχόλησης και του ονομαστικού μέσου μισθού μάλιστα να ξεπερνούν το επίπεδο του 2019 (κατά 1,6% και 1,1%, αντίστοιχα). Ωστόσο, η συμμετοχή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ αναμένεται να διαμορφωθεί σε χαμηλότερο επίπεδο το 2022 από ό,τι το 2019 (στο 68,5%, έναντι 69,3% το 2019 και 71,3% κατά μέσο όρο το 2020-2021), εν αντιθέσει με τη συμμετοχή των επενδύσεων. Στην ίδια βάση, στο τέλος της μεσοπρόθεσμης περιόδου η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να έχει περιοριστεί στο 65,5% του ΑΕΠ, το χαμηλότερο ποσοστό από το 2007. Η μεταστροφή αυτή τελεί σε συμβατότητα με τον μεσοπρόθεσμο στόχο μετάβασης σε ένα παραγωγικό μοντέλο μεγαλύτερης εξωστρέφειας και επενδυτικής δραστηριότητας.

Σε όρους ετήσιων μεταβολών, το 2022 η ετήσια αύξηση της πραγματικής ιδιωτικής κατανάλωσης προβλέπεται στο 2,9%, με τον μέσο ρυθμό της περιόδου 2023-2025 ελαφρώς πιο χαμηλό, στο 2,4%. Την ίδια περίοδο, ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του ονομαστικού μισθού προβλέπεται επίσης στο 2,4%, ωστόσο η βαθμιαία άνοδος του πληθωρισμού (από το 1,3% το 2023 στο 1,7% στο τέλος της περιόδου προβλέψεων) αναμένεται να περιορίσει τη μέση αύξηση του πραγματικού μισθού στο 0,8%. Στήριξη στην αύξηση της πραγματικής ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης αναμένεται και από τη σωρευτική βελτίωση της συνολικής απασχόλησης κατά 3,4 ποσοστιαίες μονάδες μεταξύ 2022 και 2025, η οποία συμβάλλει στην αύξηση της μισθοδοτικής δαπάνης κατά 3,5% ετησίως κατά μέσο όρο.

Η πραγματική δημόσια κατανάλωση αναμένεται να επανέλθει σε καθοδική πορεία από το 2022, καθώς η προηγουμένως έντονα επεκτατική δημοσιονομική πολιτική λόγω της πανδημίας θα επαναπροσδιορίζεται σταδιακά προς την επίτευξη ρεαλιστικών πρωτογενών πλεονασμάτων από το επόμενο έτος. Στο σύνολο της περιόδου 2022-2025, προβλέπεται μέσος ετήσιος ρυθμός της δημόσιας κατανάλωσης -1,0%, με την φθίνουσα πορεία του όγκου της να εξομαλύνεται βαθμιαία προς το τέλος της μεσοπρόθεσμης περιόδου.

Ο εξωτερικός τομέας αναμένεται σε όλη τη μεσοπρόθεσμη περίοδο να έχει θετική συμβολή στην ανάπτυξη, η οποία εκτιμάται την περίοδο 2022-2024 σημαντικά μεγαλύτερη κατ' έτος έναντι της αντίστοιχης περιόδου πριν την πανδημία. Αυτό εξηγείται από τη δυναμική των καθαρών εξαγωγών τουρισμού, η οποία αναμένεται να εξομαλυνθεί μόνο από το 2025, μετά την επαναφορά των τουριστικών εισπράξεων στα προ πανδημίας επίπεδα το 2024.

³⁸ Σε αυτό συντελεί η επίδραση χαμηλής βάσης των επενδύσεων, λόγω της παρατεταμένης περιόδου απομείωσής τους από την έναρξη της οικονομικής κρίσης το 2008.

Η αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου προς το τέλος της μεσοπρόθεσμης περιόδου προβλέπεται να συγκρατήσει τις εισαγωγές αγαθών σε θετικούς αλλά χαμηλούς ρυθμούς μεταβολής την περίοδο 2023-2025 (3,6% κατά μέσο όρο), μετά την αύξησή τους το 2022 κατά 8,9% σε σύνδεση με την υλοποίηση εξοπλιστικών επενδύσεων στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Αντίθετα, τα κέρδη ανταγωνιστικότητας προς το τέλος της μεσοπρόθεσμης περιόδου από τις μεταρρυθμίσεις του «Ελλάδα 2.0» συντηρούν σχετικά υψηλότερους ρυθμούς εξαγωγών αγαθών την ίδια περίοδο (5,6% κατά μέσο όρο), υποδηλώνοντας την προοπτική ενισχυμένης εξωστρέφειας της οικονομίας στο μακροπρόθεσμο διάστημα.

Πίνακας 2 Βασικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας

(% ετήσιες μεταβολές, σταθερές τιμές)

	2018	2019	2020	2021**	2022**	2023**	2024**	2025**
ΑΕΠ	1,6	1,9	-8,2	3,6	6,2	4,1	4,4	3,3
Ιδιωτική κατανάλωση	2,3	1,9	-5,2	2,6	2,9	2,1	2,8	2,2
Δημόσια κατανάλωση	-4,2	1,2	2,7	1,5	-3,0	-1,0	-0,5	0,5
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	-6,6	-4,6	-0,6	7,0	30,3	12,3	10,8	7,4
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	9,1	4,8	-21,7	10,4	13,8	7,5	6,2	5,2
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	8,0	3,0	-6,8	6,9	8,5	4,0	3,4	3,5
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	-0,1	0,2	-1,5	0,2	1,0	1,2	1,6	1,8
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	0,8	0,5	-1,3	0,0	0,7	1,3	1,6	1,7
Απασχόληση*	1,4	1,2	-1,3	0,7	2,3	1,3	1,3	0,8
Ποσοστό ανεργίας*	16,9	15,2	14,4	14,5	12,7	11,6	10,3	9,6
Ποσοστό ανεργίας (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού)	19,8	17,3	16,3	16,3	14,4	13,2	11,9	11,1

Πηγή: Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί (Ελληνική Στατιστική Αρχή), εκτιμήσεις/προβλέψεις Υπουργείου Οικονομικών.

* Σε εθνολογιστική βάση

** Εκτιμήσεις/προβλέψεις

1.2 Μακροοικονομικοί και δημοσιονομικοί κίνδυνοι για το ΜΠΔΣ

Η πανδημία διαμόρφωσε το τελευταίο ενάμισι έτος ένα περιβάλλον μεγάλων αβεβαιοτήτων εντός του οποίου οι μακροοικονομικές προβλέψεις διενεργούνται με μεγάλη επισφάλεια. Οι εξωτερικές μακροοικονομικές υποθέσεις εμφάνισαν σε όλο αυτό το διάστημα υψηλή μεταβλητότητα, ενώ συναρτήθηκαν πρωταρχικά με μη οικονομικούς παράγοντες που εκφεύγουν της σφαίρας επιρροής των κυβερνήσεων (εξάρσεις διασποράς του Covid-19, διαθεσιμότητα εμβολίων).

Σήμερα, η υλοποίηση των εμβολιαστικών προγραμμάτων διεθνώς δίνει διέξοδο στην αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης, και διαμορφώνει ένα λιγότερο ασταθές περιβάλλον για τις οικονομίες και τις κοινωνίες. Ως εκ τούτου, το ισοζύγιο των ευμενών και δυσμενών δυνητικών επιδράσεων στο μακροοικονομικό σενάριο είναι πλέον πιο ισορροπημένο, παρά τη μετατόπισή τους από εξωγενείς σε ενδογενείς και από μη οικονομικής φύσης σε οικονομικής.

Οι εξωγενείς κίνδυνοι για τις οικονομικές προοπτικές περιλαμβάνουν, αφενός, μία μεγαλύτερη επιμονή της πανδημίας (μεταλλάξεις, νέα έξαρση), η οποία θα ανέβαλλε εκ νέου την ανάκαμψη προς το 2022 και, αφετέρου, μεγαλύτερες ασυμμετρίες στην ανάκτηση των οικονομικών απωλειών μεταξύ χωρών, σε συνάρτηση με την έκθεση στον τουρισμό. Πέραν αυτών, εξωτερικούς κινδύνους για την ελληνική οικονομία συνεχίζουν να αποτελούν τυχόν διαταραχές της γεωπολιτικής σταθερότητας, του προσφυγικού και μεταναστευτικού ζητήματος, και της υλοποίησης του Brexit.

Από την άλλη πλευρά, ευμενείς εξωτερικές επιδράσεις για το μακροοικονομικό σενάριο θα μπορούσαν να προέλθουν από μία πιο γρήγορη ανάκαμψη του τουριστικού κλάδου, λόγω ταχύτερης βελτίωσης των επιδημιολογικών δεδομένων, και από δυνητικά μόνιμα κέρδη από την ψηφιακή εξοικείωση επιχειρήσεων και νοικοκυριών κατά τη διάρκεια της πανδημίας (τηλεκπαίδευση, τηλεργασία, ηλεκτρονικές συναλλαγές).

Οι ενδογενείς προκλήσεις είναι κυρίως οικονομικές, και συνοψίζονται, βραχυπρόθεσμα, στη στήριξη της ρευστότητας και της αγοράς εργασίας κατά τη μετάβαση στην μετά-Covid19 εποχή ώστε να αποσοβηθούν μόνιμες επιπτώσεις στον παραγωγικό ιστό λόγω της πανδημίας, ενώ παράλληλα θα επιδιώκεται βιώσιμη δημοσιονομική πολιτική προς ρεαλιστικά πρωτογενή πλεονάσματα σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Τα ανωτέρω συνδέονται με την πρόκληση να διατηρηθεί αδιασάλευτη η πρόοδος των μεταρρυθμίσεων και η βελτίωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών της ελληνικής οικονομίας. Για τον σκοπό αυτό, μέτρα πολιτικής για την αποφυγή μεγάλων ασυμμετριών στην ανάκαμψη μεταξύ κλάδων, διόγκωσης του ιδιωτικού χρέους και των μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω των συνεπειών της πανδημίας, επίπτωσης των μέτρων στήριξης κατά της πανδημίας στο δημόσιο χρέος, αύξησης της μακροχρόνιας ανεργίας, συμπίεσης της απασχόλησης και κάμψης της παραγωγικότητας, αποτελούν προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής. Προς τούτο, την τρέχουσα περίοδο έχει ήδη αρχίσει η υλοποίηση νέων μέτρων που εστιάζουν στην επανεκκίνηση της οικονομίας και στους φορείς οικονομικής δραστηριότητας που αποδεδειγμένα έχουν πληγεί από την κρίση.

Στο ίδιο πλαίσιο, πρωτεύουσα σημασία έχει η υλοποίηση του σχεδιασμού του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με την οποία συνδέονται τόσο ευκαιρίες για μεγαλύτερη κινητοποίηση πόρων και δημιουργία τεχνολογικών συνεργειών, όσο και προκλήσεις αναφορικά με τη μεγιστοποίηση απορρόφησης των ρών.

1.3 Δημοσιονομικά απολογιστικά στοιχεία 2019 και 2020

Το έτος 2020 χαρακτηρίστηκε από την πρωτοφανή υγειονομική κρίση που προκάλεσε το ξέσπασμα της πανδημίας, η οποία είχε σημαντικό αρνητικό αποτύπωμα στα δημοσιονομικά μεγέθη, λόγω αφενός της σημαντικής κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας και αφετέρου της έντονα επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε προκειμένου να στηριχθούν τα φυσικά πρόσωπα, οι επιχειρήσεις αλλά και το Εθνικό Σύστημα Υγείας.

Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης του έτους 2020 διαμορφώθηκε στο -9,7% του ΑΕΠ και το πρωτογενές αποτέλεσμα στο -6,7% του ΑΕΠ, στα ίδια περίπου επίπεδα με τις εκτιμήσεις της εισηγητικής έκθεσης του προϋπολογισμού 2021, παρά τις αποκλίσεις των επιμέρους μεγεθών εσόδων και δαπανών. Αντίστοιχα, το πρωτογενές αποτέλεσμα σε όρους ενισχυμένης εποπτείας του 2020 διαμορφώθηκε στο -7,5% του ΑΕΠ.

Επισημαίνεται ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης αποφάσισε για το έτος 2020 την ενεργοποίηση της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Η ρήτρα αυτή θα παραμείνει ενεργή και τα έτη 2021 και 2022, ενώ αναμένεται να απενεργοποιηθεί το έτος 2023. Η ενεργοποίηση της γενικής ρήτρας διαφυγής επιτρέπει την προσωρινή απόκλιση από την πορεία προσαρμογής προς τον Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στόχο και παρέχει έτσι στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τη δυνατότητα να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας, λαμβάνοντας παράλληλα μέριμνα ώστε να μην υπονομεύεται η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών στο μεσοπρόθεσμο διάστημα. Στο πλαίσιο αυτό ανεστάλη και η υποχρέωση για επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων, σύμφωνα με τους όρους της ενισχυμένης εποπτείας για τα έτη 2020-2022.

Το έτος 2019, βάσει της πρόσφατης ανακοίνωσης της ΕΛΣΤΑΤ (ΔΥΕ Απριλίου 2021), η χώρα πέτυχε σημαντικό δημοσιονομικό και πρωτογενές πλεόνασμα γενικής κυβέρνησης ύψους 1,1% και 4,1% του ΑΕΠ, αντίστοιχα. Τα παραπάνω μεγέθη αναθεωρήθηκαν προς τα κάτω σε σχέση με την προηγούμενη ανακοίνωση του Οκτωβρίου 2020, κατά -0,4%, κυρίως λόγω της στατιστικής αλλαγής της μεθοδολογίας καταγραφής των εσόδων clawback και rebate των νοσοκομείων και του ΕΟΠΥΥ, τα οποία πλέον θα καταγράφονται σε ταμειακή και όχι σε δεδουλευμένη βάση. Ως εκ τούτου, και το πρωτογενές αποτέλεσμα σε όρους ενισχυμένης εποπτείας του 2019 αναθεωρήθηκε προς τα κάτω κατά το ίδιο ποσοστό και διαμορφώθηκε στο 3,2% του ΑΕΠ.

Πίνακας 3 Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) ετών 2019 -2020
Μη Χρηματοοικονομικές Συναλλαγές (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	ΔΥΕ Απριλίου 2021	ΔΥΕ Απριλίου 2021	Εισηγητική Π/Υ 2021	Απόκλιση
	2019	2020	2020	2020
Αποτέλεσμα Κράτους (Α-Β)	-2.366	-20.680	-20.228	-452
Α. Έσοδα Κράτους (1+2+3+4+5+6-7)	53.604	49.610	49.088	522
1. Φόροι (α+β+γ+δ+ε+στ+ζ)	51.189	44.511	44.265	246
α. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	27.869	24.219	23.971	248
<i>εκ των οποίων: ΦΠΑ</i>	<i>17.678</i>	<i>15.355</i>	<i>15.001</i>	<i>354</i>
<i>Ειδικό φόρος κατανάλωσης</i>	<i>7.102</i>	<i>6.392</i>	<i>6.463</i>	<i>-71</i>
β. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	298	245	240	4
γ. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.722	2.536	2.676	-140
δ. Λοιποί φόροι παραγωγής	1.060	1.160	1.168	-8
ε. Φόρος εισοδήματος	16.568	13.871	13.676	196
<i>εκ των οποίων: Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων</i>	<i>10.920</i>	<i>10.235</i>	<i>10.030</i>	<i>205</i>
<i>Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων</i>	<i>4.485</i>	<i>2.638</i>	<i>2.586</i>	<i>52</i>
στ. Φόροι κεφαλαίου	249	173	175	-2
ζ. Λοιποί τρέχοντες φόροι	2.423	2.308	2.359	-50
2. Κοινωνικές εισφορές	55	54	54	0
3. Μεταβιβάσεις	4.511	7.899	6.831	1.068
4. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	722	556	569	-14
5. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.483	2.265	2.704	-439
6. Πωλήσεις παγίων	2	2	25	-23
7. Επιστροφές εσόδων	5.358	5.678	5.360	318
Πληροφοριακά στοιχεία:				
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	2.815	6.448	6.230	218
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	0	0	0	0
Β. Δαπάνες Κράτους (1+2+3+4+5+6+7+8+9)	55.970	70.290	69.317	974
1. Παροχές σε Εργαζόμενους	12.914	13.334	13.448	-115
2. Κοινωνικές Παροχές	649	127	241	-115
3. Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.500	1.451	1.702	-251
4. Μεταβιβάσεις	28.296	38.119	36.687	1.432
5. Επιδοτήσεις	224	233	102	132
6. Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών	252	594	612	-18
7. Λοιπές δαπάνες	50	29	72	-42
8. Πιστώσεις υπό κατανομή ²	5.642	10.647	10.618	29
9. Τόκοι (σε καθαρή βάση)	6.443	5.757	5.835	-78
Πληροφοριακά στοιχεία:				
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	5.642	10.647	10.421	226
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	0	0	0	0
Αποτέλεσμα Νομικών Προσώπων (Γ-Δ)	3.471	4.141	3.931	209
Γ. Έσοδα	9.559	10.341	10.208	133
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	4.052	4.722	4.793	-71
Τόκοι πιστωτικοί	897	626	700	-74
Φόροι	1.840	1.638	1.591	47
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-9	-6	0	-6
Λοιπά έσοδα	2.780	3.361	3.124	237
Δ. Έξοδα	6.088	6.200	6.276	-76
Παροχές σε Εργαζόμενους	1.272	1.284	1.287	-3
Τόκοι χρεωστικοί	434	398	405	-7
Λοιπά έξοδα	2.179	1.953	2.185	-232
Επενδυτικές δαπάνες	796	762	843	-81
Λοιπές μεταβιβάσεις	349	432	306	125
Επιδοτήσεις	1.058	1.372	1.250	122
Αποτέλεσμα Νοσοκομείων - ΠΦΥ (Ε-ΣΤ)	-341	-266	-70	-196
Ε. Έσοδα	2.353	2.431	2.693	-262
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	1.455	1.497	1.584	-87
Μεταβιβάσεις από ΕΟΠΥΥ	738	777	888	-111
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-61	-51	0	-51
Λοιπά έσοδα	221	208	221	-13
ΣΤ. Έξοδα	2.693	2.697	2.764	-66
Παροχές σε Εργαζομένους	554	611	648	-37
Τόκοι χρεωστικοί	0	0	0	0
Λοιπά έξοδα	2.038	1.947	2.016	-69
Επενδυτικές δαπάνες	101	139	100	39
				0
Ι. Αποτέλεσμα Κεντρικής Κυβέρνησης (Α-Β+Γ-Δ+Ε-ΣΤ)	765	-16.805	-16.367	-438

Πίνακας 3 Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) ετών 2019 -2020

Μη Χρηματοοικονομικές Συναλλαγές (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	ΔΥΕ Απριλίου 2021	ΔΥΕ Απριλίου 2021	Εισηγητική Π/Υ 2021	Απόκλιση
	2019	2020	2020	2020
II. Αποτέλεσμα ΟΤΑ Α & Β Βαθμού & ΝΠ (Ζ-Η)	67	77	80	-3
Ζ. Έσοδα	5.999	6.370	6.342	28
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	3.379	3.978	3.992	-14
Τόκοι πιστωτικοί	50	39	44	-5
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-25	-12	-23	11
Φόροι	1.741	1.609	1.472	137
Λοιπά έσοδα	855	757	858	-101
Η. Έξοδα	5.932	6.294	6.263	31
Παροχές σε Εργαζομένους	2.483	2.559	2.558	1
Τόκοι χρεωστικοί	59	39	46	-7
Κοινωνικές παροχές	167	189	222	-33
Λοιπά έξοδα	1.908	1.981	2.000	-19
Επενδυτικές δαπάνες	1.315	1.525	1.437	88
III. Αποτέλεσμα ΟΚΑ (Θ-Ι)	1.268	599	176	422
Θ. Έσοδα	43.619	44.210	44.151	59
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	18.832	20.127	21.566	-1.439
Αποδόσεις περιουσίας	1.376	1.347	1.288	59
Ασφαλιστικές εισφορές (πραγματικές)	22.409	21.737	20.488	1.249
Κοινωνικοί πόροι	762	774	591	183
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-54	-3	0	-3
Λοιπά έσοδα	294	229	219	10
Ι. Έξοδα	42.351	43.611	43.975	-364
Παροχές σε Εργαζομένους	370	360	354	5
Κοινωνικές παροχές	34.763	35.261	35.708	-447
εκ των οποίων συντάξεις	29.279	28.875	28.881	-7
Κοινωνικές παροχές σε είδος	4.350	4.550	3.968	582
Λοιπά έξοδα	370	395	534	-139
Επενδυτικές δαπάνες	0	5	12	-7
Μεταβιβάσεις	1.992	2.770	2.946	-176
Επιδότησεις	506	271	453	-182
IV. Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (I+II+III)	2.099	-16.130	-16.111	-19
ως % του ΑΕΠ	1,1%	-9,7%	-9,9%	0,2%
V. Ενοποιημένοι τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	5.505	4.945	4.970	-25
ως % του ΑΕΠ	3,0%	3,0%	3,1%	-0,1%
VI. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (IV+V)	7.604	-11.185	-11.141	-44
ως % του ΑΕΠ	4,1%	-6,7%	-6,8%	0,1%
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	183.413	165.830	162.776	3.054

1. Τα έσοδα του ΠΔΕ περιέχονται στις μεταβιβάσεις και στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, ενώ οι δαπάνες του ΠΔΕ περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή

2. Για λόγους συγκρισιμότητας με τα απολογιστικά μεγέθη, οι κατηγορίες δαπανών του Κράτους "Παροχές σε εργαζομένους" και "Μεταβιβάσεις" περιλαμβάνουν τους λογαριασμούς 29102,29103 και 29105 αντίστοιχα, που σύμφωνα με το ισχύον λογιστικό σχέδιο υπάγονται στις "Πιστώσεις υπό κατανομή"

**Πίνακας 4 Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης
σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ενισχυμένης Εποπτείας ετών 2019 -2020
(ποσά σε εκατ. ευρώ)**

	ΔΥΕ Απριλίου 2021	ΔΥΕ Απριλίου 2021	Εισηγητική Π/Υ 2021	Απόκλιση
	2019	2020	2020	2020
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA	7.604	-11.185	-11.141	-44
<i>Μείον : Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις Εισπρακτέες</i>	1.683	1.643	999	644
<i>Πλέον : Επιστροφές εσόδων</i>	101	34	0	34
<i>Μείον : Έσοδα αποκρατικοποιήσεων</i>	2	1	25	-24
<i>Πλέον : Δαπάνες μεταναστευτικών ροών μη αντικριζόμενες</i>	126	368	405	-37
<i>Μείον : Στήριξη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων</i>	233	67	0	67
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας)	5.912	-12.494	-11.760	-734
ως % του ΑΕΠ	3,2%	-7,5%	-7,2%	-0,3%
Στόχος ενισχυμένης εποπτείας	6.419	-	-	-
ως % του ΑΕΠ	3,5%	-	-	-
Δημοσιονομική υπεραπόδοση (+) ή κενό (-)	-507	-	-	-
ως % του ΑΕΠ	-0,3%	-	-	-
ΑΕΠ	183.413	165.830	162.776	3.054

2. Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2022-2025

2.1 Δημοσιονομικές εκτιμήσεις ΜΠΔΣ 2022-2025

Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2022-2025 απεικονίζεται στον Πίνακα 5 και παρουσιάζει τις προβλέψεις για την εξέλιξη των δημοσιονομικών μεγεθών στην περίοδο αυτή. Δεδομένου ότι οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις που περιλαμβάνονται στο ΜΠΔΣ 2022-2025 αφορούν παρεμβάσεις που έχουν ήδη θεσμοθετηθεί, δεν υπάρχει διάκριση μεταξύ «βασικού» και «μετά μέτρων» σεναρίου και τα μεγέθη του παρακάτω πίνακα των ετών 2021-2025 περιλαμβάνουν τις επικαιροποιημένες αποδόσεις των παρεμβάσεων που παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 2.5.

**Πίνακας 5 ΜΠΔΣ - Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών)
ετών 2019 -2025**

Μη Χρηματοοικονομικές Συναλλαγές (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	ΔΥΕ Απριλίου 2021	ΔΥΕ Απριλίου 2021	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Αποτέλεσμα Κράτους (Α-Β)	-2.366	-20.680	-19.581	-8.172	-3.932	-2.178	-122
Α. Έσοδα Κράτους (1+2+3+4+5+6-7)	53.604	49.610	50.489	54.822	58.639	61.174	63.638
1. Φόροι (α+β+γ+δ+ε+στ+ζ)	51.189	44.511	45.530	49.433	53.057	55.601	58.157
α. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	27.869	24.219	25.919	28.315	29.383	30.598	31.722
<i>εκ των οποίων: ΦΠΑ</i>	<i>17.678</i>	<i>15.355</i>	<i>16.998</i>	<i>18.797</i>	<i>19.668</i>	<i>20.624</i>	<i>21.519</i>
<i>Ειδικοί φόροι κατανάλωσης</i>	<i>7.102</i>	<i>6.392</i>	<i>6.594</i>	<i>7.009</i>	<i>7.122</i>	<i>7.271</i>	<i>7.397</i>
β. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	298	245	271	292	306	322	340
γ. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.722	2.536	2.620	2.578	2.541	2.517	2.501
δ. Λοιποί φόροι παραγωγής	1.060	1.160	1.128	1.077	1.074	1.180	1.192
ε. Φόρος εισοδήματος	16.568	13.871	13.023	14.549	17.068	18.239	19.600
<i>εκ των οποίων: Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων</i>	<i>10.920</i>	<i>10.235</i>	<i>9.585</i>	<i>10.157</i>	<i>11.437</i>	<i>12.027</i>	<i>12.627</i>
<i>Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων</i>	<i>4.485</i>	<i>2.638</i>	<i>2.309</i>	<i>3.211</i>	<i>4.411</i>	<i>4.943</i>	<i>5.662</i>
στ. Φόροι κεφαλαίου	249	173	215	220	220	220	220
ζ. Λοιποί τρέχοντες φόροι	2.423	2.308	2.352	2.404	2.465	2.525	2.583
2. Κοινωνικές εισφορές	55	54	55	55	55	55	55
3. Μεταβιβάσεις	4.511	7.899	6.542	7.164	6.458	7.023	7.026
4. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	722	556	649	726	828	879	914
5. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.483	2.265	2.197	2.289	3.107	2.810	2.886
6. Πωλήσεις παγίων	2	2	336	26	183	58	50
7. Επιστροφές εσόδων	5.358	5.678	4.820	4.871	5.049	5.252	5.450
Πληροφοριακά στοιχεία:							
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	2.815	6.448	4.800	4.290	4.320	4.501	4.501
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ²	0	0	1.600	3.199	3.199	3.199	3.199
Β. Δαπάνες Κράτους (1+2+3+4+5+6+7+8+9)	55.970	70.290	70.070	62.994	62.571	63.351	63.760
1. Παροχές σε Εργαζόμενους	12.914	13.334	13.649	13.909	13.997	14.163	14.320
2. Κοινωνικές Παροχές	649	127	194	198	184	183	182
3. Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.500	1.451	1.685	1.202	1.057	1.058	1.106
4. Μεταβιβάσεις	28.296	38.119	36.383	29.656	29.424	29.338	29.362
5. Επιδοτήσεις	224	233	80	80	80	80	80
6. Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών	252	594	1.644	632	613	1.383	1.543
7. Λοιπές δαπάνες	50	29	91	51	51	51	51
8. Πιστώσεις υπό κατανομή ³	5.642	10.647	10.784	11.665	11.565	11.495	11.415
9. Τόκοι (σε καθαρή βάση)	6.443	5.757	5.560	5.600	5.600	5.600	5.700
Πληροφοριακά στοιχεία:							
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	5.642	10.647	8.000	7.250	7.000	7.000	7.000
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ²	0	0	1.600	3.199	3.199	3.199	3.199
Αποτέλεσμα Νομικών Προσώπων (Γ-Δ)	3.471	4.141	2.715	1.925	2.102	2.104	2.081
Γ. Έσοδα	9.559	10.341	9.250	8.741	8.582	8.405	8.287
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	4.052	4.722	3.504	3.244	3.156	3.050	2.941
Τόκοι πιστωτικοί	897	626	587	577	567	559	550
Φόροι	1.840	1.638	2.106	1.822	1.768	1.719	1.725
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-9	-6	-4	-3	-3	-3	-3
Λοιπά έσοδα	2.780	3.361	3.057	3.101	3.094	3.081	3.074
Δ. Έξοδα	6.088	6.200	6.534	6.816	6.480	6.302	6.206
Παροχές σε Εργαζόμενους	1.272	1.284	1.313	1.301	1.300	1.321	1.336
Τόκοι χρεωστικοί	434	398	368	359	336	317	314
Λοιπά έξοδα	2.179	1.953	2.315	2.533	2.330	2.318	2.260
Επενδυτικές δαπάνες	796	762	1.087	1.154	1.046	875	823
Λοιπές μεταβιβάσεις	349	432	301	319	317	321	323
Επιδοτήσεις	1.058	1.372	1.150	1.150	1.150	1.150	1.150
Αποτέλεσμα Νοσοκομείων - ΠΦΥ (Ε-ΣΤ)	-341	-266	-119	-78	-117	-156	-197
Ε. Έσοδα	2.353	2.431	2.671	2.675	2.602	2.606	2.611
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	1.455	1.497	1.571	1.512	1.436	1.436	1.436
Μεταβιβάσεις από ΕΟΠΥΥ	738	777	888	942	942	942	942
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-61	-51	0	0	0	0	0
Λοιπά έσοδα	221	208	212	221	224	228	233
ΣΤ. Έξοδα	2.693	2.697	2.790	2.753	2.719	2.762	2.807
Παροχές σε Εργαζομένους ⁴	554	611	685	631	563	564	565
Τόκοι χρεωστικοί	0	0	0	0	0	0	0
Λοιπά έξοδα	2.038	1.947	2.003	2.018	2.052	2.093	2.138
Επενδυτικές δαπάνες	101	139	102	105	105	105	105
Ι. Αποτέλεσμα Κεντρικής Κυβέρνησης (Α-Β+Γ-Δ+Ε-ΣΤ)	765	-16.805	-16.984	-6.325	-1.947	-230	1.762

**Πίνακας 5 ΜΠΔΣ - Αποτελέσματα Γενικής Κυβέρνησης σε εθνολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών)
ετών 2019 -2025**

Μη Χρηματοοικονομικές Συναλλαγές (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	ΔΥΕ	ΔΥΕ	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
	Απριλίου 2021	Απριλίου 2021					
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
II. Αποτέλεσμα ΟΤΑ Α & Β Βαθμού & ΝΠ (Ζ-Η)	67	77	-143	230	-41	18	10
Ζ. Έσοδα	5.999	6.370	6.276	6.985	6.824	6.894	6.969
Τρέχουσες & λουπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	3.379	3.978	3.838	4.247	4.221	4.216	4.216
Τόκοι πιστωτικοί	50	39	37	39	39	39	39
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-25	-12	-23	-23	-23	-23	-23
Φόροι	1.741	1.609	1.654	1.885	1.735	1.786	1.835
Λουπά έσοδα	855	757	770	837	852	877	901
Η. Έξοδα	5.932	6.294	6.419	6.756	6.865	6.876	6.959
Παροχές σε Εργαζομένους	2.483	2.559	2.586	2.556	2.575	2.607	2.625
Τόκοι χρεωστικοί	59	39	54	83	59	59	59
Κοινωνικές παροχές	167	189	134	167	169	172	175
Λουπά έξοδα	1.908	1.981	1.940	1.872	1.906	1.937	1.976
Επενδυτικές δαπάνες	1.315	1.525	1.706	2.078	2.156	2.102	2.123
III. Αποτέλεσμα ΟΚΑ (Θ-Ι)	1.268	599	138	384	1.142	1.201	1.336
Θ. Έσοδα	43.619	44.210	43.607	43.862	45.176	45.567	46.133
Τρέχουσες & λουπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	18.832	20.127	20.360	20.136	20.037	19.885	19.885
Αποδόσεις περιουσίας	1.376	1.347	1.257	1.257	1.257	1.257	1.257
Ασφαλιστικές εισφορές (πραγματικές)	22.409	21.737	21.358	21.792	22.949	23.469	24.012
Κοινωνικοί πόροι	762	774	426	471	727	750	773
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-54	-3	0	0	0	0	0
Λουπά έσοδα	294	229	206	206	206	206	206
Ι. Έξοδα	42.351	43.611	43.469	43.478	44.035	44.366	44.797
Παροχές σε Εργαζομένους	370	360	358	355	353	353	354
Κοινωνικές παροχές	34.763	35.261	35.927	36.099	36.560	36.773	37.096
εκ των οποίων συντάξεις	29.279	28.875	29.429	29.688	30.115	30.305	30.606
Κοινωνικές παροχές σε είδος	4.350	4.550	4.420	4.417	4.531	4.663	4.784
Λουπά έξοδα	370	395	495	496	498	499	500
Επενδυτικές δαπάνες	0	5	12	12	12	12	12
Μεταβιβάσεις	1.992	2.770	1.758	1.598	1.582	1.566	1.551
Επιδότησεις	506	271	500	500	500	500	500
IV. Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (I+II+III)	2.099	-16.130	-16.990	-5.712	-846	989	3.107
ως % του ΑΕΠ	1,1%	-9,7%	-9,9%	-3,1%	-0,4%	0,5%	1,4%
V. Ενοποιημένοι τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	5.505	4.945	4.743	4.800	4.756	4.741	4.842
ως % του ΑΕΠ	3,0%	3,0%	2,8%	2,6%	2,4%	2,3%	2,2%
VI. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (IV+V)	7.604	-11.185	-12.247	-912	3.910	5.730	7.949
ως % του ΑΕΠ	4,1%	-6,7%	-7,1%	-0,5%	2,0%	2,8%	3,7%
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	183.413	165.830	172.089	184.658	194.564	206.282	217.015

1. Τα έσοδα του ΠΔΕ περιέχονται στις μεταβιβάσεις και στα λουπά τρέχοντα έσοδα, ενώ οι δαπάνες του ΠΔΕ περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή
2. Τα έσοδα του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας περιέχονται στις μεταβιβάσεις, ενώ οι αντίστοιχες δαπάνες περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή
3. Για λόγους συγκρισιμότητας με τα απολογιστικά μεγέθη, οι κατηγορίες δαπανών του Κράτους "Παροχές σε εργαζομένους" και "Μεταβιβάσεις" περιλαμβάνουν τους λογαριασμούς 29102, 29103 και 29105 αντίστοιχα, που σύμφωνα με το ισχύον λογιστικό σχέδιο υπάγονται στις "Πιστώσεις υπό κατανομή"
4. Η δαπάνη για τακτική μισθοδοσία και νέες προσλήψεις του μονίμου προσωπικού των νοσοκομείων και της ΠΦΥ συμπεριλαμβάνεται στις δαπάνες του Κράτους.
5. Στο αποτέλεσμα των ΟΚΑ έχουν ενσωματωθεί: i) τα όρια της φαρμακευτικής δαπάνης του ΕΟΠΥΥ ύψους 2.088 εκατ. ευρώ για τα έτη 2021 & 2022, 2.174 εκατ. ευρώ για το 2023, 2.268 εκατ. ευρώ για το 2024, 2.343 εκατ. ευρώ για το 2025, βάσει των τρεχουσών εκτιμήσεων για τον ρυθμό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ, ii) τα όρια της δαπάνης υπηρεσιών υγείας του ΕΟΠΥΥ ύψους 1.553 εκατ. ευρώ για τα έτη 2021 & 2022, 1.617 εκατ. ευρώ για το 2023, 1.687 εκατ. ευρώ για το 2024, 1.743 εκατ. ευρώ για το 2025, βάσει των τρεχουσών εκτιμήσεων για τον ρυθμό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ. Στο αποτέλεσμα των νοσοκομείων έχουν ενσωματωθεί τα όρια της φαρμακευτικής δαπάνης ύψους 528 εκατ. ευρώ για τα έτη 2021 & 2022, 550 εκατ. ευρώ για το 2023, 574 εκατ. ευρώ για το 2024, 593 εκατ. ευρώ για το 2025, βάσει των τρεχουσών εκτιμήσεων για τον ρυθμό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ

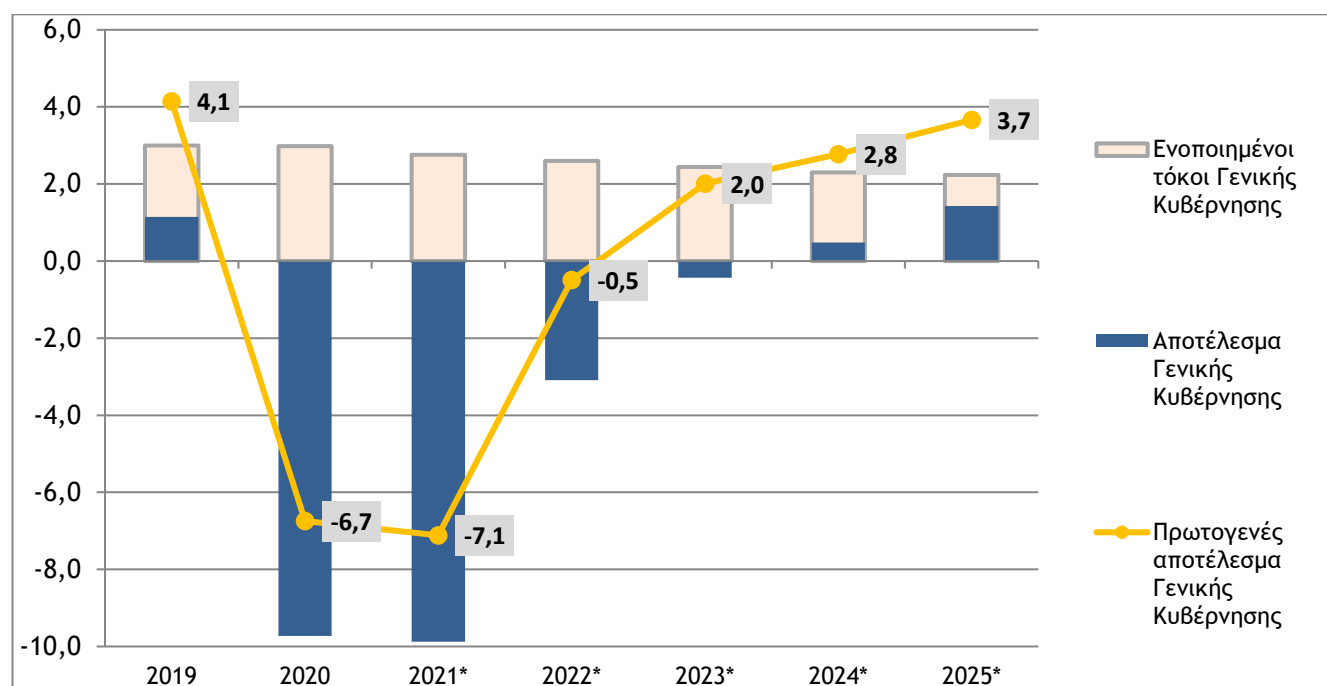
**Πίνακας 6 ΜΠΔΣ Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης
σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ενισχυμένης Εποπτείας ετών 2019 -2022
(ποσά σε εκατ. ευρώ)**

	ΔΥΕ Απριλίου 2021	ΔΥΕ Απριλίου 2021	Εκτίμηση	Πρόβλεψη
	2019	2020	2021	2022
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA	7.604	-11.185	-12.247	-912
<i>Μείον : Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις Εισπρακτέες (ANFA,SMP)</i>	1.683	1.643	163	0
<i>Πλέον : Επιστροφές εσόδων</i>	101	34	0	0
<i>Μείον : Έσοδα αποκρατικοποιήσεων</i>	2	1	336	26
<i>Πλέον : Δαπάνες μεταναστευτικών ροών μη αντικριζόμενες</i>	126	368	412	399
<i>Μείον : Στήριξη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων</i>	233	67	0	0
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας)	5.912	-12.494	-12.334	-539
ως % του ΑΕΠ	3,2%	-7,5%	-7,2%	-0,3%
Στόχος ενισχυμένης εποπτείας	6.419	-	-	-
ως % του ΑΕΠ	3,5%	-	-	-
Δημοσιονομική υπεραπόδοση (+) ή κενό (-)	-507	-	-	-
ως % του ΑΕΠ	-0,3%	-	-	-
ΑΕΠ	183.413	165.830	172.089	184.658

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, το έτος 2021 ο δημοσιονομικός προσανατολισμός θα εξακολουθήσει να είναι επεκτατικός, λόγω της παράτασης της εφαρμογής των έκτακτων δημοσιονομικών μέτρων που υιοθετήθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση το έτος 2020, καθώς και τη λήψη νέων μέτρων για τη στήριξη της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Ως εκ τούτου, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε έλλειμμα ύψους -9,9% του ΑΕΠ.

Το έτος 2022, η προβλεπόμενη περαιτέρω ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας και η σημαντική αποκλιμάκωση των μέτρων αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντική βελτίωση των δημοσιονομικών επιδόσεων της γενικής κυβέρνησης. Ειδικότερα, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα αναμένεται να διαμορφωθεί στο -3,1% του ΑΕΠ και το πρωτογενές αποτέλεσμα θα ανέλθει σε έλλειμμα ύψους 0,5% του ΑΕΠ.

Διάγραμμα 8: Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, Ενοποιημένοι Τόκοι και Πρωτογενές Αποτέλεσμα (ως % του ΑΕΠ).

*Προβλέψεις

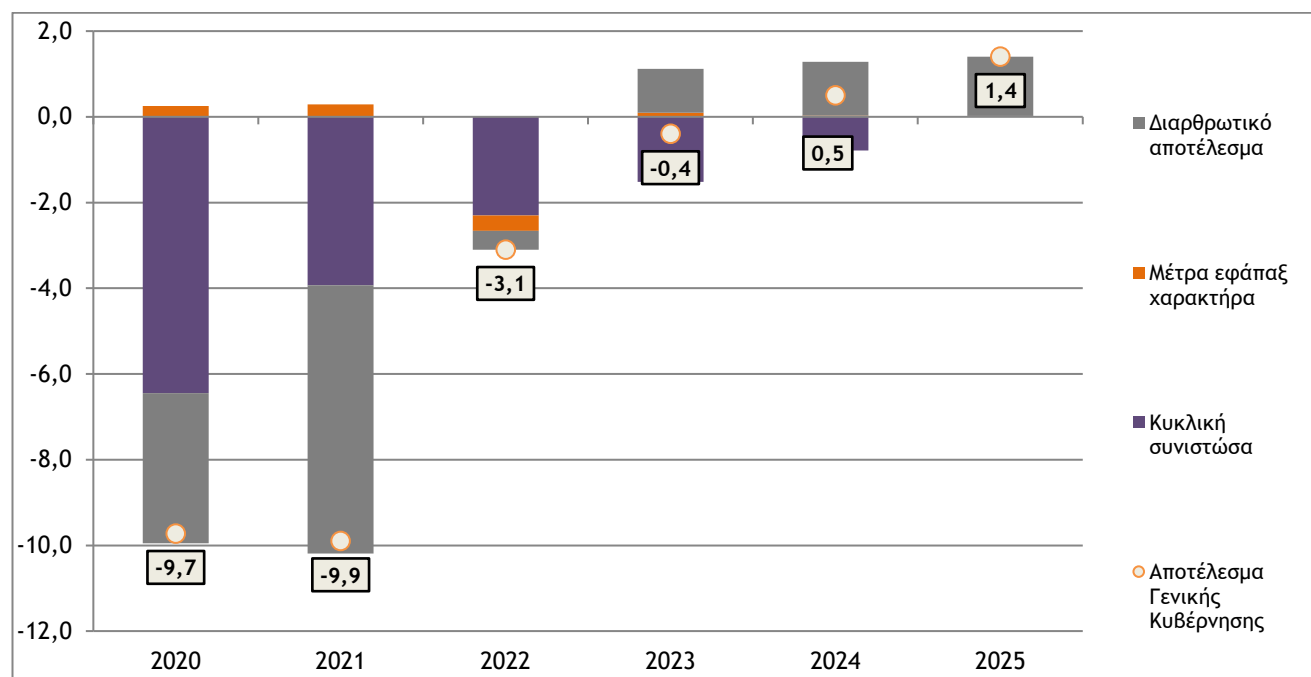
Τα επόμενα έτη που καλύπτει το ΜΠΔΣ, ήτοι τα έτη 2023, 2024 και 2025, προβλέπονται πρωτογενή πλεονάσματα καθ' όλη την περίοδο αναφοράς, λόγω της επικράτησης βελτιωμένων μακροοικονομικών συνθηκών και της πλήρους άρσης των έκτακτων δημοσιονομικών μέτρων που θεσπίστηκαν για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού. Τα δύο τελευταία έτη της προγραμματικής περιόδου, προβλέπονται μάλιστα πλεονασματικοί προϋπολογισμοί σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, με το αποτέλεσμα του έτους 2025 να αναμένεται να ανέλθει σε πλεόνασμα ύψους 1,4% του ΑΕΠ.

Σε διαρθρωτικό επίπεδο, το ισοζύγιο κινείται σε θετικό έδαφος ήδη από το 2023, παρουσιάζοντας πλεόνασμα ύψους 1% του ΑΕΠ, το οποίο αυξάνεται σε 1,3% και 1,4% του ΑΕΠ τα έτη 2024 και 2025, αντίστοιχα.

Πίνακας 7 Εξέλιξη διαρθρωτικού αποτελέσματος

(%)	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ΑΕΠ σε σταθερές τιμές	-8,2	3,6	6,2	4,1	4,4	3,3
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-9,7	-9,9	-3,1	-0,4	0,5	1,4
Παραγωγικό κενό	-12,3	-7,5	-4,4	-2,9	-1,5	0
Κυκλικά προσαρμοσμένο αποτέλεσμα	-3,3	-6,0	-0,8	1,1	1,3	1,4
Διαρθρωτικό αποτέλεσμα	-3,5	-6,3	-0,4	1,0	1,3	1,4

Διάγραμμα 9: Συστατικά στοιχεία ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης

2.2 Ανάλυση ανά υποτομέα

2.2.1 Κράτος

Οι προβλέψεις για την εξέλιξη των μεγεθών των εσόδων και των δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού βασίζονται στα απολογιστικά μεγέθη του 2020, τις προβλέψεις μακροοικονομικών μεταβλητών και τις αποδόσεις των σχετικών δημοσιονομικών παρεμβάσεων, όπως περιγράφονται στον Πίνακα 18.

Τα φορολογικά έσοδα, μετά τη σημαντική μείωση των ετών 2020, 2021 λόγω του περιορισμού της οικονομικής δραστηριότητας και των μέτρων στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων, αναμένεται να ανακάμψουν από το 2022 και μετά. Το μεγαλύτερο μέρος των μη φορολογικών εσόδων του Κράτους αποτελούν οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη χρηματοδότηση έργων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, όπως περιγράφονται στα πληροφοριακά στοιχεία εσόδων του Πίνακα 5.

Η εξέλιξη των πρωτογενών δαπανών του Κράτους, μετά την εκτίναξη των ετών 2020 και 2021 λόγω της εκταμίευσης σημαντικών ποσών στήριξης του εισοδήματος φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων, του συστήματος υγείας κ.ά., αναμένεται να ομαλοποιηθεί από το 2022 και μετά. Επισημαίνεται ότι στην κατηγορία «Πιστώσεις υπό κατανομή» περιλαμβάνονται οι δαπάνες του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και τακτικό και ειδικό αποθεματικό ύψους 1 δισ. ευρώ που θα κατανεμηθεί ανάλογα με τις ανάγκες που θα προκύψουν.

Ειδικά, στον Πίνακα 8 παρουσιάζεται ανάλυση της κατηγορίας δαπανών «Μεταβιβάσεις» που περιλαμβάνει ενδεικτικά επιχορηγήσεις και αποδόσεις σε φορείς εντός και εκτός γενικής κυβέρνησης, καταπτώσεις εγγυήσεων, μεταβιβάσεις προς οργανισμούς του εξωτερικού, μεταξύ των οποίων και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα ποσά του πίνακα παρουσιάζονται σε ταμειακή βάση.

**Πίνακας 8 Μεταβιβάσεις Τακτικού Προϋπολογισμού σε φορείς εντός και εκτός της Γενικής Κυβέρνησης σε ταμειακή βάση
(σε εκατ. ευρώ)**

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	Πληρωμές	Πληρωμές	Εκτιμήσεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις
Μεταβιβάσεις από τον Τακτικό Προϋπολογισμό σε φορείς εντός Γενικής Κυβέρνησης							
1 Τρέχουσες εγχώριες μεταβιβάσεις (1α+1β+1γ+1δ)	22.946	25.906	25.649	24.523	24.247	24.095	24.090
1α) Μεταβιβάσεις στην Κεντρική Διοίκηση	0	0	2	2	2	2	2
1β) Μεταβιβάσεις σε νοσοκομεία και ΥΠΕ-ΠΕΔΥ	1.379	1.460	1.469	1.407	1.331	1.331	1.331
1γ) Μεταβιβάσεις σε ΟΤΑ	2.324	2.822	2.549	2.656	2.556	2.556	2.551
1δ) Μεταβιβάσεις σε ΟΚΑ	19.243	21.625	21.628	20.458	20.359	20.207	20.207
1δ1. Παροχές κύριας σύνταξης	14.840	15.708	15.113	15.223	15.334	15.182	15.182
1δ2. Παροχές σε ανέργους (ΟΑΕΔ)	480	585	505	505	505	505	505
1δ3. Παροχές υγείας (ΕΟΠΥΥ)	171	600	300	360	360	360	360
1δ4. Παροχές προνοιακού χαρακτήρα	3.070	3.166	4.001	3.721	3.511	3.511	3.511
1δ5. Λειτουργικές & έκτακτες δαπάνες	16	24	18	19	19	19	19
1δ6. Αντιπαροχή του άρθρου 34 του ν.2773/1999	579	579	579	579	579	579	579
1δ7. Έκτακτη επιχορήγηση σε ΟΚΑ για την εξόφληση ληξιπρόθεσμων οφειλών	30	0	0	0	0	0	0
1δ8. Έκτακτη επιχορήγηση σε ΟΚΑ για την εξόφληση εκκρεμών αιτήσεων συνταξιοδότησης	57	0	0	0	0	0	0
1δ9. Επιχορήγηση σε ΟΚΑ για λοιπούς σκοπούς	0	963	1.113	51	51	51	51
2 Μεταβιβάσεις σε λοιπά νομικά πρόσωπα	1.825	2.091	2.061	1.999	1.941	1.953	1.891
3 Λοιπές μεταβιβάσεις (τρέχουσες εγχώριες)	6	0	0	0	0	0	0
4 Επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού	197	192	215	215	215	215	215
Εκ των οποίων:							
Επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού διάφορες	0	2	25	25	25	25	25
Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι (ΚΑΠ) για επενδυτικές δαπάνες Δήμων	190	190	190	190	190	190	190
5 Λοιπές μεταβιβάσεις	458	624	78	76	65	55	55
I Σύνολο μεταβιβάσεων εντός ΓΚ Τακτικού Προϋπολογισμού (1+2+3+4+5)	25.432	28.813	28.002	26.812	26.468	26.318	26.251
Μεταβιβάσεις από τον Τακτικό Προϋπολογισμό σε φορείς εκτός Γενικής Κυβέρνησης							
1 Μεταβιβάσεις σε λοιπά νομικά πρόσωπα	154	4.874	2.140	176	166	166	161
2 Λοιπές μεταβιβάσεις (τρέχουσες εγχώριες)	94	2.367	3.762	78	72	68	64
3 Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς οργανισμούς και κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)	1.935	2.007	2.065	2.109	2.198	2.308	2.417
4 Λοιπές μεταβιβάσεις	591	690	837	1.058	938	527	342
II Σύνολο μεταβιβάσεων εκτός ΓΚ Τακτικού Προϋπολογισμού (1+2+3+4)	2.774	9.938	8.805	3.421	3.374	3.068	2.983
III Σύνολο μεταβιβάσεων Τακτικού Προϋπολογισμού (I+II)	28.206	38.751	36.806	30.233	29.841	29.386	29.234

Στον Πίνακα 9 παρουσιάζονται τα ανώτατα όρια δαπανών (οροφές) των φορέων του Κρατικού Προϋπολογισμού τόσο σε ταμειακή όσο και σε δημοσιολογιστική βάση. Για το έτος 2021, τα αρχικά όρια δαπανών ορίστηκαν στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού και μετά την ενσωμάτωση των νέων παρεμβάσεων που υιοθετήθηκαν μέσα στο έτος και λοιπών επικαιροποιήσεων, διαμορφώνεται η στήλη των εκτιμήσεων 2021. Τα όρια ανά φορέα περιλαμβάνουν και τις Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές που αποτελούν φορείς του Κράτους και αναφέρονται διακριτά σε κάθε αντίστοιχο Υπουργείο.

Πέρα από τα ανώτατα όρια δαπανών των Φορέων, παρουσιάζεται για κάθε Υπουργείο εκτίμηση της κατανομής των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Σημειώνεται ότι εάν και στο σχέδιο «Ελλάδα 2.0» οι αναμενόμενες εκροές για το έτος 2022 είναι υψηλότερες (υπερβαίνουν τα 5 δισ. ευρώ) και προβλέπεται διάθεση όλων των κονδυλίων έως το 2025, η χρονική κατανομή που έχει ληφθεί υπόψη στο μακροοικονομικό σενάριο έχει προσαρμοστεί σε πιο συντηρητικές εκτιμήσεις, παρέχοντας δίκτυ ασφαλείας αναφορικά με τους αναμενόμενους ρυθμούς ανάπτυξης, χωρίς να επηρεάζεται το δημοσιονομικό αποτέλεσμα δοθέντος ότι οι δαπάνες του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας είναι δημοσιονομικά ουδέτερες.

Πίνακας 9 Ανώτατα Όρια Δαπανών Φορέων Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή και δεδουλευμένη βάση σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA για τα έτη 2021-2025 (σε εκατ. ευρώ)

Φορείς	2021	2021	2022	2023	2024	2025
	Προϋπολογισμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
1 Προεδρία της Δημοκρατίας						
Τ.Π.	3,8	3,7	4,4	4,4	4,5	4,5
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	3,8	3,7	4,4	4,4	4,5	4,5
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	3,8	3,7	4,4	4,4	4,5	4,5
2 Βουλή των Ελλήνων						
Τ.Π.	142,5	142,5	144,2	143,9	144,4	145,2
ΠΔΕ	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Ταμειακό Σύνολο	143,5	143,5	145,2	144,9	145,4	146,2
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	143,5	143,5	145,2	144,9	145,4	146,2
3 Προεδρία της Κυβέρνησης						
Τ.Π.	31,3	31,3	31,8	31,3	31,1	30,9
ΠΔΕ	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Ταμειακό Σύνολο	34,3	34,3	34,8	34,3	34,1	33,9
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	34,3	34,3	34,8	34,3	34,1	33,9
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		0,0	0,7	1,1	1,7	2,1
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	34,3	34,3	35,5	35,4	35,8	36,0
4 Υπουργείο Εσωτερικών						
Τ.Π.	2.814,8	2.817,1	2.927,7	2.979,1	2.914,3	2.820,5
ΠΔΕ	172,0	182,0	252,0	172,0	197,0	197,0
Ταμειακό Σύνολο	2.986,8	2.999,1	3.179,7	3.151,1	3.111,3	3.017,5
εκ των οποίων:						
Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού	11,4	11,7	17,4	12,9	17,4	13,0
Τ.Π.	11,4	11,7	17,4	12,9	17,4	13,0
ΠΔΕ						
Συνήγορος του Πολίτη	7,2	7,5	7,4	7,3	7,3	7,3
Τ.Π.	7,2	7,5	7,4	7,3	7,3	7,3
ΠΔΕ						
Εθνική Αρχή Διαφάνειας	6,8	7,2	6,7	6,7	6,7	6,8
Τ.Π.	6,8	7,2	6,7	6,7	6,7	6,8
ΠΔΕ						
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	2.986,8	2.999,1	3.179,7	3.151,1	3.111,3	3.017,5
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		5,5	16,5	11,7	5,5	6,0
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	2.986,8	3.004,6	3.196,2	3.162,8	3.116,8	3.023,5
5 Υπουργείο Εξωτερικών						
Τ.Π.	262,1	260,4	249,5	247,8	246,7	246,0
εκ των οποίων:						
Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
ΠΔΕ	14,0	11,0	14,0	13,0	13,0	13,0
Ταμειακό Σύνολο	276,1	271,4	263,5	260,8	259,7	259,0
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	276,1	271,4	263,5	260,8	259,7	259,0
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		2,1	4,7	3,5	1,9	1,2
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	276,1	273,5	268,1	264,3	261,5	260,1
6 Υπουργείο Εθνικής Άμυνας						
Τ.Π.	5.481,9	5.478,2	5.162,5	4.381,5	4.282,1	4.267,6
εκ των οποίων:						
Αγορές οπλικών συστημάτων από εξοπλιστικά προγράμματα (σε ταμειακή βάση)	2.519,0	2.519,0	2.170,0	1.390,0	1.280,0	1.231,0
ΠΔΕ	14,0	69,0	14,0	14,0	19,0	19,0
Ταμειακό Σύνολο	5.495,9	5.547,2	5.176,5	4.395,5	4.301,1	4.286,6
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	1.047,0	1.003,0	1.620,1	856,3	-25,8	-235,5
Σύνολο κατά ESA	4.448,9	4.544,2	3.556,4	3.539,2	4.326,9	4.522,1

Πίνακας 9 Ανώτατα Όρια Δαπανών Φορέων Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή και δεδουλευμένη βάση σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA για τα έτη 2021-2025 (σε εκατ. ευρώ)

Φορείς	2021	2021	2022	2023	2024	2025
	Προϋπολογισμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
7 Υπουργείο Υγείας						
Τ.Π.	4.196,6	4.207,2	4.096,2	4.043,8	4.007,2	3.985,1
ΠΔΕ	60,0	60,0	75,0	78,0	80,0	80,0
Ταμειακό Σύνολο	4.256,6	4.267,2	4.171,2	4.121,8	4.087,2	4.065,1
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	4.256,6	4.267,2	4.171,2	4.121,8	4.087,2	4.065,1
Πρόβλεψη επιπλέον δαπανών από νέες προσλήψεις (συμπεριλαμβάνονται στις Γενικές Κρατικές Δαπάνες)			53,0	133,0	186,0	227,0
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		46,8	240,9	267,1	292,5	229,4
Σύνολο κατά ESA συμπεριλαμβανομένων των νέων προσλήψεων εντός των Γενικών Κρατικών Δαπανών και της κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	4.256,6	4.314,0	4.465,2	4.521,9	4.565,8	4.521,5
8 Υπουργείο Δικαιοσύνης						
Τ.Π.	510,3	511,0	511,6	512,1	515,9	517,4
ΠΔΕ	23,0	13,0	23,0	17,0	12,0	12,0
Ταμειακό Σύνολο	533,3	524,0	534,6	529,1	527,9	529,4
εκ των οποίων:						
Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα	2,8	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6
Τ.Π.	2,8	2,2	2,3	2,4	2,5	2,6
ΠΔΕ						
Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών	1,8	2,0	2,1	2,2	2,2	2,3
Τ.Π.	1,8	2,0	2,1	2,2	2,2	2,3
ΠΔΕ						
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	533,3	524,0	534,6	529,1	527,9	529,4
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		2,0	8,0	18,4	33,0	39,0
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	533,3	526,0	542,6	547,5	560,9	568,4
9 Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων						
Τ.Π.	4.895,1	4.866,0	4.846,3	4.726,1	4.633,9	4.585,0
ΠΔΕ	710,0	710,0	690,0	690,0	640,0	640,0
Ταμειακό Σύνολο	5.605,1	5.576,0	5.536,3	5.416,1	5.273,9	5.225,0
εκ των οποίων:						
Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Τ.Π.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
ΠΔΕ						
Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Τ.Π.	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
ΠΔΕ						
Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Τ.Π.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
ΠΔΕ						
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	5.605,1	5.576,0	5.536,3	5.416,1	5.273,9	5.225,0
Πρόβλεψη επιπλέον δαπανών από νέες προσλήψεις (συμπεριλαμβάνονται στις Γενικές Κρατικές Δαπάνες)			40,9	132,9	233,3	311,6
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		58,0	69,8	109,0	171,1	238,4
Σύνολο κατά ESA συμπεριλαμβανομένων των νέων προσλήψεων εντός των Γενικών Κρατικών Δαπανών και της κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	5.605,1	5.634,0	5.647,0	5.658,0	5.678,3	5.775,0
10 Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού						
Τ.Π.	324,1	326,2	304,5	300,9	298,7	297,5
ΠΔΕ	35,0	35,0	30,0	30,0	35,0	35,0
Ταμειακό Σύνολο	359,1	361,2	334,5	330,9	333,7	332,5
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	359,1	361,2	334,5	330,9	333,7	332,5
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		37,6	81,7	70,0	71,9	184,4
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	359,1	398,8	416,2	400,9	405,6	516,8

Πίνακας 9 Ανώτατα Όρια Δαπανών Φορέων Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή και δεδουλευμένη βάση σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA για τα έτη 2021-2025 (σε εκατ. ευρώ)

Φορείς	2021	2021	2022	2023	2024	2025
	Προϋπολογισμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
11 Υπουργείο Οικονομικών (πλην Γενικών Κρατικών Δαπανών)						
Τ.Π.	776,7	759,6	703,1	691,4	672,5	660,5
ΠΔΕ	23,0	1.142,0	22,0	22,0	22,0	22,0
Ταμειακό Σύνολο	799,7	1.901,6	725,1	713,4	694,5	682,5
ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ:						
Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων	502,8	486,3	492,5	478,4	464,8	454,0
Τ.Π.	502,8	486,3	492,5	478,4	464,8	454,0
ΠΔΕ						
Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Τ.Π.	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
ΠΔΕ						
Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Τ.Π.	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
ΠΔΕ						
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	799,7	1.901,6	725,1	713,4	694,5	682,5
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		11,3	9,2	11,9	15,1	12,5
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	799,7	1.912,9	734,3	725,3	709,6	695,1
12 Γενικές Κρατικές Δαπάνες						
Τ.Π.	12.300,3	15.423,2	10.827,5	9.940,1	9.920,5	10.084,2
ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ:						
Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)	4.510,0	4.760,3	4.610,3	4.620,3	4.610,3	4.650,3
Δαπάνες ανάληψης δανείων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ΕΜΣ) και παράλληλες δαπάνες δημοσίου χρέους	40,0	50,0	40,0	40,0	40,0	40,0
Καταπτώσεις εγγυήσεων (σε ακαθάριστη βάση)	524,7	447,6	806,9	692,5	298,4	153,8
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	12.300,3	15.423,2	10.827,5	9.940,1	9.920,5	10.084,2
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	-420,0	-3,0	-71,9	-265,8	-635,6	-907,5
Σύνολο κατά ESA	12.720,3	15.426,2	10.899,4	10.205,9	10.556,1	10.991,8
13 Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων						
Τ.Π.	297,0	290,1	198,7	224,6	217,9	217,6
ΠΔΕ	902,0	852,0	802,0	802,0	852,0	852,0
Ταμειακό Σύνολο	1.199,0	1.142,1	1.000,7	1.026,6	1.069,9	1.069,6
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	1.199,0	1.142,1	1.000,7	1.026,6	1.069,9	1.069,6
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		0,0	87,3	123,2	174,8	200,2
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	1.199,0	1.142,1	1.087,9	1.149,8	1.244,7	1.269,8
14 Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας						
Τ.Π.	92,4	91,5	94,8	94,3	93,9	93,8
ΠΔΕ	670,0	560,0	720,0	670,0	650,0	650,0
Ταμειακό Σύνολο	762,4	651,5	814,8	764,3	743,9	743,8
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	762,4	651,5	814,8	764,3	743,9	743,8
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		527,7	798,8	815,9	816,7	703,4
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	762,4	1.179,3	1.613,5	1.580,2	1.560,6	1.447,2
15 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων						
Τ.Π.	22.269,3	22.257,9	20.039,1	20.769,7	20.638,1	20.637,2
ΠΔΕ	420,0	370,0	370,0	320,0	345,0	345,0
Ταμειακό Σύνολο	22.689,3	22.627,9	20.409,1	21.089,7	20.983,1	20.982,2
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	22.689,3	22.627,9	20.409,1	21.089,7	20.983,1	20.982,2
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		305,2	525,2	537,2	540,6	451,7
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	22.689,3	22.933,1	20.934,3	21.626,9	21.523,7	21.433,9

Πίνακας 9 Ανώτατα Όρια Δαπανών Φορέων Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή και δεδουλευμένη βάση σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA για τα έτη 2021-2025 (σε εκατ. ευρώ)

Φορείς	2021	2021	2022	2023	2024	2025
	Προϋπολογισμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
16 Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων						
Τ.Π.	186,2	186,8	133,3	132,3	130,6	129,1
ΠΔΕ	2.480,0	2.620,0	2.730,0	2.845,0	2.860,0	2.860,0
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	2.635,0	1.599,6	3.199,3	3.199,3	3.199,3	3.199,3
Ταμειακό Σύνολο	5.301,2	4.406,5	6.062,6	6.176,6	6.189,9	6.188,4
εκ των οποίων:						
Συνήγορος του Καταναλωτή	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Τ.Π.	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
ΠΔΕ						
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	5.301,2	4.406,5	6.062,6	6.176,6	6.189,9	6.188,4
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		2,4	59,4	98,0	158,5	219,2
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	2.666,2	2.809,2	2.922,7	3.075,4	3.149,0	3.208,2
17 Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών						
Τ.Π.	717,7	717,0	677,2	647,6	642,2	625,1
ΠΔΕ	867,0	950,0	1.015,0	990,0	948,0	948,0
Ταμειακό Σύνολο	1.584,7	1.667,0	1.692,2	1.637,6	1.590,2	1.573,1
εκ των οποίων:						
Επιτροπή Διερεύνησης Ατυχημάτων και Ασφάλειας Πτήσεων	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Τ.Π.	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
ΠΔΕ						
Επιτροπή Διερεύνησης Σιδηροδρομικών Ατυχημάτων και Συμβάντων	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Τ.Π.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ΠΔΕ						
Ρυθμιστική Αρχή Σιδηροδρόμων	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Τ.Π.	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
ΠΔΕ						
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	1.584,7	1.667,0	1.692,2	1.637,6	1.590,2	1.573,1
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		107,2	353,0	403,9	481,9	547,5
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	1.584,7	1.774,1	2.045,2	2.041,6	2.072,0	2.120,6
18 Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής						
Τ.Π.	268,6	268,6	278,1	281,3	285,1	289,4
ΠΔΕ	140,0	140,0	120,0	110,0	105,0	105,0
Ταμειακό Σύνολο	408,6	408,6	398,1	391,3	390,1	394,4
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	408,6	408,6	398,1	391,3	390,1	394,4
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		0,3	3,7	3,7	3,9	4,3
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	408,6	408,9	401,8	395,0	394,0	398,7
19 Υπουργείο Τουρισμού						
Τ.Π.	36,2	36,3	36,4	36,3	32,7	32,7
ΠΔΕ	21,0	21,0	20,0	20,0	20,0	20,0
Ταμειακό Σύνολο	57,2	57,3	56,4	56,3	52,7	52,7
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	57,2	57,3	56,4	56,3	52,7	52,7
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		5,8	45,6	69,8	95,5	53,3
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	57,2	63,1	102,0	126,1	148,2	105,9
20 Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη						
Τ.Π.	2.414,5	2.396,5	2.355,0	2.361,5	2.369,7	2.386,1
ΠΔΕ	74,0	74,0	61,0	60,0	55,0	55,0
Ταμειακό Σύνολο	2.488,5	2.470,5	2.416,0	2.421,5	2.424,7	2.441,1
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	2.488,5	2.470,5	2.416,0	2.421,5	2.424,7	2.441,1
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		81,0	122,7	100,2	63,9	19,9
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	2.488,5	2.551,5	2.538,7	2.521,7	2.488,6	2.461,0
21 Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης						
Τ.Π.	146,1	146,6	223,8	169,0	167,7	122,4
ΠΔΕ	90,0	80,0	183,0	110,0	110,0	110,0
Ταμειακό Σύνολο	236,1	226,6	406,8	279,0	277,7	232,4
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	236,1	226,6	406,8	279,0	277,7	232,4
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		388,8	755,6	539,4	258,0	275,2
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	236,1	615,4	1.162,4	818,3	535,6	507,6

Πίνακας 9 Ανώτατα Όρια Δαπανών Φορέων Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή και δεδουλευμένη βάση σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA για τα έτη 2021-2025 (σε εκατ. ευρώ)

Φορείς	2021	2021	2022	2023	2024	2025
	Προϋπολογισμός	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
22 Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου						
Τ.Π.	96,9	96,0	93,3	93,2	93,3	93,3
ΠΔΕ	31,0	107,0	105,0	33,0	33,0	33,0
Ταμειακό Σύνολο	127,9	203,0	198,3	126,2	126,3	126,3
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	127,9	203,0	198,3	126,2	126,3	126,3
Εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας /5		18,0	16,6	15,1	12,9	11,6
Σύνολο κατά ESA λαμβάνοντας υπόψη την κατανομή του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	127,9	221,0	214,9	141,3	139,2	138,0
23 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής						
Τ.Π.	19,2	17,8	17,5	17,2	17,0	16,9
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	19,2	17,8	17,5	17,2	17,0	16,9
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	19,2	17,8	17,5	17,2	17,0	16,9
24 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας						
Τ.Π.	27,4	26,9	26,2	25,3	24,7	24,4
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	27,4	26,9	26,2	25,3	24,7	24,4
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	27,4	26,9	26,2	25,3	24,7	24,4
25 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου - Δυτικής Μακεδονίας						
Τ.Π.	18,7	18,3	17,7	17,0	16,5	16,2
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	18,7	18,3	17,7	17,0	16,5	16,2
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	18,7	18,3	17,7	17,0	16,5	16,2
26 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου - Δυτικής Ελλάδας						
Τ.Π.	33,0	32,5	31,9	31,3	30,9	30,7
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	33,0	32,5	31,9	31,3	30,9	30,7
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	33,0	32,5	31,9	31,3	30,9	30,7
27 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου						
Τ.Π.	10,5	10,3	10,3	10,2	10,3	10,3
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	10,5	10,3	10,3	10,2	10,3	10,3
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	10,5	10,3	10,3	10,2	10,3	10,3
28 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης						
Τ.Π.	11,2	10,8	10,7	10,7	10,6	10,6
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	11,2	10,8	10,7	10,7	10,6	10,6
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	11,2	10,8	10,7	10,7	10,6	10,6
29 Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας - Θράκης						
Τ.Π.	41,5	40,7	39,6	38,3	37,4	36,9
ΠΔΕ	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ταμειακό Σύνολο	41,5	40,7	39,6	38,3	37,4	36,9
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Σύνολο κατά ESA	41,5	40,7	39,6	38,3	37,4	36,9
I. ΤΑΜΕΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (Α+Β+Γ) /1	67.810,6	71.070,7	64.542,1	63.161,7	62.689,5	62.616,3
A. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού (1+2)	58.425,6	61.471,0	54.092,8	52.962,4	52.490,2	52.417,0
1 Πρωτογενείς δαπάνες εκ των οποίων:	53.915,5	56.710,6	49.482,4	48.342,1	47.879,8	47.766,6
Δαπάνες ανάληψης δανείων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης (ΕΜΣ) και παράλληλες δαπάνες Δημοσίου χρέους	40,0	50,0	40,0	40,0	40,0	40,0
Αγορές οπλικών συστημάτων από εξοπλιστικά προγράμματα (σε ταμειακή βάση)	2.519,0	2.519,0	2.170,0	1.390,0	1.280,0	1.231,0
Καταπτώσεις εγγυήσεων (σε ακαθάριστη βάση)	524,7	447,6	806,9	692,5	298,4	153,8
2 Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)	4.510,1	4.760,4	4.610,4	4.620,4	4.610,4	4.650,4
B. ΠΔΕ /2	6.750,0	8.000,0	7.250,0	7.000,0	7.000,0	7.000,0
Γ. Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	2.635,0	1.599,6	3.199,3	3.199,3	3.199,3	3.199,3
Δ. Εθνικολογιστικές προσαρμογές /3 /4	627,0	1.000,0	1.548,2	590,5	-661,5	-1.143,0
II. Σύνολο δαπανών Κρατικού Προϋπολογισμού κατά ESA (I-Δ)	67.183,6	70.070,6	62.993,9	62.571,2	63.350,9	63.759,3

1 Οι ταμειακές δαπάνες του πίνακα περιλαμβάνουν μόνο τις μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές των φορέων.

2 Οι προβλέψεις για το ΠΔΕ ανά Υπουργείο προέρχονται από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα διακριτά στοιχεία για το ΠΔΕ των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών, τα ποσά των οποίων περιλαμβάνονται στο συνολικό όριο δαπανών του εκάστοτε υπουργείου.

3 Εθνικολογιστικές προσαρμογές: (+) μείωση δαπανών / (-) αύξηση δαπανών.

4 Ο πίνακας περιλαμβάνει μόνο τις προσαρμογές σύμφωνα με την μεθοδολογία του ESA.

5 Η εκτίμηση κατανομής του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας παρέχεται ως πληροφοριακό στοιχείο και δεν εφιστά ανώτατο όριο δαπανών των φορέων. Η συνολική εκτίμηση του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας συμπεριλαμβάνεται στο ταμειακό σκέλος του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων.

2.2.2 Νομικά Πρόσωπα

Στον υποτομέα των νομικών προσώπων περιλαμβάνονται τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου της κεντρικής κυβέρνησης και οι δημόσιες επιχειρήσεις (Ν.Π.Δ.Δ., Ν.Π.Ι.Δ., Α.Ε.) που είναι ενταγμένα στο μητρώο φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Σε αυτά ανήκουν, μεταξύ άλλων, και οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές (ΑΔΑ) που έχουν νομική προσωπικότητα, και το Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών (ΑΚΑΓΕ). Τα νομικά πρόσωπα του υποτομέα είναι ανομοιογενή μεταξύ τους, ποικίλουν ευρύτατα ως προς τον σκοπό, την αποστολή και τη λειτουργία τους και εποπτεύονται από διαφορετικά Υπουργεία.

Τα έτη του ΜΠΔΣ, από το 2022 έως το 2025, η εξέλιξη του δημοσιονομικού αποτελέσματος του υποτομέα δεν παρουσιάζει αξιοσημείωτες διακυμάνσεις. Η μείωση που παρατηρείται στις εκτιμήσεις του δημοσιονομικού αποτελέσματος του υποτομέα, σε σχέση με τα απολογιστικά μεγέθη του 2020, οφείλεται κυρίως στις αυξημένες μεταβιβάσεις που πραγματοποιήθηκαν το έτος 2020 προς την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα ΑΕ για την υλοποίηση δανειοδοτικών και εγγυοδοτικών προγραμμάτων, στο πλαίσιο των παρεμβάσεων αντιμετώπισης της υγειονομικής κρίσης.

Οι εκτιμήσεις των οικονομικών μεγεθών των ΑΔΑ των ετών 2022-2025 παρουσιάζονται αναλυτικότερα στον Πίνακα 10 και δεν παρουσιάζουν αξιοσημείωτες μεταβολές. Εξαιρέση αποτελούν τα μεγέθη της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής του έτους 2022, κατά το οποίο η Αρχή αναμένεται να επιβαρυνθεί με τις δαπάνες διεξαγωγής της απογραφής κτιρίων και πληθυσμού-κατοικιών, οι οποίες θα χρηματοδοτηθούν από επιχορηγήσεις που έλαβε από τον Τακτικό Προϋπολογισμό τα προηγούμενα έτη και παραμένουν στα ταμειακά της διαθέσιμα.

Πίνακας 10 Εκτιμήσεις οικονομικών μεγεθών Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών (ΑΔΑ) ετών 2022-2025 (σε εκατ.ευρώ)

	2022			2023			2024			2025		
	Σύνολο εσόδων	Σύνολο εξόδων	Δημ/κό αποτ/σμα	Σύνολο εσόδων	Σύνολο εξόδων	Δημ/κό αποτ/σμα	Σύνολο εσόδων	Σύνολο εξόδων	Δημ/κό αποτ/σμα	Σύνολο εσόδων	Σύνολο εξόδων	Δημ/κό αποτ/σμα
Ονομασία Ανεξάρτητης Αρχής												
Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας	11,5	9,3	2,2	11,5	9,3	2,2	11,9	9,7	2,2	11,9	9,7	2,2
Επιτροπή Ανταγωνισμού	8,3	7,8	0,5	8,3	7,8	0,5	8,3	7,8	0,5	8,3	7,8	0,5
Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων	64,6	64,5	0,1	56,4	56,1	0,3	44,3	43,4	0,9	44,4	43,8	0,6
Εθνική Αναλογιστική Αρχή	1,5	0,9	0,6	1,5	0,9	0,6	1,5	0,9	0,6	1,5	0,9	0,6
Επιτροπή Εποπτείας & Ελέγχου Παιγνίων	17,5	18,5	-1,0	16,5	16,0	0,5	16,7	16,7	0,0	17,7	19,6	-1,9
Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο	2,0	2,0	0,0	2,0	2,0	0,0	2,0	2,0	0,0	2,0	2,0	0,0
Ελληνική Στατιστική Αρχή	48,2	145,5	-97,3	52,4	52,4	0,0	51,5	51,4	0,1	52,3	51,7	0,6
Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων	5,4	6,4	-1,0	5,5	6,7	-1,2	5,7	7,0	-1,3	5,8	7,3	-1,5
Ρυθμιστική Αρχή Λιμένων	1,0	0,9	0,1	1,1	1,0	0,1	1,1	1,0	0,1	1,1	1,0	0,1
Αρχή Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών	7,3	7,3	0,0	7,3	7,3	0,0	6,6	6,3	0,3	7,2	6,2	1,0

2.2.3 Νοσοκομεία-Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας

Ο υποτομέας των Νοσοκομείων περιλαμβάνει τα νοσοκομεία του ΕΣΥ (ΝΠΔΔ), το νοσοκομείο Παπαγεωργίου (ΝΠΙΔ), τα Νοσοκομεία Αρεταίειο και Αιγινήτειο, το ΝΙΜΤΣ, το Ωνάσειο Καρδιοχειρουργικό Κέντρο, καθώς και τις δημόσιες δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Τα έσοδα του υποτομέα που προέρχονται κατά κύριο λόγο από μεταβιβάσεις από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ. παρουσιάζουν σχετική σταθερότητα τα έτη του ΜΠΔΣ και τυχόν μεταβολές τους έχουν ουδέτερη δημοσιονομική επίπτωση, σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης.

Οι ετήσιες δαπάνες του υποτομέα κατά το διάστημα του ΜΠΔΣ αναμένεται να διαμορφωθούν στο επίπεδο των 2,8 δισ. ευρώ, με μικρές διακυμάνσεις μεταξύ των ετών. Σε αυτές περιλαμβάνεται φαρμακευτική δαπάνη ύψους 702 εκατ. ευρώ για το 2022, 717 εκατ. ευρώ για το 2023, 735 εκατ. ευρώ για το 2024 και 755 εκατ. ευρώ για το 2025. Σημειώνεται ότι στις δαπάνες του υποτομέα δεν περιλαμβάνονται οι αμοιβές του μονίμου προσωπικού των νοσοκομείων/ΠΦΥ, οι οποίες καταβάλλονται από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπ. Υγείας. Οι προβλέψεις των δαπανών βασίζονται κυρίως στα απολογιστικά μεγέθη του 2020, στις αποδόσεις των σχετικών δημοσιονομικών παρεμβάσεων που περιλαμβάνονται στον Πίνακα 18 και στον μηχανισμό αυτόματης επιστροφής φαρμακευτικής δαπάνης (clawback), με την υπόθεση ότι θα επεκταθεί μέχρι το έτος 2025. Επισημαίνεται ότι έχει ενσωματωθεί η στατιστική αλλαγή της μεθοδολογίας καταγραφής των εσόδων clawback και rebate, τα οποία πλέον καταγράφονται σε ταμειακή και όχι σε δεδουλευμένη βάση.

2.2.4 Ο.Τ.Α.

Στον υποτομέα των ΟΤΑ, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του 2020 διαμορφώθηκε σχεδόν στα ίδια επίπεδα με του προηγούμενου έτους. Η σημαντική πτώση στα Λοιπά (Ιδια) Έσοδα λόγω της πανδημίας, τουλάχιστον ως προς το σκέλος των οριστικών απωλειών, αλλά και το μέρος των Λοιπών Εξόδων που σχετίζονταν με αυτήν, καλύφθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τη σημαντική αύξηση των Μεταβιβάσεων από τον Τακτικό Προϋπολογισμό. Εκτός αυτού, μέρος της αύξησης στις Μεταβιβάσεις χρηματοδότησε την αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των ΟΤΑ προς τρίτους, καθώς και την ανάληψη από τον υποτομέα του μισθολογικού κόστους για το προσωπικό καθαριότητας των σχολικών μονάδων από την έναρξη του σχολικού έτους 2020-2021. Τέλος, στην εμφανιζόμενη αύξηση του μισθολογικού κόστους συνετέλεσε και η ολοκλήρωση της - ουδέτερης στη Γενική Κυβέρνηση – μεταρρύθμισης του ΕΦΚΑ, ενώ οι επενδυτικές δαπάνες συνέχισαν την ανοδική πορεία τους, κυρίως λόγω της σταδιακής κλιμάκωσης των δύο (2) αναπτυξιακών προγραμμάτων του Υπουργείου Εσωτερικών: «Φιλόδημος II» και «Αντώνης Τρίτσης».

Σημειώνεται ότι ειδικά για τα έτη 2019 και 2020, ποσά ύψους 3 και 71 εκατ. ευρώ αντίστοιχα, εκ της συνολικής δαπάνης για τη Δράση «Εναρμόνιση οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής», που παρέχει σε μητέρες δικαιούχους μεταξύ άλλων τη δωρεάν φοίτηση των παιδιών τους σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς, χρηματοδοτήθηκαν από τον Τακτικό Π/Υ αντί του ΠΔΕ. Για την ορθή αποτύπωση του αποτελέσματος της Γενικής Κυβέρνησης, το συγκεκριμένο ποσό καταγράφηκε τόσο στα έσοδα όσο και στις Κοινωνικές Παροχές των δύο αυτών ετών για τον υποτομέα, κάτι που δεν επαναλαμβάνεται στα επόμενα έτη, καθώς ήδη από το σχολικό έτος 2020-2021 το σύνολο του προϋπολογισμού της Δράσης χρηματοδοτείται και πάλι εξ ολοκλήρου από το ΠΔΕ, με αυξημένο ύψος. Κατά τα λοιπά, η κατηγορία δαπανών Κοινωνικές Παροχές περιλαμβάνει κυρίως δαπάνες για τη μεταφορά μαθητών στις σχολικές μονάδες, δαπάνες οι οποίες συμπίεστηκαν κυρίως το 2020, αλλά και το 2021, λόγω του κλεισίματος των σχολείων και της διεξαγωγής των μαθημάτων μέσω τηλεκαίτευσης.

Οι προβλέψεις για τα επόμενα έτη διαμορφώθηκαν κυρίως με βάση τα εξής:

- Την εκτέλεση του προϋπολογισμού του 2020.
- Τις μακρο-οικονομικές προβλέψεις, όσον αφορά τα Λοιπά Έσοδα και τις Λοιπές Δαπάνες.
- Τις εκτιμήσεις για την περαιτέρω ενίσχυση της επενδυτικής δραστηριότητας των φορέων του υποτομέα, λόγω και της περαιτέρω ωρίμανσης των έργων των επενδυτικών προγραμμάτων «Αντώνης Τρίτσης» και «Φιλόδημος II». Επισημαίνεται ότι στα επόμενα οικονομικά έτη, τα οικονομικά αποτελέσματα του

υποτομέα θα επιβαρυνθούν λόγω της κλιμάκωσης στην υλοποίηση των δύο προγραμμάτων, ως απόρροια της χρηματοδοτικής τους αρχιτεκτονικής και της συνεπαγόμενης ετεροχρονισμένης αποτύπωσης εσόδου και δαπάνης.

- Την εκτίμηση για σταδιακή ανάκαμψη των Λοιπών (Ιδίων) Εσόδων από τις επιπτώσεις της πανδημίας, αλλά και για ενίσχυσή τους από το τέλος του 2021 και ιδίως το 2022, οπότε και αναμένεται να αποτυπωθούν στα οικονομικά στοιχεία των δήμων τα αποτελέσματα της δράσης για τη διόρθωση των στοιχείων της επιφάνειας των ακινήτων (<https://tetragonika.govapp.gr/>).
- Τη σταδιακή μείωση, κυρίως από το δεύτερο εξάμηνο του 2021, της ανάγκης για δαπάνες σχετιζόμενες με την πανδημία.
- Τις εκτιμήσεις για τις αποχωρήσεις προσωπικού, τον προγραμματισμό προσλήψεων και τις μισθολογικές ωριμάνσεις.

2.2.5 Κοινωνικός Προϋπολογισμός

Στον Κοινωνικό Προϋπολογισμό περιλαμβάνονται τα ασφαλιστικά ταμεία, ο ΟΠΕΚΑ-NAT με μη ασφαλιστικές αρμοδιότητες, ο ΟΑΕΔ και ο ΕΟΠΥΥ. Για το σύνολο των ετών του ΜΠΔΣ, δηλαδή από το 2022 έως το 2025, ο Κοινωνικός Προϋπολογισμός παρουσιάζει θετικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα.

Τα έσοδα των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης προέρχονται κυρίως από ασφαλιστικές εισφορές και από μεταβιβάσεις από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Η αύξηση των εσόδων από τις ασφαλιστικές εισφορές την περίοδο 2022-2025 οφείλεται κατά κύριο λόγο στη βελτίωση του μακροοικονομικού περιβάλλοντος (ανάπτυξη, αύξηση απασχόλησης κ.λπ.). Επιπλέον, τίθεται ως στόχος η περαιτέρω καταπολέμηση της αδήλωτης και της υποδηλωμένης εργασίας. Σημειώνεται ότι η πτώση που καταγράφεται στις ασφαλιστικές εισφορές του ΟΑΕΔ τη διετία 2021-2022 απορρέει από τη μείωση κατά τρεις (3) ποσοστιαίες μονάδες των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα, παρέμβαση που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας.

Η συνταξιοδοτική δαπάνη αναμένεται να κυμανθεί από 29,7 δισ. ευρώ το 2022 έως 30,6 δισ. ευρώ περίπου το 2025, καταγράφοντας σταδιακή μικρή αύξηση. Η δαπάνη του ΟΠΕΚΑ για κοινωνικές παροχές (που αφορούν ενδεικτικά το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα, τα οικογενειακά και αναπηρικά επιδόματα, το στεγαστικό επίδομα, το επίδομα γέννησης και άλλα) εμφανίζει σχετική σταθερότητα την περίοδο του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού σχεδιασμού. Επισημαίνεται ότι η μείωση που παρατηρείται στην προαναφερθείσα δαπάνη σε σχέση με τα έτη 2021 (κυρίως) και 2022, οφείλεται σε παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19 τα εν λόγω έτη, οι οποίες έχουν επιβαρυντική δημοσιονομική επίπτωση. Οι δαπάνες του ΟΑΕΔ διαμορφώνονται από τις ενεργητικές πολιτικές για την ενίσχυση της απασχόλησης και τη μείωση της ανεργίας και τη σχετικά σταθερή δαπάνη για καταβολή των επιδομάτων ανεργίας.

Όσον αφορά τις δαπάνες του ΕΟΠΥΥ για φάρμακα και λοιπές παροχές ασθένειας, αυτές αναμένεται να διαμορφωθούν στα 4,42 δισ. ευρώ το 2022, και να συνεχίσουν να αυξάνονται στα 4,53 δισ. ευρώ το 2023, στα 4,66 δισ. ευρώ το 2024 και στα 4,78 δισ. ευρώ το 2025. Υπενθυμίζεται ότι έχει ενσωματωθεί η στατιστική αλλαγή της μεθοδολογίας καταγραφής των εσόδων clawback και rebate, τα οποία πλέον καταγράφονται σε ταμειακή και όχι σε δεδουλευμένη βάση. Από το 2021 και εφεξής, αναμένεται να ενισχυθεί η είσπραξη των εσόδων αυτών από τους παρόχους υγείας, κατόπιν πρωτοβουλιών και παρεμβάσεων του Φορέα. Επιπρόσθετα, γίνεται η υπόθεση ότι ο μηχανισμός του clawback θα επεκταθεί και στο έτος 2025. Τα έσοδα και οι δαπάνες του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δεν έχουν ακόμα περιληφθεί στα στοιχεία του κοινωνικού

προϋπολογισμού, τα οποία θα είναι ανάλογα αυξημένα κατά την εφαρμογή του ΜΠΔΣ, χωρίς αυτό να αλλάζει το δημοσιονομικό αποτέλεσμα καθώς εκ του κανονισμού το Ταμείο είναι υποχρεωτικά δημοσιονομικά ουδέτερο.

Οι εκτιμήσεις των οικονομικών μεγεθών των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης για τα έτη 2022-2025 παρατίθενται στον Πίνακα 11.

Πίνακας 11 Κοινωνικός προϋπολογισμός (ποσά σε εκατ. ευρώ)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	ΔΥΕ	ΔΥΕ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ
ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ							
α) Ασφαλιστικά Ταμεία							
Έσοδα	44.500	44.829	42.604	43.537	45.618	46.089	46.732
Ασφαλιστικές εισφορές	14.175	13.724	14.665	14.612	14.803	15.126	15.446
Ρύθμιση οφειλών	1.122	857	768	860	885	918	971
Μεταβιβάσεις από ΑΚΑΓΕ	0	0	0	0	0	0	0
Κοινωνικοί πόροι	762	774	426	471	727	750	773
Μεταβιβάσεις από τακτικό προϋπολογισμό	14.869	15.708	14.614	14.813	15.495	15.343	15.343
Μεταβιβάσεις από ειδική πίστωση για εκκαθάριση ληξιπροθέσμων	72	0	0	0	0	0	0
Αντικριζόμενα έσοδα	0	0	0	0	0	0	0
Απόδοση περιουσίας	1.193	1.128	1.106	1.106	1.106	1.106	1.106
Εισπράξεις υπέρ Δημοσίου και τρίτων	12.116	12.484	10.896	11.546	12.473	12.717	12.965
Λοιπά έσοδα	191	154	129	129	129	129	129
Έξοδα	43.862	44.494	42.442	43.308	44.645	45.063	45.596
Συντάξεις	29.141	28.730	29.284	29.543	29.970	30.160	30.461
Κύριας ασφάλισης	25.622	24.875	25.513	25.508	25.969	26.180	26.468
Επικουρικής ασφάλισης	3.519	3.855	3.771	4.035	4.001	3.980	3.993
Λοιπές παροχές ασθένειας	202	193	193	193	193	193	193
Προνοιακές παροχές	737	780	721	900	900	900	900
Απόδοση εισπράξεων τρίτων	12.105	12.419	10.896	11.546	12.473	12.717	12.965
Δαπάνες προσωπικού	218	209	204	201	200	199	199
Διοικητικές δαπάνες ^{/1}	197	216	286	286	286	286	286
Λοιπές μεταβιβάσεις σε τρίτους	1.232	1.947	858	638	622	606	591
Εκκαθάριση ληξιπροθέσμων από ειδική πίστωση	30	0	0	0	0	0	0
Ταμειακό αποτέλεσμα	638	335	162	229	973	1.026	1.137
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	295	24	228	20	20	20	20
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	933	359	390	249	993	1.046	1.157
β) ΟΠΕΚΑ (μη ασφαλιστικές αρμοδιότητες) (τέως ΟΓΑ, NAT)							
Έσοδα	3.084	3.205	4.072	3.760	3.550	3.550	3.550
Ασφαλιστικές εισφορές	6	6	6	6	6	6	6
Μεταβιβάσεις από τακτικό προϋπολογισμό	3.057	3.183	4.051	3.738	3.528	3.528	3.528
Απόδοση περιουσίας	14	14	14	14	14	14	14
Λοιπά έσοδα	7	2	2	2	2	2	2
Έξοδα	3.045	3.218	4.071	3.757	3.547	3.547	3.547
Κοινωνικές παροχές	2.887	3.052	3.905	3.591	3.381	3.381	3.381
Παροχές σε ανασφάλιστους υπερήλικες	139	145	145	145	145	145	145
Δαπάνες προσωπικού	11	10	10	10	10	10	10
Διοικητικές δαπάνες	8	11	11	11	11	11	11
Ταμειακό αποτέλεσμα	39	-14	2	3	3	3	3
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	0	0	0	0	0	0	0
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	39	-14	2	3	3	3	3

**Πίνακας 11 Κοινωνικός προϋπολογισμός
(ποσά σε εκατ. ευρώ)**

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	ΔΥΕ	ΔΥΕ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ	ΜΠΔΣ
γ) ΟΑΕΔ,ΟΕΕ,ΟΕΚ							
Έσοδα	3.219	3.275	2.851	2.833	3.114	3.191	3.267
Ασφαλιστικές εισφορές	2.124	2.238	1.100	1.226	2.074	2.145	2.211
Ρύθμιση οφειλών	178	132	136	161	165	171	181
Μεταβιβάσεις από κρατικό προϋπολογισμό	664	685	1.395	1.226	655	655	655
Απόδοση περιουσίας	73	67	67	67	67	67	67
Εισπράξεις υπέρ Δημοσίου και τρίτων	98	100	98	98	98	98	98
Λοιπά έσοδα	82	53	55	55	55	55	55
Έξοδα	2.740	2.954	2.729	2.569	2.812	2.835	2.859
Προνοιακές παροχές	2.426	2.656	2.407	2.247	2.491	2.514	2.537
Απόδοση εισπράξεων τρίτων	123	105	98	98	98	98	98
Δαπάνες προσωπικού	101	100	100	100	99	99	100
Λοιπές δαπάνες	90	93	124	124	124	124	124
Ταμειακό αποτέλεσμα	479	321	122	263	303	356	409
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	7	-1	0	0	0	0	0
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	486	320	122	263	303	356	409
δ) ΕΟΠΥΥ							
Έσοδα	5.293	5.650	5.333	5.640	5.731	5.820	5.917
Ασφαλιστικές εισφορές	4.385	4.302	4.288	4.505	4.593	4.677	4.763
Ρύθμιση οφειλών	245	201	168	199	204	211	223
Μεταβιβάσεις από φορείς κοινωνικής ασφάλισης	163	212	228	223	219	214	210
Μεταβιβάσεις από τακτικό προϋπολογισμό	171	551	300	360	360	360	360
Απόδοση περιουσίας	95	138	70	70	70	70	70
Εισπράξεις υπέρ Δημοσίου και τρίτων	221	226	260	263	265	268	271
Λοιπά έσοδα	15	20	20	20	20	20	20
Έξοδα	5.356	5.678	5.710	5.771	5.888	6.025	6.150
Φαρμακευτική δαπάνη (καθαρή μετά την αφαίρεση clawback & rebate)	2.335	2.504	2.666	2.662	2.710	2.769	2.832
Λοιπές παροχές ασθένειας (καθαρή μετά την αφαίρεση clawback & rebate)	1.888	2.007	1.754	1.755	1.821	1.893	1.951
Απόδοση εισπράξεων τρίτων	250	225	260	263	265	268	271
Δαπάνες προσωπικού	41	41	44	44	44	44	45
Διοικητικές δαπάνες	82	79	86	87	89	90	91
Μεταβιβάσεις προς νοσοκομεία	760	823	900	960	960	960	960
Ταμειακό αποτέλεσμα	-63	-28	-376	-132	-157	-205	-233
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	-127	-39	0	0	0	0	0
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-190	-67	-376	-132	-157	-205	-233
Ταμειακό αποτ/σμα κοινωνικού προϋπολογισμού	1.093	615	-90	364	1.122	1.181	1.316
Εθνικολογιστικές προσαρμογές	174	-16	228	20	20	20	20
Δημοσιονομικό αποτ/σμα κοινων. προϋπ/σμού	1.268	599	138	384	1.142	1.201	1.336

/1: Οι χρεωστικοί τόκοι των ασφαλιστικών ταμείων περιλαμβάνονται στις διοικητικές δαπάνες.

2.2.6 Προσλήψεις - αποχωρήσεις προσωπικού Γενικής Κυβέρνησης

Στο Μεσοπρόθεσμο Σχέδιο για τη στελέχωση της Γενικής Κυβέρνησης εντάσσονται οι εκτιμήσεις αποχωρήσεων λόγω συνταξιοδότησης και αναγκαστικών αποχωρήσεων, καθώς και των προσλήψεων για κάθε ένα από τα έτη 2021-2025.

Ο συνολικός προγραμματισμός προσλήψεων τακτικού προσωπικού στους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, βασίζεται για όλη την περίοδο στον κανόνα 1:1 (μία πρόσληψη για κάθε μία αποχώρηση), αναλογία που εφαρμόζεται ήδη από το 2019. Κύριες εξαιρέσεις στον κανόνα, αποτελούν οι προσλήψεις σε εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, η αντικατάσταση έκτακτου προσωπικού από τακτικό (με παράλληλη αντίστοιχη μείωση του έκτακτου προσωπικού, πχ. αναπληρωτές καθηγητές, πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»), καθώς και οι προσλήψεις για θέσεις με ειδικώς εξασφαλισμένη χρηματοδότηση (από ανταποδοτικά έσοδα, από συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα κλπ).

Ειδικότερα, η κατανομή των προσλήψεων σε υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης για τα έτη 2021 και 2022, βασίζεται στον προγραμματισμό της Γενικής Γραμματείας Ανθρώπινου Δυναμικού Δημοσίου Τομέα, του Υπουργείου Εσωτερικών, με την έμφαση να δίνεται κυρίως στους τομείς της Υγείας, της Εκπαίδευσης και της Ασφάλειας.

Επισημαίνεται ότι οι προβλεπόμενες προσλήψεις ανά υποτομέα, μπορεί να διαφοροποιηθούν σε σχέση με αυτές που τελικά θα πραγματοποιηθούν. Η κατανομή των προσλήψεων ανά φορέα, εντός των ορίων του ανώτατου συνολικού επιτρεπόμενου αριθμού, αποφασίζεται ανάλογα με τις πραγματικές ανάγκες του κάθε φορέα και με γνώμονα τις προτεραιότητες πολιτικής, τον εξορθολογισμό των διοικητικών λειτουργιών και τη βέλτιστη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης. Η κατανομή αυτή, επικαιροποιείται σε τακτά χρονικά διαστήματα, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν αναγκαίες αναθεωρήσεις των αποχωρήσεων και ενσωματώνοντας την ιεράρχηση των μεταβαλλόμενων αναγκών και προτεραιοτήτων.

Ο εν λόγω προγραμματισμός αποτυπώνεται στον Πίνακα 12, στον οποίο περιλαμβάνεται ο αριθμός αποχωρήσεων και προσλήψεων τακτικού προσωπικού.

Πίνακας 12 Προσλήψεις - Αποχωρήσεις περιόδου 2020-2025														
ΥΠΟΤΟΜΕΙΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	2020		2021		2022		2023		2024		2025		2021-2025	
	Αποχ.	Προσλ.	Αποχ.	Προσλ.	Αποχ.	Προσλ.	Αποχ.	Προσλ.	Αποχ.	Προσλ.	Αποχ.	Προσλ.	Σύνολο Αποχ.	Σύνολο Προσλ.
Κανόνας Προσλήψεων	1:1		1:1		1:1		1:1		1:1		1:1			
A. Κεντρική Διοίκηση	11.765	9.787	11.033	27.807	13.692	18.018	13.218	13.568	7.976	14.764	7.976	9.307	53.895	83.464
B. Λοιποί Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	4.440	2.123	4.154	5.063	5.156	5.196	4.978	5.935	3.002	5.746	3.002	3.770	20.292	25.711
ΟΤΑ (α' & β' βαθμού) και Νομικά Πρόσωπα ΟΤΑ	2.896	1.618	2.710	3.565	3.362	2.496	3.246	3.752	1.960	3.636	1.960	2.350	13.238	15.799
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	233	3	218	11	271	370	261	273	157	263	157	159	1.065	1.076
ΟΑΕΔ	130	67	121	8	151	262	146	151	87	146	87	87	593	655
ΕΟΠΥΥ	29	0	27	0	34	0	33	34	19	33	19	19	132	86
Νομικά Πρόσωπα	442	331	414	629	513	1.382	495	533	300	515	300	320	2.021	3.379
ΔΕΚΟ	710	104	664	850	825	686	797	1.192	478	1.153	478	835	3.243	4.716
Γ. Σύνολο (Α+Β)	16.205	11.910	15.187	32.870	18.848	23.214	18.196	19.503	10.978	20.510	10.978	13.077	74.187	109.175

Για το τρέχον έτος, εκτιμάται ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν έως 32.870 προσλήψεις, εντός και εκτός κανόνα. Επισημαίνεται ότι στις συνολικές προσλήψεις της περιόδου λαμβάνεται υπόψη και η ύπαρξη θετικού υπολοίπου προς υλοποίηση από προηγούμενα έτη, ενώ στις εκτιμήσεις των εκτός κανόνα, συμπεριλαμβάνονται 10.500 προσλήψεις εκπαιδευτικών και 2.909 προσλήψεις για το πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι», σε αντικατάσταση αντίστοιχων έκτακτων θέσεων.

Σε κάθε περίπτωση, τυχόν θετική ή αρνητική διαφορά προσλήψεων του κανόνα κατά την υλοποίηση, μεταφέρεται στο επόμενο έτος, προκειμένου κατά την περίοδο του ΜΠΔΣ να τηρείται ο προγραμματισμός προσλήψεων τακτικού προσωπικού σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, σε συνολικό επίπεδο.

2.3 Σύγκριση προϋπολογισμού με εκτιμήσεις έτους 2021

Σύμφωνα με τις τρέχουσες εκτιμήσεις, το αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης του έτους 2021 αναμένεται να διαμορφωθεί στο -9,9% του ΑΕΠ και το πρωτογενές αποτέλεσμα στο -7,1% του ΑΕΠ, σημαντικά δυσμενέστερα σε σχέση με τις εκτιμήσεις του προϋπολογισμού 2021 κατά 3,2% και 3,3% του ΑΕΠ αντίστοιχα. Αντίστοιχη είναι και η επιδείνωση του πρωτογενούς αποτελέσματος που υπολογίζεται σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας.

Η αναθεώρηση του αποτελέσματος προς το δυσμενέστερο οφείλεται κατά κύριο λόγο στις πρόσθετες παρεμβάσεις και στην επέκταση των μέτρων στήριξης του εισοδήματος φυσικών προσώπων και επιχειρήσεων που επλήγησαν από τις επιπτώσεις του τρίτου κύματος της πανδημίας και των επακόλουθων περιορισμών στην κυκλοφορία και την οικονομική δραστηριότητα και συνδέονται με τη διεθνή διαθεσιμότητα εμβολίων και την ταχύτητα εξάπλωσης στην Ευρώπη νέων μεταλλάξεων του COVID-19, παράγοντες που δεν μπορούσαν να προβλεφθούν με ακρίβεια τον Νοέμβριο του 2020. Το ταμειακό κόστος των πρόσθετων σε σχέση με τις εκτιμήσεις του προϋπολογισμού- παρεμβάσεων ανέρχεται σε 8,3 δισ. ευρώ, ενώ μέρος αυτών καλύφθηκε από ανακατανομές δαπανών και προγραμμάτων του ΠΔΕ, καθώς και από κονδύλια του ευρωπαϊκού προγράμματος React-EU που στηρίζει δράσεις αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας. Η πρόβλεψη για το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έγινε πριν την οριστικοποίηση του κανονισμού και πολύ πριν το σχετικό σχέδιο, που εμπεριέχει πλέον ακριβή στοιχεία για την προβλεπόμενη εξέλιξη των έργων προγραμμάτων και επενδύσεων.

Πίνακας 13 Σύγκριση Π/Υ - Εκτιμήσεων Γενικής Κυβέρνησης σε εθνολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) έτους 2021			
Μη Χρηματοοικονομικές Συναλλαγές (ποσά σε εκατ. ευρώ)			
Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	Εισηγητική Π/Υ 2021	Εκτιμήσεις 2021	Απόκλιση 2021
Αποτέλεσμα Κράτους (Α-Β)	-14.715	-19.581	-4.867
Α. Έσοδα Κράτους (1+2+3+4+5+6-7)	52.469	50.489	-1.980
1. Φόροι (α+β+γ+δ+ε+στ+ζ)	47.836	45.530	-2.306
α. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	26.401	25.919	-481
εκ των οποίων: ΦΠΑ	17.466	16.998	-468
Ειδικοί φόροι κατανάλωσης	6.601	6.594	-7
β. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	286	271	-14
γ. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.667	2.620	-47
δ. Λοιποί φόροι παραγωγής	1.109	1.128	19
ε. Φόρος εισοδήματος	14.741	13.023	-1.717
εκ των οποίων: Φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων	10.193	9.585	-608
Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων	3.416	2.309	-1.108
στ. Φόροι κεφαλαίου	214	215	1
ζ. Λοιποί τρέχοντες φόροι	2.419	2.352	-67
2. Κοινωνικές εισφορές	54	55	1
3. Μεταβιβάσεις	6.842	6.542	-301
4. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	656	649	-6
5. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.007	2.197	190
6. Πωλήσεις παγίων	330	336	6
7. Επιστροφές εσόδων	5.256	4.820	-437
Πληροφοριακά στοιχεία:			
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	4.092	4.800	708
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ²	2.635	1.600	-1.035
Β. Δαπάνες Κράτους (1+2+3+4+5+6+7+8+9)	67.184	70.070	2.887
1. Παροχές σε Εργαζόμενους	13.826	13.649	-177
2. Κοινωνικές Παροχές	199	194	-5
3. Αγορές αγαθών & υπηρεσιών	1.084	1.685	601
4. Μεταβιβάσεις	31.027	36.383	5.356
5. Επιδοτήσεις	80	80	0
6. Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών	1.599	1.644	45
7. Λοιπές δαπάνες	91	91	0
8. Πιστώσεις υπό κατανομή ³	13.578	10.784	-2.794
9. Τόκοι (σε καθαρή βάση)	5.700	5.560	-140
Πληροφοριακά στοιχεία:			
Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) ¹	6.750	8.000	1.250
Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ²	2.635	1.600	-1.035
Αποτέλεσμα Νομικών Προσώπων (Γ-Δ)	2.463	2.715	252
Γ. Έσοδα	9.302	9.250	-52
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	3.545	3.504	-41
Τόκοι πιστωτικοί	600	587	-13
Φόροι	2.116	2.106	-11
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	0	-4	-4
Λοιπά έσοδα	3.041	3.057	16
Δ. Έξοδα	6.839	6.534	-304
Παροχές σε Εργαζόμενους	1.317	1.313	-5
Τόκοι χρεωστικοί	388	368	-20
Λοιπά έξοδα	2.390	2.315	-75
Επενδυτικές δαπάνες	1.272	1.087	-185
Λοιπές μεταβιβάσεις	322	301	-20
Επιδότησεις	1.150	1.150	0
Αποτέλεσμα Νοσοκομείων - ΠΦΥ (Ε-ΣΤ)	-14	-119	-104
Ε. Έσοδα	2.690	2.671	-18
Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	1.564	1.571	7
Μεταβιβάσεις από ΕΟΠΥΥ	888	888	0
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	0	0	0
Λοιπά έσοδα	238	212	-26
ΣΤ. Έξοδα	2.704	2.790	86
Παροχές σε Εργαζόμενους	707	685	-22
Τόκοι χρεωστικοί	0	0	0
Λοιπά έξοδα	1.895	2.003	108
Επενδυτικές δαπάνες	102	102	0
Ι. Αποτέλεσμα Κεντρικής Κυβέρνησης (Α-Β+Γ-Δ+Ε-ΣΤ)	-12.266	-16.984	-4.719

Πίνακας 13 Σύγκριση Π/Υ - Εκτιμήσεων Γενικής Κυβέρνησης σε εθνολογιστική βάση (Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών) έτους 2021
Μη Χρηματοοικονομικές Συναλλαγές (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	Εισηγητική Π/Υ 2021	Εκτιμήσεις	Απόκλιση
	2021	2021	2021 0,0%
II. Αποτέλεσμα ΟΤΑ Α & Β Βαθμού & ΝΠ (Ζ-Η)	-4	-143	-139
Ζ. Έσοδα	6.500	6.276	-224
Τρέχουσες & λυτές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	3.909	3.838	-71
Τόκοι πιστωτικοί	50	37	-13
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	-23	-23	0
Φόροι	1.659	1.654	-5
Λοιπά έσοδα	905	770	-135
Η. Έξοδα	6.504	6.419	-85
Παροχές σε Εργαζομένους	2.609	2.586	-23
Τόκοι χρεωστικοί	51	54	3
Κοινωνικές παροχές	149	134	-16
Λοιπά έξοδα	1.892	1.940	48
Επενδυτικές δαπάνες	1.803	1.706	-97
			0
III. Αποτέλεσμα ΟΚΑ (Θ-Ι)	754	138	-616
Θ. Έσοδα	43.455	43.607	152
Τρέχουσες & λυτές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	20.403	20.360	-43
Αποδόσεις περιουσίας	1.263	1.257	-6
Ασφαλιστικές εισφορές (πραγματικές)	21.197	21.358	161
Κοινωνικοί πόροι	393	426	33
Αντικριζόμενα έσοδα (καθαρά)	0	0	0
Λοιπά έσοδα	199	206	7
Ι. Έξοδα	42.701	43.469	768
Παροχές σε Εργαζομένους	361	358	-2
Κοινωνικές παροχές	35.820	35.927	106
εκ των οποίων συντάξεις	29.381	29.429	48
Κοινωνικές παροχές σε είδος	3.942	4.420	477
Λοιπά έξοδα	555	495	-60
Επενδυτικές δαπάνες	12	12	0
Μεταβιβάσεις	1.510	1.758	247
Επιδότησεις	500	500	0
IV. Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (I+II+III)	-11.516	-16.990	-5.474
ως % του ΑΕΠ	-6,7%	-9,9%	-3,2%
V. Ενοποιημένοι τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	4.925	4.743	-182
ως % του ΑΕΠ	2,9%	2,8%	-0,1%
VI. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA (IV+V)	-6.591	-12.247	-5.656
ως % του ΑΕΠ	-3,8%	-7,1%	-3,3%
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	171.934	172.089	154

1. Τα έσοδα του ΠΔΕ περιέχονται στις μεταβιβάσεις και στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, ενώ οι δαπάνες του ΠΔΕ περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή
2. Τα έσοδα του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας περιέχονται στις μεταβιβάσεις, ενώ οι αντίστοιχες δαπάνες περιέχονται στις πιστώσεις υπό κατανομή
3. Για λόγους συγκρισιμότητας, οι κατηγορίες δαπανών του Κράτους "Παροχές σε εργαζομένους" και "Μεταβιβάσεις" περιλαμβάνουν τους λογαριασμούς 29102, 29103 και 29105 αντίστοιχα, που σύμφωνα με το ισχύον λογιστικό σχέδιο υπάγονται στις "Πιστώσεις υπό κατανομή"

Πίνακας 14 Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της Ενισχυμένης Εποπτείας - σύγκριση Π/Υ και εκτιμήσεων έτους 2021 (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	Εισηγητική Π/Υ 2021	Εκτιμήσεις	Απόκλιση
	2021	2021	2021
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA	-6.591	-12.247	-5.656
<i>Μείον : Κεφαλαιακές μεταβιβάσεις Εισπρακτέες (ANFA,SMP)</i>	163	163	0
<i>Πλέον : Επιστροφές εσόδων</i>	0	0	0
<i>Μείον : Έσοδα αποκρατικοποιήσεων</i>	330	336	6
<i>Πλέον : Δαπάνες μεταναστευτικών ροών μη αντικριζόμενες</i>	414	412	-2
<i>Μείον : Στήριξη χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων</i>	0	0	0
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας)	-6.670	-12.334	-5.664
ως % του ΑΕΠ	-3,9%	-7,2%	-3,3%
Στόχος ενισχυμένης εποπτείας	-	-	-
ως % του ΑΕΠ	-	-	-
Δημοσιονομική υπεραπόδοση (+) ή κενό (-)	-	-	-
ως % του ΑΕΠ	-	-	-
ΑΕΠ	171.934	172.089	154

2.4 Γενική Κυβέρνηση σε ενοποιημένη βάση

Ο ενοποιημένος πίνακας της Γενικής Κυβέρνησης (Πίνακας 15) παρουσιάζει τα συνολικά έσοδα και έξοδά της κατά γενική κατηγορία. Η ενοποίηση όλων των υποτομέων σε ενιαίο σύνολο συνεπάγεται την ενοποίηση τόσο των συναλλαγών μεταξύ των υποτομέων, όσο και των ενδοτομεακών συναλλαγών. Με την έννοια αυτή, εντοπίζονται και απαλείφονται όλες οι συναλλαγές που, στο πλαίσιο της Γενικής Κυβέρνησης, αποτελούν έξοδο για έναν υποτομέα και ισόποσο έσοδο για κάποιον άλλο (ενδοκυβερνητικές συναλλαγές), όπως για παράδειγμα, η επιχορήγηση ενός ΝΠΔΔ από τον Τακτικό Προϋπολογισμό. Με τον τρόπο αυτό, αποτυπώνονται τα καθαρά έσοδα και οι καθαρές δαπάνες και, συνεπώς, η πραγματική οικονομική δραστηριότητα του συνόλου της Γενικής Κυβέρνησης. Το δημοσιονομικό αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης μετά την ενοποίηση των ενδοκυβερνητικών – ενδοτομεακών συναλλαγών παραμένει εξ ορισμού ίδιο με το μη ενοποιημένο.

Πίνακας 15 Ενοποιημένο αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (ποσά σε εκατ.ευρώ)							
Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	ΔΥΕ Απρ.2021 2019	ΔΥΕ Απρ.2021 2020	Εκτίμηση 2021	Πρόβλεψη 2022	Πρόβλεψη 2023	Πρόβλεψη 2024	Πρόβλεψη 2025
Φόροι σε αγαθά και υπηρεσίες εκ των οποίων: ΦΠΑ	28.167 17.678	24.463 15.355	26.191 16.998	28.606 18.797	29.689 19.668	30.919 20.624	32.062 21.519
ειδικό φόρο κατανάλωσης	7.102	6.392	6.594	7.009	7.122	7.271	7.397
Φόροι περιουσίας	2.722	2.536	2.620	2.578	2.541	2.517	2.501
Λοιποί φόροι στην παραγωγή	3.636	3.439	3.859	3.591	3.551	3.626	3.662
Φόροι εισοδήματος εκ των οποίων: φυσικών προσώπων	17.932 10.920	15.312 10.235	14.535 9.585	16.227 10.157	18.586 11.437	19.789 12.027	21.182 12.627
νομικών προσώπων	4.485	2.638	2.309	3.211	4.411	4.943	5.662
Φόροι κεφαλαίου	249	173	215	220	220	220	220
Λοιποί φόροι	2.423	2.308	2.352	2.404	2.465	2.525	2.583
Επιστροφές φόρων	-5.358	-5.678	-4.820	-4.871	-5.049	-5.252	-5.450
Ασφαλιστικές εισφορές εκ των οποίων πραγματικές	26.695 22.301	25.665 21.579	25.065 21.185	25.423 21.623	26.505 22.785	26.949 23.309	27.416 23.856
Λοιπές τρέχουσες & κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	5.154	8.701	7.436	8.026	7.289	7.828	7.809
Έσοδα περιουσίας	1.011	865	527	517	531	533	527
Λοιπά έσοδα	6.989	6.225	7.378	7.470	8.587	8.261	8.419
Σύνολο εσόδων Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA	89.620	84.010	85.357	90.192	94.914	97.916	100.931
Σύνολο εσόδων Γ.Κ. κατά ESA (προ τεκμαρτών)	84.276	78.959	80.512	85.420	90.210	93.275	96.354
Σύνολο εσόδων βάσει των όρων ενισχυμένης εποπτείας	87.802	82.333	84.858	90.166	-	-	-
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης							
Αμοιβές προσωπικού εκ των οποίων πραγματικές	21.987 17.593	22.234 18.148	22.471 18.591	22.553 18.753	22.507 18.787	22.647 19.007	22.761 19.201
Κοινωνικές Παροχές Συντάξεις	39.279 29.279	39.656 28.875	40.182 29.429	40.796 29.688	41.136 30.115	41.327 30.305	41.706 30.606
Λοιπές Κοινωνικές παροχές	5.650	6.232	6.334	6.691	6.490	6.359	6.317
Λοιπές Κοινωνικές παροχές σε είδος	4.350	4.550	4.420	4.417	4.531	4.663	4.784
Τρέχουσες & κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	4.102	11.295	7.316	3.891	3.922	4.124	4.475
Επιδότησεις	1.803	5.917	8.758	1.999	2.022	2.005	2.044
Επενδυτικές δαπάνες	6.116	7.404	8.107	11.270	10.889	11.688	11.525
Λοιπά λειτουργικά έξοδα	8.729	8.690	9.770	9.595	9.528	9.395	9.472
Αποθεματικό	0	0	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
Τόκοι (ενοποιημένοι)	5.505	4.945	4.743	4.800	4.756	4.741	4.842
Σύνολο δαπανών Γ.Κ. κατά ESA	87.521	100.140	102.348	95.904	95.760	96.927	97.824
Σύνολο δαπανών Γ.Κ. κατά ESA (προ τεκμαρτών)	82.177	95.089	97.503	91.132	91.056	92.287	93.246
Πρωτογενείς δαπάνες βάσει των όρων ενισχυμένης εποπτείας	81.890	94.827	97.192	90.705	-	-	-
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα Γ.Κ. κατά ESA	2.099	-16.130	-16.990	-5.712	-846	989	3.107
Πρωτογενές αποτέλεσμα κατά ESA	7.604	-11.185	-12.247	-912	3.910	5.729	7.949
Πρωτογενές αποτέλεσμα βάσει των όρων ενισχυμένης εποπτείας	5.912	-12.494	-12.334	-539	-	-	-
ΑΕΠ	183.413	165.830	172.089	184.658	194.564	206.282	217.015

Σημείωση: Τα έσοδα του Ταμείου Ανάκαμψης περιέχονται στις Λοιπές τρέχουσες και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις, ενώ οι αντίστοιχες δαπάνες έχουν καταναμηθεί στις επιμέρους κατηγορίες που περιγράφονται στον πίνακα 19.

Πίνακας 16 Ενοποιημένο αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	ΔΥΕ Απρ.2021 2019	ΔΥΕ Απρ.2021 2020	Εκτίμηση 2021	Πρόβλεψη 2022	Πρόβλεψη 2023	Πρόβλεψη 2024	Πρόβλεψη 2025
Φόροι σε αγαθά και υπηρεσίες	15,4%	14,8%	15,2%	15,5%	15,3%	15,0%	14,8%
<i>εκ των οποίων: ΦΠΑ</i>	9,6%	9,3%	9,9%	10,2%	10,1%	10,0%	9,9%
<i>ειδικοί φόροι κατανάλωσης</i>	3,9%	3,9%	3,8%	3,8%	3,7%	3,5%	3,4%
Φόροι περιουσίας	1,5%	1,5%	1,5%	1,4%	1,3%	1,2%	1,2%
<i>Λοιποί φόροι στην παραγωγή</i>	2,0%	2,1%	2,2%	1,9%	1,8%	1,8%	1,7%
Φόροι εισοδήματος	9,8%	9,2%	8,4%	8,8%	9,6%	9,6%	9,8%
<i>εκ των οποίων: φυσικών προσώπων</i>	6,0%	6,2%	5,6%	5,5%	5,9%	5,8%	5,8%
<i>νομικών προσώπων</i>	2,4%	1,6%	1,3%	1,7%	2,3%	2,4%	2,6%
Φόροι κεφαλαίου	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
<i>Λοιποί φόροι</i>	1,3%	1,4%	1,4%	1,3%	1,3%	1,2%	1,2%
Επιστροφές φόρων	-2,9%	-3,4%	-2,8%	-2,6%	-2,6%	-2,5%	-2,5%
Ασφαλιστικές εισφορές	14,6%	15,5%	14,6%	13,8%	13,6%	13,1%	12,6%
<i>εκ των οποίων πραγματικές</i>	12,2%	13,0%	12,3%	11,7%	11,7%	11,3%	11,0%
<i>Λοιπές τρέχουσες & κεφαλαιακές μεταβιβάσεις</i>	2,8%	5,2%	4,3%	4,3%	3,7%	3,8%	3,6%
Έσοδα περιουσίας	0,6%	0,5%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
<i>Λοιπά έσοδα</i>	3,8%	3,8%	4,3%	4,0%	4,4%	4,0%	3,9%
Σύνολο εσόδων Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA	48,9%	50,7%	49,6%	48,8%	48,8%	47,5%	46,5%
Σύνολο εσόδων Γ.Κ. κατά ESA (προ τεκμαρτών)	45,9%	47,6%	46,8%	46,3%	46,4%	45,2%	44,4%
Σύνολο εσόδων βάσει των κανόνων ενισχυμένης εποπτείας	47,9%	49,6%	49,3%	48,8%	-	-	-
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης							
Αμοιβές προσωπικού	12,0%	13,4%	13,1%	12,2%	11,6%	11,0%	10,5%
<i>εκ των οποίων πραγματικές</i>	9,6%	10,9%	10,8%	10,2%	9,7%	9,2%	8,8%
Κοινωνικές Παροχές	21,4%	23,9%	23,3%	22,1%	21,1%	20,0%	19,2%
<i>Συντάξεις</i>	16,0%	17,4%	17,1%	16,1%	15,5%	14,7%	14,1%
<i>Λοιπές Κοινωνικές παροχές</i>	3,1%	3,8%	3,7%	3,6%	3,3%	3,1%	2,9%
<i>Λοιπές Κοινωνικές παροχές σε είδος</i>	2,4%	2,7%	2,6%	2,4%	2,3%	2,3%	2,2%
Τρέχουσες & κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	2,2%	6,8%	4,3%	2,1%	2,0%	2,0%	2,1%
Επιδότησεις	1,0%	3,6%	5,1%	1,1%	1,0%	1,0%	0,9%
Επενδυτικές δαπάνες	3,3%	4,5%	4,7%	6,1%	5,6%	5,7%	5,3%
<i>Λοιπά λειτουργικά έξοδα</i>	4,8%	5,2%	5,7%	5,2%	4,9%	4,6%	4,4%
Αποθεματικό	0,0%	0,0%	0,6%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%
Τόκοι (ενοποιημένοι)	3,0%	3,0%	2,8%	2,6%	2,4%	2,3%	2,2%
Σύνολο δαπανών Γ.Κ. κατά ESA	47,7%	60,4%	59,5%	51,9%	49,2%	47,0%	45,1%
Σύνολο δαπανών Γ.Κ. κατά ESA (προ τεκμαρτών)	44,8%	57,3%	56,7%	49,4%	46,8%	44,7%	43,0%
Πρωτογενείς δαπάνες βάσει των όρων ενισχυμένης εποπτείας	44,6%	57,2%	56,5%	49,1%	-	-	-
Δημοσιονομικό αποτέλεσμα Γ.Κ. κατά ESA	1,1%	-9,7%	-9,9%	-3,1%	-0,4%	0,5%	1,4%
Πρωτογενές αποτέλεσμα κατά ESA	4,1%	-6,7%	-7,1%	-0,5%	2,0%	2,8%	3,7%
Πρωτογενές αποτέλεσμα βάσει των όρων ενισχυμένης εποπτείας	3,2%	-7,5%	-7,2%	-0,3%	-	-	-
ΑΕΠ	183.413	165.830	172.089	184.658	194.564	206.282	217.015

Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης

Τα συνολικά έσοδα της γενικής κυβέρνησης, μετά τη σημαντική πτώση των ετών 2020-2021 λόγω της πανδημίας, αυξάνονται ομαλά τα επόμενα έτη σε απόλυτα μεγέθη, ενώ αποκλιμακώνονται σταδιακά ως ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς για τις εκτιμήσεις της μεσοπρόθεσμης εξέλιξης των επιμέρους κατηγοριών εσόδων χρησιμοποιούνται διάφοροι -κατά περίπτωση κατάλληλοι- μακροοικονομικοί δείκτες και λοιπές παραδοχές και όχι αποκλειστικά το ΑΕΠ.

-Φόροι. Οι εκτιμήσεις για τη διαμόρφωση των φορολογικών εσόδων βασίζονται κυρίως στις προβλέψεις για την εξέλιξη των μακροοικονομικών δεικτών και την επίπτωση των σχετικών παρεμβάσεων, που περιγράφονται στον Πίνακα 18. Η αναμενόμενη βελτίωση των μακροοικονομικών μεγεθών της Ελληνικής οικονομίας και ιδιαίτερα του ΑΕΠ και της ιδιωτικής κατανάλωσης από το 2021 επιδρούν σημαντικά στον ρυθμό μεταβολής των φορολογικών εσόδων, τα οποία βαίνουν αυξανόμενα κατ' έτος σε απόλυτο μέγεθος. Επισημαίνεται ότι ως φόροι κατηγοριοποιούνται και έσοδα των λοιπών φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, όπως για παράδειγμα τα δημοτικά τέλη, τα τέλη κτηματογράφησης, το τέλος υπέρ ΕΡΤ, οι εισροές του ειδικού λογαριασμού ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ κ.α.

-Ασφαλιστικές εισφορές. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι πραγματικές, δηλαδή οι εισπραττόμενες τρέχουσες ασφαλιστικές εισφορές, καθώς και τα έσοδα από ρυθμίσεις οφειλών των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης. Το ύψος τους σε απόλυτο μέγεθος βαίνει αυξανόμενο κατ' έτος καθ' όλη την περίοδο 2021-2025, ενώ μειώνεται σταθερά ως ποσοστό του ΑΕΠ. Περιλαμβάνονται επίσης, και οι τεκμαρτές ασφαλιστικές εισφορές

των δημοσίων υπαλλήλων, μέγεθος που απεικονίζεται με ουδέτερο τρόπο στη γενική κυβέρνηση, αυξάνοντας ισόποσα τη μισθολογική δαπάνη του Δημοσίου.

-Τρέχουσες και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις. Τα έσοδα των μεταβιβάσεων περιλαμβάνουν κυρίως εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη χρηματοδότηση έργων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, τη μεταφορά εσόδων από ANFAs & SMPs.

-Έσοδα Περιουσίας. Τα έσοδα περιουσίας αφορούν κυρίως τόκους και μερίσματα και παραμένουν σε σχετικά σταθερό επίπεδο έως το 2025.

-Λοιπά έσοδα. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα λοιπά μη φορολογικά έσοδα του Κράτους, καθώς και ίδια έσοδα των λοιπών φορέων της γενικής κυβέρνησης που δεν ανήκουν στις παραπάνω κατηγορίες.

Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης

Οι συνολικές δαπάνες της γενικής κυβέρνησης, μετά τη σημαντική αύξηση των ετών 2020-2021 λόγω της πανδημίας, από το 2022 σταθεροποιούνται σε χαμηλότερα επίπεδα και αυξάνονται ομαλά έως το 2025 σε απόλυτα μεγέθη, ενώ αποκλιμακώνονται σταδιακά ως ποσοστό του ΑΕΠ.

-Αμοιβές προσωπικού. Οι αμοιβές προσωπικού της γενικής κυβέρνησης περιλαμβάνουν τις μικτές αποδοχές των εργαζομένων και τις αντίστοιχες εργοδοτικές εισφορές. Η μισθολογική δαπάνη του Δημοσίου έχει επιβαρυνθεί και με τον τεκμαρτό υπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών, όπως περιγράφηκε παραπάνω στην ανάλυση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές. Το πραγματικό μισθολογικό κόστος της Γενικής Κυβέρνησης (χωρίς τις τεκμαρτές εισφορές), ως ποσοστό του ΑΕΠ, εκτιμάται ότι θα ανέλθει στο 10,8% του ΑΕΠ το 2021 και θα μειώνεται σταδιακά καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου του ΜΠΔΣ, κυρίως λόγω των προβλεπόμενων ρυθμών μεγέθυνσης του ΑΕΠ, σε απόλυτα όμως μεγέθη παρατηρείται ελαφρώς ανοδική τάση από το 2021 και μετά.

-Κοινωνικές παροχές. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι συντάξεις, τα επιδόματα προς ευάλωτες ομάδες πληθυσμού (οικογενειακά και αναπηρικά επιδόματα, ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και άλλα). Επίσης, περιλαμβάνεται η φαρμακευτική δαπάνη και η δαπάνη παροχών υγείας του ΕΟΠΥΥ, επί των οποίων εφαρμόζεται ο μηχανισμός αυτόματης επιστροφής (clawback). Οι κοινωνικές παροχές αυξάνονται ετήσια ως απόλυτα μεγέθη καθόλη τη διάρκεια της περιόδου 2021-2025.

-Τρέχουσες και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις. Αφορούν κυρίως αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αγροτικές ενισχύσεις και αποζημιώσεις, λοιπές μεταβιβάσεις σε φορείς εκτός γενικής κυβέρνησης περιλαμβανομένων και των καταπτώσεων εγγυήσεων. Η πρόβλεψη της δαπάνης για μεταβιβάσεις από το 2022 παραμένει σχετικά σταθερή, ως ποσοστό του ΑΕΠ. Η αυξημένη δαπάνη των ετών 2020 και 2021 οφείλεται στη λήψη των μέτρων αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας. Επιπλέον, η δαπάνη του έτους 2020 επιβαρύνθηκε από την αναγνώριση της υποχρέωσης καταβολής ποσών καταπτώσεων εγγυήσεων παρελθόντων ετών και από την καταβολή αναδρομικών συντάξεων, κατά 1,1% και 0,8% του ΑΕΠ αντίστοιχα.

-Επιδότησεις. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται κυρίως οι εκροές του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ & ΣΗΘΥΑ και τα προγράμματα απασχόλησης του ΟΑΕΔ. Η πρόβλεψη της σχετικής δαπάνης παραμένει σχεδόν σταθερή από το 2022 και μετά, ενώ τα έτη 2020 και 2021 εμφανίζεται ιδιαίτερα αυξημένη λόγω των μέτρων αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας.

-Επενδυτικές δαπάνες. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τις επενδύσεις που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, αλλά και από ίδιους πόρους των φορέων γενικής κυβέρνησης. Από το 2021 και μετά περιλαμβάνεται και το μεγαλύτερο τμήμα των προγραμμάτων που θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Έτσι η επενδυτική δαπάνη, σταδιακά από το 2021 και κυρίως από το 2022 και μετά εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα απολογιστικά έτη. Επίσης, για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης, περιλαμβάνονται και οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα (φυσικές παραλαβές) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Τέλος, στην κατηγορία αυτή έχουν υπολογιστεί και τεκμαρτές δαπάνες που συνδέονται με την ιδιοπαραγωγή προϊόντων έρευνας και τεχνολογίας από φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Το τεκμαρτό αυτό ποσό, απεικονίζεται με ουδέτερο τρόπο στη Γενική Κυβέρνηση, αυξάνοντας ισόποσα την κατηγορία των λοιπών εσόδων.

-Λοιπά λειτουργικά έξοδα. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κυρίως τις δαπάνες για τη λειτουργική εξυπηρέτηση των αναγκών των φορέων της γενικής κυβέρνησης. Μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται οι λειτουργικές δαπάνες των Υπουργείων, των νοσοκομείων, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των ασφαλιστικών ταμείων, των λοιπών νομικών προσώπων. Τα λειτουργικά έξοδα στο μεσοπρόθεσμο διάστημα εκτιμάται ότι θα παραμείνουν σχετικά σταθερά σε απόλυτο μέγεθος, αποκλιμακώνονται όμως σημαντικά ως ποσοστό του ΑΕΠ.

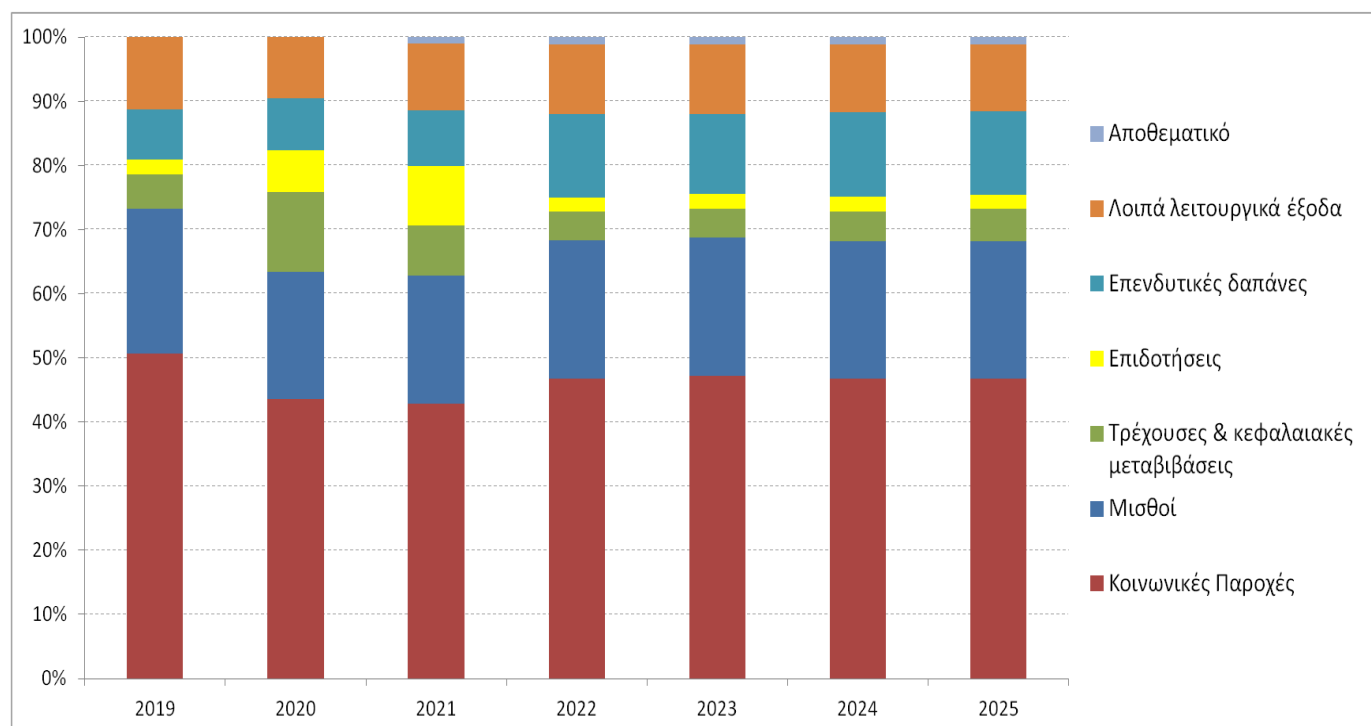
-Αποθεματικό. Περιλαμβάνει τόσο το τακτικό όσο και το ειδικό αποθεματικό για τα οποία έχουν προβλεφθεί πιστώσεις ύψους 1.000 εκατ. ευρώ για όλα τα έτη από το 2021 και μετά. Στα απολογιστικά αποτελέσματα των ετών 2019 και 2020, οι δαπάνες που προέκυψαν και χρηματοδοτήθηκαν από το αποθεματικό, περιλαμβάνονται στις επιμέρους κατηγορίες, ανάλογα με τη φύση τους.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η σύνθεση των πρωτογενών δαπανών της γενικής κυβέρνησης.

Πίνακας 17 Σύνθεση πρωτογενών δαπανών Γενικής Κυβέρνησης (ΜΠΔΣ)							
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Μισθοί	23%	20%	20%	21%	22%	21%	21%
Κοινωνικές Παροχές	51%	44%	43%	47%	47%	47%	47%
Συντάξεις	38%	32%	31%	34%	35%	34%	34%
Λοιπές Κοινωνικές παροχές	7%	7%	7%	8%	7%	7%	7%
Λοιπές Κοινωνικές παροχές σε είδος	6%	5%	5%	5%	5%	5%	5%
Τρέχουσες & κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	5%	12%	8%	4%	4%	5%	5%
Επιδότησεις	2%	6%	9%	2%	2%	2%	2%
Επενδυτικές δαπάνες	8%	8%	9%	13%	12%	13%	13%
Λοιπά λειτουργικά έξοδα	11%	10%	10%	11%	11%	11%	11%
Αποθεματικό	0%	0%	1%	1%	1%	1%	1%
Σύνολο πρωτογενών δαπανών	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Δεν περιλαμβάνονται τεκμαρτές κοινωνικές εισφορές.

Διάγραμμα 10: Σύνθεση πρωτογενών δαπανών Γενικής Κυβέρνησης (ΜΠΔΣ)

2.5 Δημοσιονομικές παρεμβάσεις

Με την εμφάνιση της πανδημίας Covid-19 από τον Φεβρουάριο του 2020, η πολιτεία έθεσε σε άμεση εφαρμογή μία σειρά παρεμβάσεων με στόχο την αναχαίτιση της εξάπλωσης του ιού και την οικονομική ενίσχυση των πληττόμενων κλάδων της οικονομίας και των εργαζομένων. Καθώς το δεύτερο κύμα της πανδημίας εμφανίστηκε το φθινόπωρο του 2020 και εξελίχτηκε έως το πρώτο εξάμηνο του 2021, τα υπάρχοντα μέτρα στήριξης επεκτάθηκαν, ενώ υιοθετήθηκαν νέα στοχευόμενα μέτρα για την στήριξη όσων επλήγησαν από την πανδημία.

Οι παρεμβάσεις αυτές χωρίζονται σε 69 κατηγορίες μέτρων (Πίνακας 18) που εστιάζουν στην στήριξη:

- των επιχειρήσεων που παρουσιάζουν μείωση εσόδων λόγω της πανδημίας,
- των εργαζομένων των πληττόμενων κλάδων, με ειδική μέριμνα για τους εποχικά εργαζόμενους,
- των ελευθέρων επαγγελματιών και αυτοαπασχολούμενων,
- των ανέργων,
- της πρωτογενούς παραγωγής,
- των ιδιοκτητών ακινήτων,
- των δανειοληπτών,
- του Εθνικού Συστήματος Υγείας με την προμήθεια εξοπλισμού, υγειονομικού υλικού, την ενίσχυση του προσωπικού, όπως και της Εθνικής Εκστρατείας Εμβολιασμού,
- των μεταφορών με ειδική πρόνοια για τις αεροπορικές μεταφορές, την ακτοπλοΐα, τις χερσαίες μεταφορές και την ενίσχυση των συγκοινωνιακών φορέων και

- των κλάδων της εστίασης, του τουρισμού, του πολιτισμού και του αθλητισμού και άλλων κλάδων που παρέμειναν σε αναστολή δραστηριοτήτων για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η συνολική αξία των παρεμβάσεων εκτιμάται σε 41 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 23.110 εκατ. ευρώ αφορούν το 2020, 15.841 εκατ. ευρώ το 2021 και 2.079 εκατ. ευρώ το 2022. Το δημοσιονομικό κόστος αυτών των παρεμβάσεων ανέρχεται σε 28.325 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 11.613 εκατ. ευρώ αφορούν το 2020, 14.558 εκατ. ευρώ το 2021 και 2.079 εκατ. ευρώ το 2022. Οι παρεμβάσεις παροχής ρευστότητας ανέρχονται σε 6.857 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 5.804 εκατ. ευρώ αφορούν το 2020 και 1.053 εκατ. ευρώ το 2021 και η αντίστοιχη μόχλευση από το τραπεζικό σύστημα σε 5.923 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 5.693 εκατ. ευρώ αφορά το 2022 και 230 εκατ. ευρώ το 2021.

Οι 69 παρεμβάσεις, χωρίζονται σε:

- 21 παρεμβάσεις που αφορούν στη μείωση των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης με ταμειακό (δημοσιονομικό) κόστος 8.803 (8.183) εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 3.638 (3.018) εκατ. ευρώ αφορούν το 2020, 3.440 (3.440) εκατ. ευρώ το 2021 και 1.725 (1.725) εκατ. ευρώ το 2022.
- 44 παρεμβάσεις που αφορούν αύξηση δαπανών Γενικής Κυβέρνησης, με ταμειακό (δημοσιονομικό) κόστος 26.380 (20.142) εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 13.780 (8.595) εκατ. ευρώ αφορούν το 2020, 12.171 (11.118) εκατ. ευρώ το 2021 και 353 (353) εκατ. ευρώ το 2022. Από τις παρεμβάσεις δαπανών ύψους 26.380 εκατ. ευρώ, παρεμβάσεις ύψους 7.913 εκατ. ευρώ χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων και παρεμβάσεις ύψους 18.467 εκατ. ευρώ από τον τακτικό προϋπολογισμό. Σημαντικό ρόλο στη χρηματοδότηση των παρεμβάσεων αυτών είχε το μέσο προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE), υπό τη μορφή δανείων από την ΕΕ, από όπου η Ελλάδα έλαβε χρηματοδότηση συνολικού ύψους 5.265 εκατ. ευρώ.
- 4 παρεμβάσεις δημοσιονομικά και ταμειακά ουδέτερες, που ωστόσο ήταν σημαντικές για τη λειτουργία της ιδιωτικής οικονομίας και τη σχέση αυτής με το Τραπεζικό σύστημα.

Είναι εμφανές ότι με την χρονική επέκταση της πανδημίας, η πολιτεία στράφηκε από μέτρα παροχής ρευστότητας (ταμειακής διευκόλυνσης) σε μέτρα δημοσιονομικά (παροχής μη επιστρεπτέων ενισχύσεων, κεφαλαίου κίνησης, αποζημιώσεων κτλ.), με στόχο την ενίσχυση της βιωσιμότητας όσων επλήγησαν από την πανδημία για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Είναι ενδεικτικό ότι από τους επτά κύκλους της επιστρεπτέας προκαταβολής συνολικού ύψους 8.263 εκατ. ευρώ, που κατά σημαντικό ποσοστό κατέστη μη επιστρεπτέα, υπολογίζεται ότι ωφελήθηκαν περισσότερες από 600.000 ατομικές επιχειρήσεις, ελεύθεροι επαγγελματίες και νομικά πρόσωπα. Από το μέτρο της αποζημίωσης ειδικού σκοπού των εργαζομένων που τίθενται σε προσωρινή αναστολή, του οποίου το κόστος εκτιμάται σε 6.050 εκατ. ευρώ λαμβάνοντας υπόψη τα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα και την κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών, υπολογίζεται ότι ωφελήθηκαν περισσότεροι από 1,3 εκατ. εργαζόμενοι. Αντίστοιχα από την αποζημίωση ειδικού σκοπού και την αυξημένη αποζημίωση ειδικού σκοπού, συνολικού ύψους 595 εκατ. ευρώ, ωφελήθηκαν περισσότεροι από 500.000 ελεύθεροι επαγγελματίες και μικρές επιχειρήσεις, ενώ περισσότεροι από 300.000 ιδιοκτήτες ακινήτων έλαβαν αποζημίωση για μειωμένα ενοίκια εκτιμώμενου ύψους 670 εκατ. ευρώ εντός του 2021.

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2021 οι κυριότερες παρεμβάσεις στήριξης επιχειρήσεων και εργαζομένων εστιάζονται στις ακόλουθες:

- Πρόγραμμα επιδότησης παγίων δαπανών επιχειρήσεων ύψους 500 εκατ. ευρώ,
- προγράμματα επιδότησης κεφαλαίου κίνησης μέσω του ΕΣΠΑ για την εστίαση, τον τουρισμό, τα γυμναστήρια και τους παιδότοπους, συνολικού ύψους 766 εκατ. ευρώ,

- νέο εγγυοδοτικό πρόγραμμα μέσω της Αναπτυξιακής Τράπεζας για πολύ μικρές επιχειρήσεις με κόστος 220 εκατ. ευρώ που με τη μόχλευση η διαθέσιμη ενίσχυση ανέρχεται σε 450 εκατ. ευρώ,
- επέκταση προγράμματος ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ έως τον Σεπτέμβριο, με ειδική πρόβλεψη για τους εποχικά απασχολούμενους, με εκτιμώμενο κόστος 122 εκατ. ευρώ για την εν λόγω περίοδο,
- επιδότηση δανείων δανειοληπτών φυσικών προσώπων μέσω του ΓΕΦΥΡΑ και νομικών προσώπων μέσω του ΓΕΦΥΡΑ 2, με εκτιμώμενο κόστος περί τα 400 εκατ. ευρώ για το δεύτερο εξάμηνο του 2021,
- ενίσχυση της απασχόλησης μέσω του προγράμματος των 100.000 θέσεων εργασίας, με ειδική πρόβλεψη για τους εποχικά απασχολούμενους, με εκτιμώμενο κόστος 200 εκατ. ευρώ για το δεύτερο εξάμηνο του 2021,
- προγράμματα κοινωνικού τουρισμού του Υπουργείου Τουρισμού και του ΟΑΕΔ, ύψους 110 εκατ. ευρώ,
- μείωση προκαταβολής φόρου επιχειρήσεων και ελευθέρων επαγγελματιών με κόστος 907 εκατ. ευρώ,
- αναστολή πληρωμής εισφοράς αλληλεγγύης για τον ιδιωτικό τομέα με εκτιμώμενο κόστος για το επόμενο διάστημα έως τέλη του έτους: 609 εκατ. ευρώ,
- μείωση τριών μονάδων ασφαλιστικών εισφορών για τον ιδιωτικό τομέα με εκτιμώμενο κόστος για το επόμενο διάστημα έως τέλη του έτους: 408 εκατ. ευρώ.

Για το έτος 2022 έχει προβλεφθεί η επέκταση των μέτρων της αναστολής πληρωμής εισφοράς αλληλεγγύης για τον ιδιωτικό τομέα με κόστος 767 εκατ. ευρώ και της διατήρησης της μείωσης των τριών μονάδων ασφαλιστικών εισφορών για τον ιδιωτικό τομέα με κόστος 816 εκατ. ευρώ. Παράλληλα έχουν προβλεφθεί οι απαραίτητες πιστώσεις ύψους 276 εκατ. ευρώ για το Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμού και το έκτακτο υγειονομικό προσωπικό.

Επιπλέον των μέτρων αντιμετώπισης της Πανδημίας, από το 2022 και έπειτα προβλέπεται σε μόνιμη βάση διατήρηση της μείωσης του ποσοστού της προκαταβολής φόρου που προκύπτει από επιχειρηματική δραστηριότητα φυσικών προσώπων στο 55% και των νομικών προσώπων στο 80%. Επιπλέον στα δημοσιονομικά αποτελέσματα έχει ληφθεί υπόψη η μείωση του ποσοστού φορολογίας νομικών προσώπων από 24% στο 22% με εκτιμώμενο κόστος 183 εκατ. ευρώ για το 2022, 112 εκατ. ευρώ για το 2023, 125 εκατ. ευρώ για το 2024 και 136 εκατ. ευρώ για το 2025.

Σημειώνεται ότι κατόπιν της ενεργοποίησης της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, τα μέτρα αντιμετώπισης των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας είναι προσωρινής φύσης και δεν παρουσιάζονται εν προκειμένω μέτρα που οδηγούν σε σημαντικές δημοσιονομικές αποκλίσεις σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

**Πίνακας 18 Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19
στην ελληνική οικονομία
(σε εκατ. ευρώ)**

α/α	Περιγραφή	2020	2021	2022	2023	2024	2025
A	Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης (ταμειακή βάση)	-3.638	-3.440	-1.725	0	0	0
1	Μείωση κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα.	0	-816	-816	0	0	0
2	Αναστολή καταβολής Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης στον ιδιωτικό τομέα.	0	-767	-767	0	0	0
3	Μείωση προκαταβολής φόρου εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων σε ελεύθερους επαγγελματίες και επιχειρήσεις που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19.	-1.545	-907	0	0	0	0
4	Αναστολή πληρωμών ΦΠΑ σε επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες.	-590	0	0	0	0	0
5	Αναστολή πληρωμών των τρεχουσών ασφαλιστικών εισφορών για επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες.	-293	0	0	0	0	0
6	Αναστολή πληρωμών βεβαιωμένων οφειλών και δόσεων ρυθμίσεων φορολογικών υποχρεώσεων για επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενους, εργαζόμενους και ελεύθερους επαγγελματίες.	-231	-181	0	0	0	0
7	Αναστολή πληρωμών δόσεων ρυθμίσεων οφειλών προς τα ασφαλιστικά ταμεία για επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενους και ελεύθερους επαγγελματίες.	-299	-114	0	0	0	0
8	Αναστολή πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων για τους ιδιοκτήτες ακινήτων που έλαβαν μειωμένο ενοίκιο.	-4	0	0	0	0	0
9	Συμφηφισμός κατά 25% με μελλοντικές φορολογικές υποχρεώσεις της εμπρόθεσμης καταβολής ΦΠΑ.	-154	0	0	0	0	0
10	Έκπτωση κατά 25% στις ρυθμισμένες φορολογικές και ασφαλιστικές οφειλές που πληρώθηκαν εμπρόθεσμα, από εργαζόμενους εταιρειών που επλήγησαν από την πανδημία καθώς και από επιχειρήσεις, ελεύθερους επαγγελματίες και αυτοαπασχολούμενους.	-123	0	0	0	0	0
11	Μη καταβολή δημοτικών τελών για επιχειρήσεις των οποίων η λειτουργία αναστάλη με κρατική εντολή λόγω της πανδημίας Covid-19.	-155	-100	0	0	0	0
12	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες μεταφοράς προσώπων και των αποσκευών τους.	-94	-121	0	0	0	0
13	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ σε μη αλκοολούχα ποτά και σε υπηρεσίες διάθεσης μη αλκοολούχων ποτών και ροφημάτων.	-67	-86	0	0	0	0
14	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στα εισιτήρια κινηματογράφων, θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών.	-11	-14	0	0	0	0
15	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στο τουριστικό πακέτο από 80/20 σε 90/10.	-1	-2	0	0	0	0
16	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ από 24% σε 6%, για προϊόντα και παρασκευάσματα ατομικής υγιεινής (μάσκες, γάντια κλπ.).	-0,4	-0,4	0	0	0	0
17	Αναστολή πληρωμής τέλους συνδρομητικής τηλεόρασης.	-5	-14	0	0	0	0
18	Έκπτωση φόρου, για εκμισθωτές ακινήτων που έλαβαν μειωμένο μίσθωμα λόγω της πανδημίας.	-54	0	0	0	0	0
19	Απώλεια εσόδων ΕΤΑΔ και ΟΤΑ από την μείωση στις επαγγελματικές μισθώσεις επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19.	-12	-7	0	0	0	0
20	Απώλεια φορολογικών εσόδων από την μείωση στις μισθώσεις κύριας κατοικίας εργαζομένων των οποίων η σύμβαση εργασίας είναι σε αναστολή, στις μισθώσεις για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών φοιτητών που είναι τέκνα/εξαρτημένα μέλη των ως άνω, καθώς και στις επαγγελματικές μισθώσεις επιχειρήσεων.	0	-60	-142	0	0	0
21	Κρατική ενίσχυση επιχειρήσεων με τη μορφή της επιδότησης παγίων δαπανών (συμφηφισμός με φορολογικές υποχρεώσεις).	0	-250	0	0	0	0

**Πίνακας 18 Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19
στην ελληνική οικονομία
(σε εκατ. ευρώ)**

α/α	Περιγραφή	2020	2021	2022	2023	2024	2025
B	Παρεμβάσεις στο σκέλος των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης (ταμειακή βάση)	-13.780	-12.171	-353	-39	-36	0
1	Χρηματοδότηση επιχειρήσεων με τη μορφή επιστρεπτέας προκαταβολής.	-5.544	-2.719	0	0	0	0
2	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ σε μηνιαία βάση των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας έχουν τίθενται σε προσωρινή αναστολή (περιλαμβάνονται οι μονομερείς δηλώσεις).	-1.482	-1.593	0	0	0	0
3	Κάλυψη του δώρου Χριστουγέννων και του δώρου Πάσχα των υπαλλήλων που λαμβάνουν αποζημίωση ειδικού σκοπού λόγω προσωρινής αναστολής της σύμβασης εργασίας.	-440	-393	0	0	0	0
4	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ σε μηνιαία βάση στους εποχικά εργαζόμενους του τουριστικού κλάδου.	-220	-71	0	0	0	0
5	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ για αυτοαπασχολούμενους, ελεύθερους επαγγελματίες και ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία Covid -19, βάση συγκεκριμένων ΚΑΔ.	-495	0	0	0	0	0
6	Αυξημένη αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 1000, 2000 ή 4000 για αυτοαπασχολούμενους, ελεύθερους επαγγελματίες και ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία Covid -19, βάση συγκεκριμένων ΚΑΔ.	0	-100	0	0	0	0
7	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 600 ευρώ σε έξι επιστημονικούς κλάδους και ενίσχυση επιστημόνων από τον ειδικό λογαριασμό ανεργίας.	-103	-30	0	0	0	0
8	Πρόγραμμα βραχυχρόνιας απασχόλησης ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ με κάλυψη 60% του καθαρού μισθού και των ασφαλιστικών εισφορών επί του ονομαστικού μισθού για το χρόνο μειωμένης απασχόλησης.	-74	-194	0	0	0	0
9	Αποζημίωση ιδιοκτητών-εκμισθωτών ακινήτων που εισπράττουν μειωμένο ενοίκιο λόγω της πανδημίας	0	-670	0	0	0	0
10	Κάλυψη από τον κρατικό προϋπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών επί του ονομαστικού μισθού, των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας τίθενται σε προσωρινή αναστολή.	-798	-1.053	0	0	0	0
11	Κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών από τον κρατικό προϋπολογισμό και επιδότηση 200 ευρώ σε περίπτωση πρόσληψης μακροχρόνια άνεργου, για περίοδο 6 μηνών, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη δημιουργία 100.000 νέων θέσεων εργασίας.	-25	-313	0	0	0	0
12	Κάλυψη από τον κρατικό προϋπολογισμό των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών των υπαλλήλων των εποχικών επιχειρήσεων.	-240	0	0	0	0	0
13	Κάλυψη ασφαλιστικών εισφορών και επιδόματος αδείας για τους εργαζόμενους σε ξενοδοχειακές μονάδες δωδεκάμηνης διάρκειας.	-4	-8	0	0	0	0
14	Παράταση του τακτικού επιδόματος ανεργίας, καθώς και του επιδόματος μακροχρόνιας ανεργίας κατά δύο μήνες.	-348	-151	0	0	0	0
15	Έκτακτο επίδομα ανεργίας, ύψους 400 ευρώ, σε φυσικά πρόσωπα που έγιναν μακροχρόνια άνεργοι.	-97	0	0	0	0	0
16	Επέκταση του επιδόματος ανεργίας στους εποχικούς εργαζόμενους.	-18	-18	0	0	0	0
17	Πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ για δανειολήπτες φυσικά πρόσωπα που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19.	-23	-314	0	0	0	0
18	Πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ 2» για δανειολήπτες νομικά πρόσωπα που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19.	0	-300	0	0	0	0
19	Μη επιστρεπτέα επιχορήγηση σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μέσω των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.	0	-880	0	0	0	0
20	Επιδότηση επιτοκίου των επιχειρηματικών δανείων των επιχειρήσεων οι οποίες ανήκουν σε πληττόμενους κλάδους, υπό την προϋπόθεση της διατήρησης των θέσεων εργασίας.	-243	-150	0	0	0	0
21	Κάλυψη αυξημένων υγειονομικών δαπανών λόγω της πανδημίας Covid-19 (εξοπλισμός, υποδομές, αναλώσιμα, εμβόλια, self test κτλ.)	-319	-526	-200	0	0	0

**Πίνακας 18 Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19
στην ελληνική οικονομία
(σε εκατ. ευρώ)**

α/α	Περιγραφή	2020	2021	2022	2023	2024	2025
22	Μισθολογικό κόστος έκτακτου υγειονομικού προσωπικού για την αντιμετώπιση του κρονοϊού που επιβαρύνει τον τακτικό προϋπολογισμό.	-55	-131	-76	0	0	0
23	Καταβολή έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης το Πάσχα στους εργαζόμενους των νοσοκομείων, του ΕΟΔΥ, του ΕΚΑΒ, και της Πολιτικής Προστασίας.	-90	0	0	0	0	0
24	Κάλυψη των έκτακτων δαπανών, λόγω της πανδημίας Covid-19, των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης.	-318	-175	0	0	0	0
25	Νέες προσλήψεις στα μέσα μαζικής μεταφοράς (ΟΣΥ/ΣΤΑΣΥ), χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) επιπλέον λεωφορείων και σύμβαση με ΚΤΕΛ.	-4	-50	-50	-39	-36	0
26	Άδεια ειδικού σκοπού για εργαζόμενους με παιδιά που φοιτούν σε σχολεία (για την περίοδο που τα σχολεία ήταν κλειστά λόγω της πανδημίας Covid-19).	-11	-5	0	0	0	0
27	Ενίσχυση του προγράμματος κοινωνικού τουρισμού του Υπουργείου Τουρισμού.	-20	-80	0	0	0	0
28	Ενίσχυση του προγράμματος κοινωνικού τουρισμού του ΟΑΕΔ.	-17	-17	-12	0	0	0
29	Κάλυψη της διαφημιστικής δαπάνης του ΕΟΤ.	-23	0	0	0	0	0
30	Επιπρόσθετη στήριξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.	-113	-70	0	0	0	0
31	Επιπλέον επιχορήγηση στο Υπουργείο Πολιτισμού για την ενίσχυση του κλάδου του πολιτισμού.	-35	0	0	0	0	0
32	Αποζημίωση σε εταιρείες ΚΤΕΛ και την ΤΡΑΙΝΟΣΕ για τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν στις θέσεις επιβατών.	0	-49	0	0	0	0
33	Αποζημίωση ακτοπλοϊκών γραμμών.	-53	-30	0	0	0	0
34	Αποζημίωση σε ερασιτεχνικούς αθλητικούς συλλόγους.	-12	0	0	0	0	0
35	Ενίσχυση επιχειρήσεων του πολιτισμού λόγω περιορισμού θέσεων σε θέατρα, κινηματογράφους, συναυλιακούς χώρους κτλ.	0	-40	0	0	0	0
36	Οικονομικές ενισχύσεις και αποζημιώσεις αερολιμένων και αεροπορικών γραμμών που επιβαρύνουν τον τακτικό προϋπολογισμό.	-6	-235	-15	0	0	0
37	Κρατική ενίσχυση επιχειρήσεων με τη μορφή της επιδότησης παγίων δαπανών (συμψηφισμός με ασφαλιστικές εισφορές).	0	-250	0	0	0	0
38	Επιδότηση κεφαλαίου κίνησης για επιχειρήσεις στον κλάδο της εστίασης μέσω ΕΣΠΑ.	0	-330	0	0	0	0
39	Πρόβλεψη για μη αποπληρωμή από τις επιχειρήσεις ενός ποσοστού από την επιστρεπτέα προκαταβολή 1, 2, 3.	0	-569	0	0	0	0
40	Επιδότηση κεφαλαίου κίνησης για επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου μέσω ΕΣΠΑ.	0	-420	0	0	0	0
41	Επιδότηση κεφαλαίου κίνησης για γυμναστήρια και παιδότοπους μέσω ΕΣΠΑ.	0	-16	0	0	0	0
42	Χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω του Ταμείου Εγγυοδοσίας της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας.	-1.780	0	0	0	0	0
43	Κεφάλαιο κίνησης στο πλαίσιο του Ταμείου Επιχειρηματικότητας (ΤΕΠΙΧ II).	-768	0	0	0	0	0
44	Νέο εγγυοδοτικό πρόγραμμα χρηματοδότησης πολύ μικρών επιχειρήσεων μέσω της Αναπτυξιακής Τράπεζας.	0	-220	0	0	0	0

**Πίνακας 18 Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19
στην ελληνική οικονομία
(σε εκατ. ευρώ)**

α/α	Περιγραφή	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Γ	Ταμειακά ουδέτερες παρεμβάσεις	0	0	0	0	0	0
1	Αναστολή αποπληρωμής δόσεων των ενήμερων τραπεζικών δανείων για επιχειρήσεις που πλήττονται από την πανδημία.	0	0	0	0	0	0
2	Αναστολή πληρωμής επιταγών των επιχειρήσεων που πλήττονται από την πανδημία.	0	0	0	0	0	0
3	Παροχή δυνατότητας στις επιχειρήσεις που πλήττονται από την πανδημία να θέσουν τους εργαζόμενους τους σε μερική απασχόληση, για δύο εβδομάδες ανά μήνα.	0	0	0	0	0	0
4	Αποπληρωμή όλων των εκκρεμών επιστροφών φόρων έως και 30.000 ευρώ που βρίσκονται υπό τη διαδικασία ελέγχου από τη φορολογική αρχή.	0	0	0	0	0	0
Συνολικό Ταμειακό Κόστος των Παρεμβάσεων (Α+Β)		-17.417	-15.611	-2.079	-39	-36	0
	<i>Εκ των οποίων:</i>						
I	Παρεμβάσεις που επιβαρύνουν άμεσα το δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-10.817	-14.263	-2.079	-39	-36	0
II	Παρεμβάσεις που αφορούν στην αναβολή εισπραξης εσόδων	-1.416	-295	0	0	0	0
III	Παρεμβάσεις παροχής ρευστότητας (προ μόχλευσης)	-5.184	-1.053	0	0	0	0
Παρεμβάσεις ανά κατηγορία							
1	Παρεμβάσεις εσόδων που επιβαρύνουν το δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-3.018	-3.440	-1.725	0	0	0
2	Παρεμβάσεις δαπανών που επιβαρύνουν το δημοσιονομικό αποτέλεσμα	-8.595	-11.118	-353	-39	-36	0
2.1	Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό.	-6.761	-7.807	-353	-39	-36	0
2.2	Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ.	-1.834	-3.311	0	0	0	0
3	Παρεμβάσεις παροχής ρευστότητας (προ μόχλευσης) και αναβολές εισπράξεων εσόδων χωρίς δημοσιονομική επιβάρυνση	-5.804	-1.053	0	0	0	0
3.1	Χρηματοδοτικά εργαλεία που χρηματοδοτούνται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό.	-3.256	-833	0	0	0	0
3.2	Χρηματοδοτικά εργαλεία που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ.	-2.548	-220	0	0	0	0
4	Μόχλευση χρηματοδοτικών εργαλείων που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ	-5.693	-230	0	0	0	0
Συνολικό Δημοσιονομικό Κόστος των Παρεμβάσεων (1+2)		-11.613	-14.558	-2.079	-39	-36	0
Συνολικό Ταμειακό Κόστος των Παρεμβάσεων (1+2+3)		-17.417	-15.611	-2.079	-39	-36	0
Συνολική Αξία των Παρεμβάσεων (1 + 2 + 3 + 4)		-23.110	-15.841	-2.079	-39	-36	0

Σημείωση: το θετικό πρόσημο (+) δηλώνει αύξηση εσόδου ή μείωση δαπάνης και το αρνητικό πρόσημο (-) δηλώνει μείωση εσόδου ή αύξηση δαπάνης

2.6 Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

2.6.1 Στόχοι και διαθέσιμοι πόροι για το ΠΔΕ 2021-2025

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) χρηματοδοτεί την **αναπτυξιακή πολιτική** της χώρας με έργα που συμβάλλουν στην αύξηση του ιδιωτικού και δημόσιου κεφαλαίου της οικονομίας και στηρίζουν την αναπτυξιακή διαδικασία και τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε μακροχρόνια βάση, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

Βασική **πηγή εσόδων** για τη χρηματοδότηση των έργων του ΠΔΕ αποτελούν οι εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση (επιχορηγήσεις Ευρωπαϊκής Ένωσης) και ειδικότερα από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ), το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ), το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ), τα Ταμεία Αλληλεγγύης και Διαχείρισης Μεταναστευτικών Ροών κ.α. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο αντιμετώπισης των επιπτώσεων της πανδημίας του κορωνοϊού και μετάβασης σε πιο βιώσιμες και ανθεκτικές οικονομίες και κοινωνίες, από το 2021 είναι διαθέσιμοι για χρηματοδότηση πόροι από το νεοσύστατο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Μέσω των χρηματοδοτήσεων του ΠΔΕ ενισχύονται κυρίως οι ακόλουθοι αναπτυξιακοί τομείς:

- Έργα υποδομής στους τομείς μεταφορών και περιβάλλοντος
- Δράσεις ενίσχυσης των **ιδιωτικών επενδύσεων** και της **επιχειρηματικότητας**
- Ενίσχυση της κοινωνίας της **γνώσης** και ανάπτυξη του **ανθρώπινου κεφαλαίου**
- Έργα ενέργειας και αξιοποίησης των **ενεργειακών πόρων**
- Έργα **ψηφιακού μετασχηματισμού**
- Στήριξη επενδυτικών προγραμμάτων της **Τοπικής Αυτοδιοίκησης**.

Επιπλέον, με την αξιοποίηση εθνικών πόρων ενισχύονται πολιτικές του κράτους που αφορούν, μεταξύ άλλων, στη συντήρηση και επέκταση **κοινωνικών υποδομών**, στην ικανοποίηση **έκτακτων αναγκών** και σε λοιπές δράσεις.

Στην παρούσα φάση κατά την οποία η ελληνική οικονομία πλήττεται από την κρίση που έχει προκληθεί εξαιτίας της πανδημίας του κορωνοϊού (COVID-19), η υλοποίηση του **ΠΔΕ 2021** αλλά και του **ΠΔΕ 2022-2025** έχει ως στόχο κατ' αρχάς τη **στήριξη της οικονομίας και της κοινωνίας για την ανακούφιση** από τις σοβαρές επιπτώσεις της πανδημίας, ενώ επιπρόσθετα στοχεύει στο να τεθούν οι βάσεις για δυναμική, ταχεία και βιώσιμη ανάπτυξη της οικονομίας την επόμενη ημέρα.

Δημοσιονομικός στόχος στην εκτέλεση του ΠΔΕ 2021-2025 παραμένει η, κατά το δυνατό, ταχύτερη **απορρόφηση** των προβλεπόμενων πόρων των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, προκειμένου να εξασφαλιστεί έγκαιρα η **μέγιστη δυνατή εισροή της ενωσιακής συνδρομής**. Το 2021, η προσπάθεια εστιάζεται στην επίσπευση της υλοποίησης των έργων της Προγραμματικής Περιόδου (ΠΠ) 2014-2020, στην ένταξη και υλοποίηση έργων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και στην ενεργοποίηση των δράσεων της νέας ΠΠ 2021-2027.

Επισημαίνεται ότι η μεγιστοποίηση της απορρόφησης της ενωσιακής συνδρομής και της αξιοποίησης των προκαθορισμένων πόρων, αποτελεί σταθερή επιδίωξη που επιτυγχάνεται μέσω του ορθού προγραμματισμού και του βέλτιστου συντονισμού όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών. Για τον λόγο αυτό δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στον προγραμματισμό και τη στόχευση, με βασικότερο εργαλείο την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των νέων τεχνολογιών.

Αναφορικά με το τμήμα του ΠΔΕ που χρηματοδοτείται αποκλειστικά από εθνικούς πόρους, για το 2021, βασικό κριτήριο χρηματοδότησης αποτελεί η κάλυψη ανελαστικών υποχρεώσεων που αφορούν στην κοινωνική συνοχή με στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας, καθώς και η συμπληρωματικότητα, οι συνέργειες και η σκοπιμότητα των σχετικών δράσεων, σε σχέση με την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων από την ΕΕ έργων.

Πιο συγκεκριμένα, για το **2021**, προβλέπεται η υλοποίηση έργων που αντιστοιχούν σε πόρους συνολικού ύψους **8 δισ. ευρώ**. Αξίζει να επισημανθεί, ότι το αρχικό ποσό του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων, όπως εγκρίθηκε από το Ελληνικό Κοινοβούλιο για το τρέχον έτος (6,75 δισ. ευρώ), αυξήθηκε κατά 1,25 δισ. ευρώ με το άρθρο 65 του ν. 4796/2021. Από τα συνολικά 8 δισ. ευρώ, ποσό ύψους **7 δισ.** αφορά σε συγχρηματοδοτούμενα έργα. Αναλυτικότερα, περίπου **5 δισ. ευρώ** αναμένεται να διατεθούν για την υλοποίηση έργων του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014–2020, ενώ **περίπου 2 δισ. ευρώ** θα διατεθούν για λοιπά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα. Τέλος, ποσό ύψους **1 δισ. ευρώ** θα διατεθεί για την υλοποίηση έργων χρηματοδοτούμενων από αμιγώς εθνικούς πόρους.

Από τις αρχές του τρέχοντος έτους, στους διαθέσιμους πόρους του ΠΔΕ αναμένεται να **προστεθούν** και πόροι για υλοποίηση έργων που θα χρηματοδοτηθούν από το **Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**. Ειδικότερα για το 2021, έχουν προβλεφθεί για τον σκοπό αυτό πόροι ύψους **1,6 δισ. ευρώ**, ενώ έργα που θα ενταχθούν για χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα βαρύνουν (προ-χρηματοδοτηθούν από) το Εθνικό Σκέλος του ΠΔΕ (άρθρο 42 ν. 4772/2021).

Πρέπει να επισημανθεί ότι σημαντικό μέρος των πόρων του ΠΔΕ αναμένεται να χρηματοδοτήσει δράσεις για την **αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας**, όπως έγινε το 2020, κατά το οποίο το ΠΔΕ δαπάνησε συνολικά για το σκοπό αυτό πόρους **4,4 δισ. ευρώ**, δηλαδή το 40% περίπου των συνολικών του πόρων.

Για την περίοδο **2022-2025**, οι διαθέσιμοι πόροι ώστε να επιτευχθούν οι αναπτυξιακοί στόχοι και ταυτόχρονα να ικανοποιηθούν οι πολιτικές και νομικές δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί, ανέρχονται συνολικά σε **28,25 δισ. ευρώ** και κατανομούνται ως ακολούθως:

- Πόροι συνολικού ύψους **24,25 δισ. ευρώ**, θα διατεθούν για τα έργα του **συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ**. Αναλυτικότερα, ποσό ύψους περίπου **18,25 δισ. ευρώ** που αντιστοιχεί στο **75%** περίπου των πόρων αυτών, θα δοθούν για την εντός χρονοδιαγραμμάτων υλοποίηση των έργων του ΕΣΠΑ 2014–2020, καθώς και για τα έργα που θα ενταχθούν στη νέα ΠΠ 2021-2027. Το υπόλοιπο **25%** των συνολικών συγχρηματοδοτούμενων πόρων, που αντιστοιχεί σε ποσό ύψους σχεδόν **6 δισ. ευρώ**, προγραμματίζεται να δοθεί για λοιπά συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα που περιλαμβάνουν, κυρίως, έργα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020, των Προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από τα Ταμεία Αλληλεγγύης και Διαχείρισης Μεταναστευτικών Ροών της τρέχουσας περιόδου, καθώς και άλλων Προγραμμάτων ανεξαρτήτως Προγραμματικής Περιόδου. Η **ετήσια κατανομή** των πόρων προβλέπει τη διάθεση ποσού ύψους **6,25 δισ. ευρώ** για το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος το 2022 και **6 δισ. ευρώ** για κάθε έτος της περιόδου 2023-2025.
- Πόροι συνολικού ύψους **4 δισ. ευρώ** θα διατεθούν για έργα του **εθνικού σκέλους του ΠΔΕ** με κατανομή **1 δισ. ευρώ** για κάθε έτος της περιόδου 2022-2025, ώστε να καλυφθούν λοιπές - μη συγχρηματοδοτούμενες από κοινοτικούς πόρους- επενδυτικές δαπάνες των Υπουργείων και των Περιφερειών, κυρίως για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας σε τοπικό επίπεδο, τη χρηματοδότηση των επενδυτικών νόμων, την υλοποίηση προγραμμάτων στήριξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δράσεων ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, καθώς και λοιπών προγραμμάτων που περιλαμβάνουν κατά κύριο λόγο συντηρήσεις υποδομών και προμήθειες. Οι παραπάνω δράσεις θα

περιληφθούν στους αναπτυξιακούς άξονες του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης (ΕΠΑ) 2021 – 2025, που αναμένεται να ενεργοποιηθεί κατά την περίοδο αυτή.

Τέλος, επιπλέον αυτών, αναμένεται μέσω του ΠΔΕ της περιόδου να δαπανηθούν πόροι συνολικού ύψους περίπου **14,4 δισ. ευρώ**, για έργα που θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

2.6.2 Αποτίμηση μεταρρυθμίσεων – αξιολόγηση – δράση

Τα τελευταία έτη έχουν λάβει χώρα σημαντικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές σε όλα τα στάδια διαχείρισης των δημοσίων επενδύσεων και ιδίως σε ό,τι αφορά τον προγραμματισμό, την υλοποίηση, και την παρακολούθηση του ΠΔΕ. Απώτερος σκοπός όλων των ενεργειών απλοποίησης, εκσυγχρονισμού και βελτίωσης του συστήματος υλοποίησης του ΠΔΕ, είναι η δημιουργία αποτελεσματικού μηχανισμού για την υποστήριξη της αναπτυξιακής προσπάθειας, με κύριο άξονα τη διευκόλυνση της απορρόφησης των ενωσιακών κονδυλίων και απαραίτητες παραμέτρους την ενίσχυση της διαφάνειας και την πλήρη συμμόρφωση της χώρας με τις ενωσιακές και διεθνείς υποχρεώσεις της.

Από τις βασικότερες μεταρρυθμίσεις που έχουν πραγματοποιηθεί και εξακολουθούν να αποτελούν προτεραιότητα στην παρούσα περίοδο είναι: α) η συνεχής αναβάθμιση και βελτίωση του πληροφοριακού συστήματος του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (e-ΠΔΕ), μέσω του οποίου έχει μηχανογραφηθεί όλος ο κύκλος ζωής για το σύνολο των έργων του ΠΔΕ (έγκριση, χρηματοδότηση, πληρωμές, έκδοση συμψηφιστικών χρηματικών ενταλμάτων κλπ.), και η ενίσχυση των διεπαφών του με άλλα συστήματα και β) η βελτίωση της παρακολούθησης και του προγραμματισμού του ΠΔΕ βάσει σύγχρονων μεθόδων.

Επιπλέον, για τη βελτίωση της παρακολούθησης του ΠΔΕ, το καλοκαίρι του 2019 εκπονήθηκε και έκτοτε υλοποιείται **κοινό σχέδιο δράσης** μεταξύ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων και του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, που θα ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2021, ώστε να καταστεί δυνατή η προσαρμογή του ΠΔΕ στις ανάγκες της ενιαίας παρακολούθησης του Κρατικού Προϋπολογισμού, σε συνδυασμό πάντα με την ανάγκη ευελιξίας των διαδικασιών του για την αποτελεσματική λειτουργία του.

Σύμφωνα με τον μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό του ΠΔΕ για την περίοδο 2021–2025, αναφέρονται ενδεικτικά οι ακόλουθες δράσεις που θα υλοποιηθούν, ολοκληρώνοντας ουσιαστικά τη μεγάλη μεταρρυθμιστική προσπάθεια για την αναμόρφωση του πλαισίου χρηματοδότησης των δημοσίων επενδύσεων της χώρας:

- Απλοποίηση των διαδικασιών του ΠΔΕ για όλα τα έργα ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης για λόγους επιτάχυνσης.
- Κωδικοποίηση και αναθεώρηση του νομοθετικού πλαισίου των δημοσίων επενδύσεων (με αξιοποίηση πόρων έργου τεχνικής βοήθειας της Γενικής Διεύθυνσης Μεταρρυθμίσεων της ΕΕ, που έχει εγκριθεί προς τον σκοπό αυτό).
- Έναρξη υλοποίησης Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης, για την υιοθέτηση κανόνων προγραμματισμού για τα έργα του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ.
- Πλήρης αυτοματοποίηση της παρακολούθησης των εσόδων του Προγράμματος.
- Περαιτέρω διαλειτουργικότητα του πληροφοριακού συστήματος e-ΠΔΕ με κάθε άλλο σύστημα που εμπλέκεται στις διαδικασίες του.
- Βελτίωση της παρακολούθησης των μεγεθών του ΠΔΕ για την πληρέστερη συσχέτιση των δαπανών με τα έσοδα.
- Διαχείριση ηλεκτρονικών τιμολογίων για τα έργα του ΠΔΕ εξ ολοκλήρου μέσω του e-ΠΔΕ, χωρίς καμία περαιτέρω υλοποίηση από τους εμπλεκόμενους φορείς (>1700).

- Ανάπτυξη και τήρηση διπλογραφικού συστήματος στη βάση διεθνών λογιστικών προτύπων για την καλύτερη οικονομική παρακολούθηση του Προγράμματος.

2.6.3 Η διάρθρωση του ΠΔΕ 2022-2025

Για την περίοδο 2022–2025 οι πόροι του **συγχρηματοδοτούμενου σκέλους** ανέρχονται περίπου στο **86%** του συνολικού Προγράμματος, χρηματοδοτώντας κυρίως έργα της ΠΠ 2014–2020 και της ΠΠ 2021–2027, ενώ το **14%** των πόρων, που θα χρηματοδοτήσει το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ, αναμένεται να περιλάβει ως επί το πλείστον έργα του Εθνικού Προγράμματος Ανάπτυξης. Σε αυτούς θα πρέπει να συνυπολογιστούν σημαντικοί πόροι που θα δαπανηθούν μέσω του ΠΔΕ για τα έργα του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Η στρατηγική υλοποίησης του ΠΔΕ αποτυπώνεται και στην κατανομή των πιστώσεων ανά Φορέα Κεντρικής Διοίκησης και ανά κατηγορία Προγράμματος. Ειδικότερα:

- Έμφαση δίνεται σε Υπουργεία που εποπτεύουν-διαχειρίζονται τις πολιτικές των θεματικών των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Το μεγαλύτερο μέρος των πιστώσεων κατευθύνεται στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, ανερχόμενο στο 20% του συνολικού ποσού που θα διατεθεί για το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ 2022-2025, κυρίως για την εξυπηρέτηση των αναγκών χρηματοδότησης των **επενδυτικών νόμων**, και στο 19,4% περίπου του συνόλου του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους όλης της περιόδου του ΜΠΔΣ, για την υλοποίηση δράσεων ενίσχυσης της **επιχειρηματικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας**.
- Το 14% περίπου του συνόλου των πιστώσεων κατευθύνεται στο Υπουργείο Υποδομών Μεταφορών και Δικτύων, για την ολοκλήρωση **μεγάλων έργων υποδομής** και λοιπών δράσεων, κυρίως για την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό των μεταφορικών υποδομών και των δικτύων.
- Σε συμφωνία με την αναπτυξιακή στρατηγική της χώρας, σημαντικό μέρος των διαθέσιμων πόρων κατευθύνεται στην **αναβάθμιση και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού** μέσω των προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων. Το ποσοστό του ΠΔΕ που θα διατεθεί προς τον σκοπό αυτό έναντι των συνολικά διαθέσιμων πόρων όλης της περιόδου 2022–2025, ανέρχεται για το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος στο 14% (ποσό 3,41 δισ. ευρώ) και για το εθνικό σκέλος στο 16% (ποσό 630 εκατ. ευρώ).
- Πόροι ύψους 3,3 δισ. ευρώ, που αντιστοιχούν στο 11,7% περίπου του συνολικού ύψους ΠΔΕ της περιόδου 2022-2025, θα κατευθυνθούν στην υλοποίηση δράσεων στον **αγροτικό τομέα και τον τομέα της αλιείας**, και αφορούν κατά 99,8% σε έργα του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους.
- Τα Προγράμματα των **Περιφερειών** θα χρηματοδοτηθούν με το 20,5% περίπου των συνολικών πόρων για το ΠΔΕ της περιόδου 2022-2025, ποσοστό που αντιστοιχεί σε πόρους ύψους 5,8 δισ. ευρώ. Αναλυτικότερα, σε προγράμματα των Περιφερειών θα δαπανηθεί το 20% περίπου του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους της περιόδου 2022-2025, το οποίο αντιστοιχεί σε πόρους ύψους 4,9 δισ. ευρώ και το 22% του συνόλου των δαπανών του εθνικού σκέλους για την ίδια περίοδο, το οποίο αντιστοιχεί σε πόρους ύψους 860 εκατ. ευρώ.
- Τέλος, σημαντικοί πόροι θα διατεθούν και στους λοιπούς Φορείς για την υλοποίηση των προγραμμάτων τους, σε συμφωνία με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και την διαμορφούμενη στρατηγική για την ανάπτυξη της τρέχουσας περιόδου.

2.6.4 Τα Προγράμματα που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ – Οι νέες προοπτικές

α) ΕΣΠΑ 2014-2020

Η Ελλάδα για την περίοδο 2014-2020 έχει εξασφαλίσει αναπτυξιακούς πόρους ύψους **21,7 δισ. ευρώ** (σε όρους ενωσιακής συνδρομής και τρέχουσες τιμές) από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), τα οποία μαζί με την εθνική συμμετοχή εκτιμάται ότι θα φθάσουν στο ποσό των **27 δισ. ευρώ**. Το σημαντικότερο τμήμα των πόρων αυτών αναμένεται να έχει δαπανηθεί έως το 2023.

Η αξιοποίηση όλων αυτών των πόρων είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών, αναπτυξιακών και κοινωνικών προβλημάτων της χώρας και αποτελεί σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας, της παραγωγικής της ανασυγκρότησης, της εξωστρεφούς, καινοτόμου και ανταγωνιστικής επιχειρηματικότητας, της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, της αειφόρου ανάπτυξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Στην παρούσα φάση, η απορρόφηση των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ ανέρχεται στο **61,65%**³⁹ σε όρους ενωσιακής συνδρομής (στοιχεία ΟΠΣ ΕΣΠΑ 31.05.2021). Πλησιάζοντας στο τέλος της προγραμματικής περιόδου, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην εντατικοποίηση της υλοποίησης όλων των δράσεων/έργων των Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014 - 2020 προκειμένου να μην υπάρξει απώλεια πόρων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η υγειονομική κρίση που προκάλεσε ο COVID-19, σήμανε σημαντικές τροποποιήσεις στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των Προγραμμάτων. Η αντιμετώπιση ήταν άμεση και αποτελεσματική αφού μέσω των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020, μέχρι σήμερα χρηματοδοτήθηκαν μέτρα ανακούφισης από την πανδημία της τάξης των **6,8 δισ. ευρώ**, συνιστώντας ένα ευρύ πλέγμα δράσεων υγειονομικής και κοινωνικοοικονομικής στόχευσης, με κυριότερες τις ακόλουθες:

- πακέτο δράσεων Κρατικών Ενισχύσεων συνολικού ύψους άνω των 5,7 δισ. ευρώ, το οποίο αφορά στην παροχή εγγυήσεων, επιδότησης επιτοκίου, επιστρεπτέας προκαταβολής σε ΚΑΔ που επλήγησαν από την υγειονομική κρίση, καθώς και σε ενίσχυση του κεφαλαίου κίνησης μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) που επλήγησαν από την πανδημία.
- προμήθειες αναγκαίου υγειονομικού εξοπλισμού και πρόσληψη νοσηλευτικού προσωπικού και γιατρών της τάξης των 340 εκατ. ευρώ.
- δράσεις οικονομικής ενίσχυσης αυτοαπασχολούμενων και μικρών εταιρειών μέχρι 20 εργαζόμενων, συνολικού ύψους περίπου 420 εκατ. ευρώ.

Επισημαίνεται ότι η διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης δράσεων για ανακούφιση από τον COVID-19 είναι συνεχής και εντός του 2021 αναμένονται σημαντικές χρηματοδοτήσεις είτε με την επιπρόσθετη χρηματοδότηση των ήδη υλοποιημένων δράσεων (επιστρεπτέα προκαταβολή), είτε με το σχεδιασμό νέων (όπως δράσεις για την επιδότηση κεφαλαίου κίνησης για τις επιχειρήσεις της εστίασης, τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, πρόγραμμα στήριξης για δάνεια που εντάσσονται στο Πρόγραμμα Γέφυρα II κ.α.).

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η δυνατότητα χρηματοδότησης των δράσεων αυτών από ενωσιακούς πόρους και οι δαπάνες να εισρεύσουν ως έσοδα του κράτους από την ενωσιακή χρηματοδότηση, το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων συνέβαλε ενεργά στην τροποποίηση των Ευρωπαϊκών Κανονισμών, επιτυγχάνοντας τη μέγιστη δυνατή κανονιστική ευελιξία για την αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων του ΕΣΠΑ και προχώρησε στην αναθεώρηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, ώστε να ενταχθούν οι δράσεις αυτές στο ΕΣΠΑ.

³⁹ Το ποσοστό απορρόφησης του 60,65% αφορά στη συνολική διαθέσιμη ενωσιακή στήριξη, η οποία στο τέλος του 2019, με την εξασφάλιση του αποθεματικού επίδοσης, ανήλθε σε 21,5 δισ. ευρώ. Το αντίστοιχο ποσοστό επί της κύριας ενωσιακής στήριξης διαμορφώνεται σε 64,53%.

Η επιτυχία της συμβολής των Διαρθρωτικών Ταμείων στην καταπολέμηση των συνεπειών της πανδημίας, αποτυπώνεται και στα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αξιοποίηση του προσωρινού πλαισίου ευελιξίας των Ευρωπαϊκών Κανονισμών στο πλαίσιο της αναθεώρησης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, σύμφωνα με τα οποία η Ελλάδα βρίσκεται ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ με τις υψηλότερες επιδόσεις στην αξιοποίηση αυτών των πόρων για την παροχή κεφαλαίου κίνησης σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ), τόσο υπό τη μορφή άμεσων επιχορηγήσεων (Δείκτης CV20), όσο και υπό τη μορφή χορήγησης δανείων κεφαλαίου κίνησης (Δείκτης CV21), καταλαμβάνοντας την 3η και τη 2η θέση αντίστοιχα. Ακόμη, η χώρα μας βρίσκεται στη 2η θέση αναφορικά με τον αριθμό των ΜμΕ που έλαβαν μη επιστρεπτέα κεφάλαια κίνησης (Δείκτης CV22). Τέλος, η χώρα μας έρχεται πρώτη σε αριθμό ωφελουμένων από δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής (Δείκτης CV31).

β) ΛΟΙΠΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ 2014 – 2020

Χρηματοδοτικός Μηχανισμός «Συνδέοντας την Ευρώπη» (Connecting Europe Facility – CEF) 2014-2020

Οι δράσεις των Διευρωπαϊκών Δικτύων (ΔΕΔ) συμβάλλουν στη δημιουργία και την ανάπτυξη έργων υποδομής στους τομείς των μεταφορών, της ενέργειας και των τηλεπικοινωνιών και αποσκοπούν στην προώθηση της διασύνδεσης και της διαλειτουργικότητας των εθνικών δικτύων, της πρόσβασης σε αυτά, καθώς και στη σύνδεση των νησιωτικών, των μεσόγειων και των περιφερειακών περιοχών, με τις κεντρικές περιοχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το CEF τελεί υπό την κεντρική διαχείριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την υποστήριξη εκτελεστικού οργανισμού (INEA). Στη χώρα μας υλοποιούνται μέσω του ΠΔΕ έργα προϋπολογισμού **1,04 δισ. ευρώ** με συγχρηματοδότηση από το CEF ύψους 669 εκατ. ευρώ.

Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2014 – 2020, που εγκρίθηκε με την υπ. αριθ. C (2015)9170 – 11/12/2015 Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έχει προϋπολογισμό συνολικής δημόσιας δαπάνης ύψους **5,64 δισ. ευρώ**, που αντιστοιχεί σε ενωσιακή συμμετοχή ύψους 4,7 δισ. ευρώ και στην παρούσα φάση σε ισχύ βρίσκεται η 8η τροποποίησή του.

Επισημαίνεται ότι σε εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΕ) 2020/2220 της 23ης Δεκεμβρίου 2020, αναμένεται να προστεθούν στο πρόγραμμα επιπλέον πόροι, σε όρους ενωσιακής συνδρομής, συνολικού ύψους περίπου **880 εκατ. ευρώ** για το έτος 2021 και περίπου **908 εκατ. ευρώ** για το 2022, και οι οποίοι θα προέλθουν από πόρους του Πολυετούς Δημοσιονομικού Πλαισίου (ΠΔΠ) 2021-2027, του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ή/και από μεταφορά πόρων μεταξύ πυλώνων. Οι πόροι αυτοί σχεδιάζεται να απορροφηθούν έως το 2024 και 2025 αντίστοιχα και θα ενσωματωθούν στην επόμενη τροποποίηση του Προγράμματος. Για τον λόγο αυτό, η ημερομηνία ολοκλήρωσης του Προγράμματος μετατίθεται για την 31.12.2025, ενώ το Στρατηγικό Σχέδιο Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΣΣ ΚΓΠ) 2023-2027, θα ξεκινήσει την 1.1.2023.

Μέχρι τις 27.05.2021, έχουν πραγματοποιηθεί δαπάνες ύψους 3,53 εκατ. ευρώ που αντιστοιχούν σε απορρόφηση 62,59%.

Λοιπά Προγράμματα 2014-2020

Από το ΠΔΕ της περιόδου 2021 – 2025 αναμένεται να χρηματοδοτηθούν και πλήθος άλλων συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, όπως: προγράμματα των Ταμείων Αλληλεγγύης και Διαχείρισης Μεταναστευτικών Ροών, προγράμματα του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA), που

αφορούν σε δράσεις διανομής τροφίμων και βασικών υλικών αγαθών στο σύνολο της χώρας, συμβάλλοντας στην κοινωνική ενσωμάτωση των ωφελούμενων, κ.α., με σημαντικό χαρτοφυλάκιο πόρων.

γ) ΕΣΠΑ 2021-2027

Οι πόροι που θα κατανεμηθούν στην Ελλάδα από την Πολιτική Συνοχής για την περίοδο 2021-2027 ανέρχονται στα **21,1 δισ. ευρώ** και θα οδηγήσουν σε 26,7 δισ. ευρώ συνολικούς επενδυτικούς πόρους, αυξημένους κατά 7% σε σχέση με την αντίστοιχη κατανομή της περιόδου 2014-2020. Από αυτά, 10,8 δισ. ευρώ θα δοθούν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), 5,6 δισ. ευρώ από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+ (ΕΚΤ+), 3 δισ. ευρώ από το Ταμείο Συνοχής (ΤΣ), 1,4 από το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (ΤΔΜ), 0,37 δισ. ευρώ από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας (ΕΤΘΑΥ), 0,8 δισ. ευρώ από τον Μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη» και 0,1 δισ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (ΕΕΣ).

Επίσης, το 1/3 των πόρων αυτών, ήτοι 8,2 δισ. ευρώ, θα κατευθυνθούν στα 13 Περιφερειακά Προγράμματα, σε μια προσπάθεια να αντιστραφεί το βαρύ αποτύπωμα της κρίσης και της έντασης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, ενισχύοντας τη χρηματοδότησή τους από 17% έως 85%.

Το ΕΣΠΑ 2021 – 2027 θα περιλάβει:

- εννιά (9) **Τομεακά Προγράμματα** και ειδικότερα τα Προγράμματα: 1) Ανταγωνιστικότητα - Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία, 2) Ψηφιακός Μετασχηματισμός, 3) Περιβάλλον – Ενέργεια - Κλιματική Αλλαγή, 4) Υποδομές Μεταφορών, 5) Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού-Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση, 6) Πολιτική Προστασία, 7) Δίκαιη Αναπτυξιακή Μετάβαση, 8) Αλιεία και Θάλασσα και 9) Τεχνική Βοήθεια.
- δεκατρία (13) **Περιφερειακά Προγράμματα**, ένα για κάθε Περιφέρεια της χώρας
- Δέκα τρία (13) Προγράμματα **Εδαφικής Συνεργασίας**.

Οι βασικές προτεραιότητες στους πέντε Στόχους Πολιτικής είναι:

- Στόχος Πολιτικής 1 (Ψηφιακός μετασχηματισμός): μετασχηματισμός του δημόσιου τομέα, Βιομηχανία 4.0, clusters μικρομεσαίων επιχειρήσεων, βελτίωση δεξιοτήτων των εργαζομένων, μηχανισμοί στήριξης μικρομεσαίας επιχειρηματικότητας.
- Στόχος Πολιτικής 2 (Πράσινη οικονομία): κυκλική οικονομία, πολιτική προστασία και διαχείριση φυσικών καταστροφών, ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων, προστασία βιοποικιλότητας, προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ηλεκτροκίνηση και καθαρές μεταφορές, αντιμετώπιση ενεργειακής φτώχειας.
- Στόχος Πολιτικής 3 (Υποδομές μεταφορών): βιώσιμες, «έξυπνες» και πολυτροπικές υποδομές μεταφορών (δρόμοι, λιμάνια, σιδηρόδρομοι), ανανέωση στόλου μέσων μεταφοράς.
- Στόχος Πολιτικής 4 (Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων): ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, δημόσια υγεία, ψυχική υγεία, κοινωνική ένταξη.
 - ο Στόχος Πολιτικής 5 (Χωρικές επενδύσεις): χωρικές επενδύσεις σε αστικές, αγροτικές, νησιωτικές και ορεινές περιοχές. Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης (για την απεξάρτηση από τον λιγνίτη στις περιοχές της Δυτικής Μακεδονίας, τη Μεγαλόπολη και τα νησιά).

Οι διεργασίες ολοκλήρωσης του Σχεδίου της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης (ΕΣΠΑ) και των Προγραμμάτων 2021-2027 βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη, με το κείμενο του νέου ΕΣΠΑ να αναμένεται να εγκριθεί στις αρχές του τρίτου τριμήνου του 2021 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι φορείς έχουν ήδη εκκινήσει τις σχετικές διαδικασίες για τον

σχεδιασμό και την προετοιμασία των κειμένων και των προγραμμάτων της περιόδου 2021-2027, βάσει των κατευθύνσεων και οδηγιών που δίνονται από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ και την Εθνική Αρχή Συντονισμού του ΕΣΠΑ.

δ) ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΕΠΑ) 2021 - 2025

Βάσει του άρθρων 118-141 για το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης (ΕΠΑ) του ν.4635/2019 (Α' 167) «Επενδύω στην Ελλάδα και άλλες διατάξεις», οι πόροι του **εθνικού σκέλους του ΠΔΕ** αξιοποιούνται πλέον στη βάση μεσοπρόθεσμου **προγραμματικού σχεδιασμού** και σύμφωνα με τους στρατηγικούς στόχους του σχεδίου ανάπτυξης της χώρας για την παραγωγική ανάταξη, την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.

Παράλληλα, επιδιώκεται ο εξορθολογισμός της διαχείρισης των εθνικών επενδυτικών πόρων, μέσα από την εφαρμογή ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού, διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου των παρεμβάσεων, με αξιοποίηση και της εμπειρίας που αποκτήθηκε από την πολύχρονη υλοποίηση των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων.

Το ΕΠΑ 2021-2025 αρθρώνεται, προκειμένου να ενισχυθεί η στρατηγική σε κλάδους προστιθέμενης αξίας, στους εξής πέντε βασικούς αναπτυξιακούς άξονες: Έξυπνη Ανάπτυξη, Πράσινη Ανάπτυξη, Κοινωνική Ανάπτυξη, Ανάπτυξη Υποδομών και Εξωστρέφεια.

Οι πόροι του ΕΠΑ για την 1η Προγραμματική Περίοδο 2021-2025 ανέρχονται σε **10 δισ. ευρώ**. Επιπλέον, με βάση την αρχιτεκτονική του Προγράμματος προβλέπεται η δυνατότητα δημιουργίας ειδικών αποθεματικών για τη χρηματοδότηση των αναγκών που δημιουργούνται αναφορικά με την αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, έκτακτων γεγονότων (π.χ. πανδημίες), αλλά και άλλων ειδικών προγραμμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το ΕΠΑ έχει σχεδιαστεί με αποκεντρωτικό χαρακτήρα, καθώς σύμφωνα με το θεσμικό του πλαίσιο, οι επιμέρους αρμοδιότητες που αφορούν τη διαχείριση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο των Τομεακών Προγραμμάτων Ανάπτυξης (ΤΠΑ) και Περιφερειακών Προγραμμάτων Ανάπτυξης (ΠΠΑ), ανατίθενται σε Υπηρεσίες Διαχείρισης υπό την εποπτεία των Φορέων Κεντρικής Κυβέρνησης και των Περιφερειών, που είναι ταυτόχρονα αρμόδιοι για την επίτευξη των προγραμματικών στόχων στον δικό τους τομέα πολιτικής ή/ και χωρικό επίπεδο διακυβέρνησης.

Ενόψει της έναρξης της 1^{ης} Προγραμματικής Περιόδου εντός του 2021, οι φορείς πολιτικής (Υπουργεία και Περιφέρειες) καταρτίζουν τα **18 Τομεακά και τα 13 Περιφερειακά** Προγράμματα Ανάπτυξης (ΤΠΑ και ΠΠΑ), τα οποία αποτελούν το ΕΠΑ, βάσει των οδηγιών και κατευθύνσεων της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ της Αρχής Συντονισμού του ΕΠΑ.

ε) ΤΑΜΕΙΟ ΑΝΑΚΑΜΨΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Λεπτομέρειες παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 2.7 που ακολουθεί.

2.7 Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0» (ΕΣΑΑ), επιδιώκει την αλλαγή του οικονομικού και θεσμικού μοντέλου της χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο, περιλαμβάνει πλήθος φιλόδοξων μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που αποσκοπούν στη στροφή προς ένα οικονομικό μοντέλο περισσότερο εξωστρεφές, ανταγωνιστικό και πράσινο, προς ένα κράτος πιο αποτελεσματικό, με λιγότερη γραφειοκρατία, ψηφιακά αναβαθμισμένο, με δραστικά μειωμένη παραοικονομία, με φορολογικό σύστημα φιλικό προς την ανάπτυξη και ένα ανθεκτικότερο κοινωνικό δίκτυο προστασίας.

Επομένως, το «Ελλάδα 2.0» δεν αποτελεί απλώς ένα πρόγραμμα οικονομικής μετάβασης, αλλά ένα πρόγραμμα ριζικού οικονομικού και κοινωνικού μετασχηματισμού που επιδρά στην τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας, ενώ παράλληλα προάγει την τεχνολογική αναβάθμιση, την αλλαγή αντιλήψεων και νοοτροπιών, καθώς και την ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου. Μια μετάβαση που συνδυάζει την οικονομική αποτελεσματικότητα με την κοινωνική συνοχή και δικαιοσύνη.

Την περίοδο 2021-2026 αναμένεται να εκταμιευθούν 30,5 δισ. ευρώ στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΣΑΑ), εκ των οποίων 17,8 δισ. ευρώ αφορούν σε επιχορηγήσεις και 12,7 δισ. ευρώ σε δάνεια. Σημειώνεται ότι έχει ήδη προϋπολογιστεί η χρηματοδότηση επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων σημαντικού ύψους, προκειμένου να διασφαλιστεί η χωρίς καθυστέρηση απορρόφηση των επιχορηγήσεων. Λαμβάνοντας υπόψη το μεγάλο ύψος του προγράμματος, το ΕΣΑΑ αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία για την επιτάχυνση της οικονομικής ανάκαμψης της Ελλάδας και για τη δημιουργία πολλαπλασιαστικών αναπτυξιακών ωφελειών στο μακροπρόθεσμο διάστημα. Το «Ελλάδα 2.0» επιδιώκει το συνολικό ποσό των επενδυτικών πόρων που θα κινητοποιηθούν από τον ιδιωτικό τομέα να προσεγγίσει τα 59 δισ. ευρώ, ποσό διπλάσιο από το αντίστοιχο κονδύλι που θα εκταμιευθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ).

Το «Ελλάδα 2.0» αποτελείται από τέσσερις βασικούς πυλώνες :

- Πράσινη Μετάβαση: με προϋπολογισμό ύψους 6,17 δισ. ευρώ (προβλέπεται η κινητοποίηση πόρων ύψους 11,58 δισ. ευρώ),
- Ψηφιακή Μετάβαση: με προϋπολογισμό ύψους 2,2 δισ. ευρώ (προβλέπεται η κινητοποίηση πόρων ύψους 2,36 δισ. ευρώ),
- Απασχόληση, δεξιότητες και κοινωνική συνοχή (υγεία, παιδεία, κοινωνική προστασία): με προϋπολογισμό ύψους 5,18 δισ. ευρώ (προβλέπεται η κινητοποίηση πόρων ύψους 5,27 δισ. ευρώ),
- Ιδιωτικές επενδύσεις, οικονομικός και θεσμικός μετασχηματισμός: με προϋπολογισμό ύψους 4,84 δισ. ευρώ (προβλέπεται η κινητοποίηση πόρων ύψους 8,78 δισ. ευρώ). Στον άξονα αυτό θα πρέπει να προστεθεί και το πρόγραμμα των δανείων, ύψους 12,7 δισ. ευρώ που στοχεύει στην κινητοποίηση 30,9 δισ. ευρώ επενδυτικών πόρων.

Το «Ελλάδα 2.0» είναι πλήρως εναρμονισμένο με τους στόχους της ΕΕ για ταχύτερη μετάβαση της ελληνικής οικονομίας προς ένα πράσινο και ψηφιακό μοντέλο ανάπτυξης υπερακοντίζοντας τους στόχους που θέτει ο κανονισμός του Ταμείου και επιτυγχάνοντας 37,5% και 23,3% μερίδιο στις αντίστοιχες δράσεις.

Πίνακας 19 Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ποσά σε εκατ. ευρώ)

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Σύνολο
Ταμειακές εισροές από Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	7.529	5.282	5.282	5.282	5.282	1.845	30.501
Επιχορηγήσεις	4.029	3.436	3.436	3.436	3.436	0	17.774
Έγκριση δανείων	3.500	1.845	1.845	1.845	1.845	1.845	12.728
Δαπάνες που χρηματοδοτούνται από επιχορηγήσεις του ΤΑΑ	1.600	3.199	3.199	3.199	3.199	3.377	17.774
εκ των οποίων:							
Κοινωνικές Παροχές	94	298	326	193	148	156	1.214
Τρέχουσες και κεφαλαικές μεταβιβάσεις	616	678	628	755	1.014	1.070	4.762
Επιδότησεις	229	269	291	275	313	331	1.708
Επενδυτικές δαπάνες	657	1.919	1.846	1.976	1.635	1.725	9.757
Λοιπά λειτουργικά έξοδα	4	36	107	0	90	95	332
Δαπάνες που χρηματοδοτούνται από δάνεια του ΤΑΑ	900	2.918	2.546	2.546	2.546	1.273	12.728
εκ των οποίων:							
Χρηματοοικονομικές συναλλαγές	900	2.918	2.546	2.546	2.546	1.273	12.728

Στον παραπάνω Πίνακα 19 παρουσιάζονται οι αναμενόμενες έως το 2026 ετήσιες ταμειακές εισροές από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που αφορούν τόσο τις επιχορηγήσεις όσο και τα εγκεκριμένα δάνεια. Παρουσιάζονται επίσης οι εκτιμώμενες ετήσιες δαπάνες που θα χρηματοδοτηθούν από τις επιχορηγήσεις, εκ των οποίων σχεδόν 9,8 δισ. ευρώ αναμένεται να κατανεμηθούν προς τις δημόσιες επενδύσεις, 4,8 δισ. ευρώ προς μεταβιβάσεις, 1,7 δισ. ευρώ προς επιδοτήσεις, 1,2 δισ. ευρώ σε δαπάνες κοινωνικού χαρακτήρα και το 0,3 δισ. ευρώ στην ενδιάμεση κατανάλωση. Τα ποσά που θα προέλθουν από δάνεια του Ταμείου αναμένεται να αξιοποιηθούν σε μέτρα τόνωσης της ρευστότητας του ιδιωτικού τομέα και τη χρηματοοικονομική στήριξη επιχειρηματικών επενδύσεων. Ο σχετικός Πίνακας υποθέτει υλοποίηση των στόχων κατά 100% χωρίς την παραμικρή καθυστέρηση. Για λόγους ασφάλειας απορρόφησης το 2026 έχει αφεθεί με μηδενικούς στόχους απορρόφησης επιχορηγήσεων και με το 50% των στόχων απορρόφησης δανείων σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ώστε οι όποιες καθυστερήσεις από γεγονότα που δεν μπορεί να ελέγξουν οι αναθέτουσες αρχές (π.χ. δικαστικές προσφυγές, δικαστικές αποφάσεις απαλλοτρίωσης, ανεύρεση νέων αρχαιολογικών ευρημάτων αλλαγές στις συνθήκες των εθνικών ή διεθνών αγορών που επηρεάζουν τις ιδιωτικές επενδύσεις κ.λπ.), να μπορούν να αντιμετωπιστούν χωρίς τελική απώλεια πόρων. Για λόγους μακροοικονομικής ασφάλειας το ενδεχόμενο δαπάνης σημαντικών πόρων και το 2026 έχει υιοθετηθεί στην μακροοικονομική πρόβλεψη, με αντίστοιχη μείωση του σχετικού ύψους των δαπανών στα προηγούμενα έτη, ώστε ο συνολικός σχεδιασμός να συνδυάζει εξαιρετικά φιλόδοξους στόχους με την αναγκαία μακροοικονομική σύνεση.

Το Ελληνικό Σχέδιο επιδιώκει μέσω της αξιοποίησης των δανείων του ΤΑΑ να χρηματοδοτήσει σχέδια που εμπίπτουν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Πράσινη Μετάβαση.
- Ψηφιακή Μετάβαση.
- Εξωστρέφεια (εξαγωγικός προσανατολισμός).
- Καινοτομία.
- Ανάπτυξη οικονομιών κλίμακας μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων .

Η χρηματοδότηση των ιδιωτικών επενδύσεων από τους πόρους των δανείων του ΤΑΑ θα πραγματοποιηθεί μέσω τριών διακριτών χρηματοδοτικών καναλιών: (α) μέσω των διεθνών χρηματοδοτικών θεσμών, συμπεριλαμβανομένων της ΕΤΕπ και της ΕΤΑΑ, (β) μέσω των εμπορικών τραπεζών, ελληνικών αλλά και διεθνών, (γ) μέσω ενός ταμείου επιχειρηματικών συμμετοχών υπό την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων ΑΕ (ΕΑΤΕ).

2.8 Δημόσιο χρέος

Η συνεπής εκδοτική δραστηριότητα του Ελληνικού Δημοσίου κατά την τελευταία τριετία, οδήγησε σταδιακά στη συμπλήρωση της καμπύλης αποδόσεων τίτλων του Ε. Δ. σε όλο το φάσμα της και στην πλήρη χρονική επέκταση της φυσικής διάρκειάς της, παρέχοντας ταυτόχρονα όγκο και ρευστότητα στο σύνολο των εκδόσεων. Επιπλέον, η τήρηση υψηλού ποσού συνολικών ταμειακών διαθεσίμων συνεισφέρει ουσιαστικά στην επίτευξη χαμηλού κόστους χρηματοδότησης, ενώ θετική επίδραση στην πορεία των ελληνικών ομολόγων στη δευτερογενή αγορά έχει η συνέχιση του έκτακτου προγράμματος αγοράς ομολόγων (“PEPP”) για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας, που υλοποιεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και αναμένεται να διαρκέσει τουλάχιστον έως τον Μάρτιο του 2022.

Πίνακας 20 Εξέλιξη χρέους Γενικής Κυβέρνησης και Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης (ποσά σε εκατ. ευρώ)							
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	ΔΥΕ Απρ.21	ΔΥΕ Απρ.21	Εκτίμηση	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη	Πρόβλεψη
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	331.073	341.023	352.500	350.000	343.700	342.700	340.400
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % ΑΕΠ	180,5%	205,6%	204,8%	189,5%	176,7%	166,1%	156,9%
Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	5.504	4.945	4.743	4.799	4.756	4.740	4.842
Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	3,0%	3,0%	2,8%	2,6%	2,4%	2,3%	2,2%
ΑΕΠ	183.413	165.830	172.089	184.658	194.564	206.282	217.015

Στρατηγική

Οι βασικοί στόχοι αναφορικά με τη στρατηγική διαχείρισης δημοσίου χρέους για τα επόμενα έτη, όπως αυτοί διαμορφώθηκαν μετά την ολοκλήρωση του τρίτου προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής τον Αύγουστο 2018 και εξακολουθούν να ισχύουν τόσο σε βραχυπρόθεσμη όσο και σε μεσοπρόθεσμη βάση, συνοψίζονται στα ακόλουθα βασικά σημεία:

- Κάλυψη των ετήσιων μικτών χρηματοδοτικών αναγκών του Ε.Δ. μέσω μίας συνεχούς και μόνιμης πρόσβασης στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, βασιζόμενη σε μία αποτελεσματική στρατηγική εμπέδωσης σχέσεων εμπιστοσύνης και προσέγγισης επενδυτών.
- Ενεργή διαχείριση των κινδύνων αγοράς που ενυπάρχουν στο χαρτοφυλάκιο του ελληνικού δημόσιου χρέους.
- Διαχείριση των ταμειακών διαθεσίμων τόσο του Ελληνικού Δημοσίου όσο και των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης.
- Διαχείριση της βραχυχρόνιας ταμειακής ρευστότητας του Ελληνικού Δημοσίου.

Πολιτική Δανεισμού

Η πολιτική δανεισμού για το επόμενο χρονικό διάστημα βασίζεται στις ακόλουθες αρχές:

- Γνωστοποίηση με διαφανή τρόπο της ετήσιας στρατηγικής χρηματοδότησης του Ελληνικού Δημοσίου.
- Διατήρηση της συνεχούς και μόνιμης παρουσίας του Ε.Δ. στις διεθνείς κεφαλαιαγορές.
- Δημιουργία χώρου για εκδοτική δραστηριότητα.
- Ολοκλήρωση της επανασύστασης και συνεχή επικαιροποίηση της καμπύλης αποδόσεων των ελληνικών κρατικών χρεογράφων.
- Έκδοση κρατικών ομολόγων με ικανό ποσό έκδοσης ώστε να θεωρούνται εκδόσεις αναφοράς (benchmarks) με όρους χωρών ευρωζώνης.
- Διερεύνηση πιθανής έκδοσης «πράσινων ομολόγων» (green bonds).
- Περαιτέρω βελτίωση της ρευστότητας στη δευτερογενή αγορά ομολόγων.
- Προσπάθεια μείωσης του περιθωρίου πιστωτικού κινδύνου (spread) σε όλο το φάσμα της καμπύλης ώστε να προσεγγίσει αυτό των άλλων χωρών της ευρωζώνης.
- Ενεργητική διαχείριση των κινδύνων αγοράς που ενυπάρχουν στο χαρτοφυλάκιο δημοσίου χρέους, τόσο μέσω μίας πολιτικής ενεργούς διαχείρισης όσο και μέσω της εκδοτικής δραστηριότητας, καθώς επίσης και περαιτέρω μείωση του κινδύνου αναχρηματοδότησης.
- Διατήρηση του συνεχούς διαλόγου με την επενδυτική κοινότητα, οικοδόμηση ισχυρότερων σχέσεων με εν δυνάμει μελλοντικούς επενδυτές και προσπάθεια περαιτέρω επέκτασης της επενδυτικής βάσης.
- Τακτική επικοινωνία με τους οίκους αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, με ταυτόχρονη παροχή του συνόλου της αναγκαίας και απαραίτητης πληροφορίας.
- Επέκταση της υφιστάμενης ενεργούς διαχείρισης της βραχυχρόνιας ρευστότητας και των κρατικών ταμειακών διαθεσίμων καθώς και των διαθεσίμων του συνόλου των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης.

Διαχείριση Χαρτοφυλακίου

Η πολιτική διαχείρισης του χαρτοφυλακίου δημοσίου χρέους στηρίζεται στις ακόλουθες αρχές:

- Διερεύνηση και αξιοποίηση των ευκαιριών που προκύπτουν από τις εκάστοτε συνθήκες των αγορών.
- Σύναψη διαχειριστικών πράξεων για τη βελτιστοποίηση του συνολικού κόστους εξυπηρέτησης.
- Αναδόμηση ή ακύρωση υφιστάμενων διαχειριστικών πράξεων που είχαν συναφθεί κατά το παρελθόν προκειμένου να αντισταθμίζουν κινδύνους αγοράς οι οποίοι πλέον ελλείπουν.
- Αποφυγή της ενσωμάτωσης συστημικών κινδύνων στο χαρτοφυλάκιο χρέους.
- Διατήρηση του συναλλαγματικού κινδύνου στα τρέχοντα ελάχιστα επίπεδα.
- Διατήρηση του υφιστάμενου χαμηλού ποσοστού συμμετοχής υποχρεώσεων κυμαινόμενου επιτοκίου στο συνολικό χαρτοφυλάκιο.
- Διατήρηση του επιτοκιακού κινδύνου στα τρέχοντα επίπεδα, ιδιαίτερα υπό τις σημερινές συνθήκες ιστορικά χαμηλών επιτοκίων.
- Διατήρηση της ήδη μεγάλης μέσης σταθμικής φυσικής διάρκειας του χαρτοφυλακίου χρέους και του μέσου χρόνου ανατιμολόγησης (re-fixing).
- Είσπραξη θετικής παρούσας αξίας μέσω αναδόμησης υφιστάμενων διαχειριστικών πράξεων, υπό την προϋπόθεση ότι οι προαναφερόμενοι διαχειριστικοί στόχοι ικανοποιούνται.
- Αναγωγή και εφαρμογή των προαναφερομένων αρχών με όρους Γενικής Κυβέρνησης.

2.9 Αποκρατικοποιήσεις

Αξιοποίηση της περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου – Αποκρατικοποιήσεις

Το πρόγραμμα αξιοποίησης της περιουσίας του Δημοσίου και αποκρατικοποιήσεων, εξακολουθεί να βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη (Πίνακας 21).

Πίνακας 21 Έσοδα Προγράμματος Αποκρατικοποιήσεων (ποσά σε εκατ. ευρώ)							
	Εισπράξεις 2019	Εισπράξεις 2020	Εκτίμηση 2021	Πρόβλεψη 2022	Πρόβλεψη 2023	Πρόβλεψη 2024	Πρόβλεψη 2025
Σύνολο Εσόδων							
Αποκρατικοποιήσεων	1.203,70	40,98	541,51	1.232,42	1.311,99	1.384,98	187,19

Τα έσοδα του 2019 προήλθαν από:

- τους διαγωνισμούς που έχουν κλείσει σε προηγούμενα έτη και λαμβάνονται οι ετήσιες δόσεις του τιμήματος, π.χ. ΟΠΑΠ, 14 Περιφερειακά αεροδρόμια, Κασσιώπη,
- τους διαγωνισμούς που ολοκληρώθηκαν μέσα στο έτος, π.χ. ΕΕΣΤΥ, Επέκταση ΑΙΑ, Νότιο Αφάντου,
- την πώληση λοιπών ακινήτων.

Τα έσοδα του 2020 προήλθαν από:

- τους διαγωνισμούς που έχουν κλείσει σε προηγούμενα έτη και λαμβάνονται οι ετήσιες δόσεις του τιμήματος, π.χ. ΟΠΑΠ, Κασσιώπη,
- τους διαγωνισμούς που ολοκληρώθηκαν μέσα στο έτος, π.χ. Μαρίνα Χίου, Μαρίνα Αλίμου, Castello Bibelli,
- την πώληση λοιπών ακινήτων.

Τα έσοδα του 2021 θα προέλθουν από:

- τους διαγωνισμούς που έχουν κλείσει σε προηγούμενα έτη και λαμβάνονται οι επόμενες δόσεις, π.χ. ΟΠΑΠ, Δικαιώματα κινητής τηλεφωνίας, ψηφιακό μέρισμα, ηλεκτρονικές δημοπρασίες ακινήτων,
- την πώληση λοιπών ακινήτων,
- νέους διαγωνισμούς που θα διεξαχθούν ή διεξήχθησαν και πρόκειται να ολοκληρωθούν μέσα στο έτος, π.χ. Δικαιώματα συχνοτήτων κινητής τηλεφωνίας (5G), Ελληνικό, Βόρειο Αφάντου κ.α.

Από το 2022 και μετά τα έσοδα θα προέλθουν κυρίως από διαγωνισμούς που βρίσκονται σε εξέλιξη ή πρόκειται να διεξαχθούν, σύμφωνα με το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αξιοποίησης του ΤΑΙΠΕΔ, π.χ. Εγνατία, Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών, ΕΛΠΕ, Αττική Οδός, Μαρίνες, ΔΕΠΑ Εμπορίας, ΔΕΠΑ Υποδομών, ΔΕΗ, ΕΥΑΘ, ΕΥΔΑΠ, Υπόγεια Αποθήκη Νότιας Καβάλας κ.α.

2.10 Δημοσιονομική διαχείριση

Επισκόπηση δαπανών και εσόδων

Η επισκόπηση δαπανών και εσόδων έχει καταστεί πλέον τακτική διαδικασία και κύριο εργαλείο του Υπουργείου Οικονομικών για τη βελτίωση της ποιότητας στη δημοσιονομική διαχείριση. Κύριος στόχος είναι η αξιολόγηση των κυβερνητικών δράσεων και η διαμόρφωση προτάσεων για διαρθρωτικές αλλαγές που θα συμβάλουν στη δημιουργία δημοσιονομικού χώρου είτε μέσα από εξορθολογισμό δαπανών είτε μέσα από αντίστοιχες παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων.

Η πανδημία Covid-19 και το νέο δημοσιονομικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε συνέβαλε στη μετατόπιση της εστίασης των επισκοπήσεων από τον περιορισμό συγκεκριμένων κατηγοριών δαπανών στην κατεύθυνση της υλοποίησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Οι παρεμβάσεις που επιλέγονται αναμένεται να συμβάλουν στη δημιουργία δημοσιονομικού χώρου με παράλληλες θετικές επιπτώσεις στην κοινωνική αποτελεσματικότητα στους υπόψη τομείς αλλά και στη βελτίωση της αποδοτικότητας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σε αυτό το πλαίσιο, κύριες τομεακές δράσεις αναφέρονται:

- στην ενίσχυση της κοινωνικοοικονομικής αποτελεσματικότητας των παροχών πρόνοιας και υγειονομικής περίθαλψης, μέσα από κωδικοποίηση της σχετικής νομοθεσίας, ενίσχυση της διαλειτουργικότητας των βάσεων δεδομένων των συναρμόδιων φορέων και θέσπιση ενιαίου ελεγκτικού μηχανισμού για τη θωράκιση του συστήματος έναντι καταχρηστικής χρήσης αυτού,
- στη βελτίωση της εισπραξιμότητας των οφειλόμενων στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης ποσών από μεγαλοοφειλέτες,
- στον εκσυγχρονισμό του συστήματος είσπραξης προστίμων για παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας, με έμφαση στην ψηφιοποίηση της διαδικασίας βεβαίωσης και παρακολούθησης.

Πέραν των ανωτέρω και άλλων σχετικών τομεακών δράσεων, υλοποιούνται παράλληλα οριζόντιες επισκοπήσεις σε τομείς δραστηριότητας κοινούς σε όλα τα Υπουργεία. Αναφέρονται ενδεικτικά η επισκόπηση της διαχείρισης των κτιρίων ιδιοκτησίας του Δημοσίου και του στόλου των κρατικών οχημάτων αλλά και η δράση μείωσης των ενεργειακών καταναλώσεων των φορέων γενικής κυβέρνησης.

Για την περαιτέρω ενίσχυση της διαδικασίας, υλοποιούνται και αναμένεται να ενισχυθούν στην επόμενη περίοδο ειδικές πιλοτικές επισκοπήσεις σε συνεργασία με εκπροσώπους του Υποτομέα των ΟΤΑ και των Νοσοκομείων. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, μεταξύ άλλων, θα παρακολουθηθούν συγκεκριμένοι τομείς δράσεις και διαδικασίες στους υπόψη φορείς και θα εντοπιστούν καλές πρακτικές που μπορούν να έχουν οριζόντια εφαρμογή.

Προϋπολογισμός επιδόσεων (performance budgeting)

Στην ίδια κατεύθυνση της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας στη δημοσιονομική διαχείριση, συνεχίζεται η προετοιμασία της μετάβασης σε προϋπολογισμό επιδόσεων. Το 2021, ο πιλοτικός σχεδιασμός για το νέο σύστημα επεκτείνεται σε όλους τους φορείς κεντρικής διοίκησης: Υπουργεία, Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, Βουλή των Ελλήνων, Προεδρία της Δημοκρατίας, Προεδρία της Κυβέρνησης, ώστε ο προϋπολογισμός του 2022 να παρουσιαστεί και με τη δομή προγραμμάτων και υποστηριζόμενος από στοιχεία επίδοσης. Αντίστοιχες

Διυπουργικές Επιτροπές εργάζονται για τη διαμόρφωση της νέας ταξινόμησης βάσει Προγραμμάτων του προϋπολογισμού, την αποτύπωση του συνόλου των πόρων που διατίθενται σε κάθε Πρόγραμμα και την ανάδειξη των κύριων στόχων που επιδιώκονται μέσα από αυτό και τους κύριους δείκτες επίδοσης (KPIs) που θα μετρήσουν τον βαθμό επίτευξής τους. Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνονται στο Ετήσιο Σχέδιο Προγράμματος (ΕΣΠ).

Τα πιλοτικά Υπουργεία συνεργάζονται με το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους για τη θεμελίωση της ανάπτυξης ενός συνεκτικού συστήματος μέτρησης της επίδοσης της κυβερνητικής δράσης. Η συμπερίληψη των στοιχείων αυτών στα κείμενα του προϋπολογισμού αναμένεται να ενισχύσει τη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων και να υποστηρίξει αποφάσεις για την (ανα)κατανομή των διαθέσιμων πόρων, που κρίνεται ιδιαίτερα κρίσιμη στην παρούσα οικονομική συγκυρία. Περαιτέρω, αναμένεται να συμβάλει στην ενίσχυση του κοινοβουλευτικού διαλόγου στο πλαίσιο της διαδικασίας προϋπολογισμού.

Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου σταδίου της μεταρρύθμισης, θα ξεκινήσει η προετοιμασία για το δεύτερο στάδιο που συνίσταται στην παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού στη βάση Προγραμμάτων από το 2024 και εξής.

Ενσωμάτωση περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό (Green Budgeting)

Η φιλική προς το περιβάλλον ανάπτυξη αποτελεί κύρια προτεραιότητα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και, πλέον, αναδεικνύεται σε βασικό τομέα της δημόσιας διαχείρισης στη μετά Covid εποχή. Σε αυτό το πλαίσιο, η μεταρρύθμιση του συστήματος προϋπολογισμού περιλαμβάνει την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό επιδόσεων.

Η πράσινη διάσταση του προϋπολογισμού συνίσταται, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, στη χρήση των εργαλείων λήψης αποφάσεων σε ζητήματα δημοσιονομικής πολιτικής και προϋπολογισμού για την επίτευξη των στόχων προστασίας του περιβάλλοντος. Περιλαμβάνει, κυρίως, την παρουσίαση και αξιολόγηση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των δημοσιονομικών πολιτικών και της συνεκτικότητάς τους με τις εθνικές και διεθνείς προτεραιότητες για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Μετά την πρώτη πιλοτική παρουσίαση στον προϋπολογισμό του 2021 της πληροφορίας που θα παρέχεται στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης, το Υπουργείο Οικονομικών αναμένεται να εργαστεί εντατικά προς την υλοποίηση αυτού του στόχου τα επόμενα έτη. Για την επιτυχία του εγχειρήματος σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, το Υπουργείο Οικονομικών παρακολουθεί τις σχετικές εξελίξεις στο πλαίσιο των αντίστοιχων ομάδων εργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ λαμβάνει τεχνική βοήθεια και από τον ΟΟΣΑ.

Η συνέχιση της προσπάθειας αφορά καταρχήν στην εκπόνηση μεθοδολογίας και προτύπων για τη διασφάλιση της τήρησης ενιαίων κανόνων στον χαρακτηρισμό δράσεων/ δαπανών ως φιλικών ή μη προς το περιβάλλον με βάση και τη σχετική Ευρωπαϊκή νομοθεσία που θα εφαρμοστεί και στα έργα που προωθούνται μέσω του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Εκκαθάριση ληξιπροθέσμων οφειλών φορέων ΓΚ προς τρίτους

Στο πλαίσιο της ενισχυμένης εποπτείας η κυβέρνηση έχει δεσμευτεί να εκκαθαρίσει τις καθαρές ληξιπρόθεσμες οφειλές των φορέων ΓΚ προς τρίτους και να αποφύγει τη δημιουργία νέων.⁴⁰ Την τελευταία πενταετία οι

⁴⁰ Οι καθαρές ληξιπρόθεσμες οφειλές είναι αυτές που απομένουν μετά την εξαίρεση των εκκρεμών συντάξεων που δεν μπορούν να εκκαθαριστούν λόγω νομικών ή τεχνικών λόγων πέρα από τον έλεγχο των αρχών, των ποσών που

εντατικές προσπάθειες των αρχών μαζί με προγράμματα αποπληρωμής οδήγησαν σε αποκλιμάκωση των καθαρών ληξιπροθέσμων οφειλών της ΓΚ από περίπου 8,7 δισ. ευρώ το Δεκέμβριο 2015 σε 968 εκατ. ευρώ το Δεκέμβριο 2020.

Τον Απρίλιο 2021 υιοθετήθηκε ένα επικαιροποιημένο σχέδιο εκκαθάρισης των ληξιπροθέσμων, λαμβάνοντας υπόψη εποχιακές διακυμάνσεις εντός του έτους που παρατηρούνται σε ορισμένους υποτομείς και ένα ελάχιστο στοκ ληξιπροθέσμων που είναι αποδεκτό ανά υποτομέα. Ο απώτερος στόχος είναι να διατηρηθούν οι ληξιπρόθεσμες οφειλές κατά μέγιστο στο 0,2% του ΑΕΠ (στο τέλος κάθε έτους) με ένα στενό εύρος ως +0,1% του ΑΕΠ εντός του έτους σε συνάρτηση με την τυχόν εποχικότητα.

Οι σημαντικότερες ενέργειες που έγιναν προς την κατεύθυνση αυτή το τελευταίο διάστημα είναι το πρόγραμμα για την εκκαθάριση ληξιπροθέσμων των ΟΤΑ, οι επιχορηγήσεις προς ορισμένους συγκοινωνιακούς φορείς για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα ρευστότητάς τους λόγω της πανδημίας, η προκαταβολή συντάξεων για εκκρεμείς αιτήσεις συνταξιοδότησης.

Για την εποπτεία της υλοποίησης του σχεδίου εκκαθάρισης ληξιπροθέσμων οφειλών έχει δημιουργηθεί και λειτουργεί μια συντονιστική διυπουργική επιτροπή από τον Δεκέμβριο 2019, η οποία πρόσφατα διευρύνθηκε με τη συμμετοχή εκπροσώπων από τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Υποδομών & Μεταφορών και Προστασίας του Πολίτη.

2.11 Πηγές κινδύνου για τις δημοσιονομικές προβλέψεις

Ανάλυση ευαισθησίας (sensitivity analysis)

Σύμφωνα με το βασικό μακροοικονομικό σενάριο, το 2021 προβλέπεται μερική ανάκαμψη της οικονομίας, με το πραγματικό ΑΕΠ να εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 3,6%, ενώ το 2022 η αναμενόμενη επιτάχυνση της οικονομικής δραστηριότητας θα επιτρέψει την ανάκτηση των απωλειών που επήλθαν λόγω της υγειονομικής κρίσης και θα επαναφέρει το πραγματικό ΑΕΠ σε επίπεδα ελαφρώς υψηλότερα από τα προ κρίσης επίπεδα. Ακολούθως, η πραγματική ανάπτυξη αναμένεται να παραμείνει ισχυρή την περίοδο 2023-2024, χάρη σε μεγάλο βαθμό και στην εφαρμογή του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Ωστόσο, η αβεβαιότητα αναφορικά με την εξέλιξη της πανδημίας παραμένει ακόμα υψηλή, με αποτέλεσμα να υπάρχουν στις εκτιμήσεις αυτές πηγές τόσο θετικών όσο και αρνητικών αποκλίσεων, ειδικά για το τρέχον έτος. Για παράδειγμα ενδεχόμενη εμφάνιση μεταλλάξεων του ιού ή περαιτέρω επιτάχυνση του εμβολιαστικού προγράμματος μπορούν να έχουν δυσμενείς ή αντίστοιχα ευνοϊκές συνέπειες στην εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας τους επόμενους μήνες.

Η ανάλυση ευαισθησίας διερευνά τις επιπτώσεις που θα προκύψουν ανάλογα με την εξέλιξη των παραπάνω αβεβαιοτήτων. Ειδικότερα, εξετάζει δύο σενάρια που υποθέτουν απόκλιση από τις μακροοικονομικές προβλέψεις του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής σε σχέση με τον πραγματικό ρυθμό ανάπτυξης του 2021. Το πρώτο σενάριο βασίζεται στην υπόθεση ότι η οικονομική μεγέθυνση θα είναι χαμηλότερη κατά μία ποσοστιαία μονάδα το τρέχον έτος σε σχέση με την πρόβλεψη στο σενάριο βάσης. Αντίθετα, σύμφωνα με το δεύτερο σενάριο, η ανάκαμψη το 2021 θα είναι πιο ισχυρή από την αναμενόμενη και

συμψηφίζονται με clawback και rebate και των ποσών που εμπίπτουν σε άλλες κατηγορίες συμφωνημένων προσαρμογών στο πλαίσιο της ενισχυμένης εποπτείας.

ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης θα είναι υψηλότερος κατά μια ποσοστιαία μονάδα σε σχέση με τον προβλεπόμενο στο σενάριο βάσης. Επισημαίνεται ότι ο προκαλούμενος αντίκτυπος στην οικονομική δραστηριότητα, από την επικράτηση είτε θετικών είτε αρνητικών αποκλίσεων, θεωρείται ότι θα είναι βραχυπρόθεσμος και ως εκ τούτου θα επιδράσει μόνο στον ρυθμό ανάπτυξης του τρέχοντος έτους, ενώ η οικονομία θα επιστρέψει στην πορεία ανάπτυξης που προβλέπει το βασικό σενάριο από το 2022 και εφεξής.

Επιπλέον, εξετάζονται τα αποτελέσματα μιας ανάλυσης ευαισθησίας από ενδεχόμενη αύξηση των επιτοκίων. Σε αντίθεση με τα εναλλακτικά σενάρια για τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας, γίνεται η υπόθεση ότι η αύξηση στα επιτόκια δεν επιδρά μόνο στο έτος 2021, αλλά ότι έχει αντίκτυπο στο μεσοπρόθεσμο διάστημα. Ειδικότερα, γίνεται η υπόθεση ότι θα υπάρξει μια σταδιακή αύξηση των επιτοκίων τα επόμενα τρία έτη, η οποία και θα οδηγήσει σε μια συνολική αύξηση σε περίοδο τριετίας κατά 100 μονάδες βάσης. Πιο συγκεκριμένα, το 2022 γίνεται η υπόθεση ότι τα επιτόκια θα αυξηθούν κατά 50 μονάδες βάσης, το 2023 κατά 30 περαιτέρω μονάδες βάσης και το 2024 κατά 20 περαιτέρω μονάδες βάσης.

Η ανάλυση των παραπάνω τριών σεναρίων διεξάγεται μέσω του μοντέλου NiGEM, το οποίο αναπτύχθηκε από το Εθνικό Ίδρυμα Οικονομικών και Κοινωνικών Ερευνών του Ηνωμένου Βασιλείου.

Πίνακας 22 Αποτελέσματα της ανάλυσης ευαισθησίας (% αποκλίσεις από το σενάριο βάσης)						
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Σενάριο 1: αρνητική διαταραχή στον ρυθμό μεγέθυνσης του 2021						
Δημοσιονομικό ισοζύγιο	0,00	-0,51	-0,51	-0,51	-0,51	-0,51
Πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο	0,00	-0,63	-0,51	-0,50	-0,49	-0,50
Κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο	0,00	-0,51	-0,51	-0,51	-0,51	-0,51
Διαρθρωτικό ισοζύγιο	0,00	-0,51	-0,51	-0,51	-0,51	-0,51
Λόγος δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ	0,00	2,10	2,04	1,99	1,92	1,90
Σενάριο 2: θετική διαταραχή στον ρυθμό μεγέθυνσης του 2021						
Δημοσιονομικό ισοζύγιο	0,00	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51
Πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο	0,00	0,31	0,42	0,43	0,45	0,44
Κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο	0,00	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51
Διαρθρωτικό ισοζύγιο	0,00	0,51	0,51	0,51	0,51	0,51
Λόγος δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ	0,00	-2,06	-2,00	-1,95	-1,88	-1,86
Σενάριο 3: αρνητική νομισματική διαταραχή						
Πραγματικό ΑΕΠ	0,00	0,00	-0,08	-0,12	-0,15	-0,19
Δημοσιονομικό ισοζύγιο	0,00	0,00	-0,10	-0,20	-0,27	-0,29
Πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο	0,00	0,00	-0,08	-0,09	-0,10	-0,11
Κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο	0,00	0,00	-0,10	-0,20	-0,27	-0,29
Διαρθρωτικό ισοζύγιο	0,00	0,00	-0,10	-0,20	-0,27	-0,29
Λόγος δημοσίου χρέους προς ΑΕΠ	0,00	0,00	0,06	0,13	0,19	0,20

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης ευαισθησίας παρουσιάζονται στον Πίνακα 22, όπου όλες οι τιμές εκφράζονται ως ποσοστιαίες αποκλίσεις από το βασικό σενάριο. Το πρώτο σενάριο προβλέπει μείωση του ρυθμού ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ του έτους 2021 κατά 1%, αλλά αμετάβλητους ρυθμούς ανάπτυξης τα επόμενα έτη. Παρά το αρνητικό ενδεχόμενο, το πραγματικό ΑΕΠ στο τέλος του έτους 2022 υπερβαίνει οριακά το επίπεδο του έτους 2019. Η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται τη διαμόρφωση των ισοζυγίων της Γενικής Κυβέρνησης σε επίπεδο σταθερά χαμηλότερο ανά έτος κατά 0,5% του ΑΕΠ, καθώς επίσης και μια αρχική αύξηση στο ποσοστό χρέους κατά 2,1% του ΑΕΠ η οποία όμως επηρεάζει και τα επόμενα έτη. Κατά συνέπεια, σε αυτό το σενάριο, το ποσοστό αναφοράς

για το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης παραμένει πάνω από το 3% του ΑΕΠ το 2022, σχεδόν ισοσκελισμένο ισοζύγιο επιτυγχάνεται από το 2024, ενώ το διαρθρωτικό ισοζύγιο κινείται σε θετικό έδαφος ήδη από το 2023.

Το δεύτερο σενάριο προβλέπει αύξηση του ρυθμού ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ του έτους 2021 της τάξεως του 1%, που δεν θα επιδράσει όμως στους ρυθμούς ανάπτυξης των επόμενων ετών. Στο δημοσιονομικό σκέλος, το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώνεται σε επίπεδο σταθερά υψηλότερο ανά έτος κατά 0,5% του ΑΕΠ και διαμορφώνονται θετικές τιμές για το διαρθρωτικό ισοζύγιο ήδη από το 2022, προσεγγίζοντας το 2% του ΑΕΠ το 2024.

Το τρίτο σενάριο στηρίζεται στην υπόθεση ότι θα κινηθούν ανοδικά τα επιτόκια, με την αύξησή τους όμως να πραγματοποιείται σταδιακά και με επιβραδυνόμενο ρυθμό, και να ανέρχεται σε 100 μονάδες βάσης, την τριετία 2022-2024. Η προαναφερόμενη εξέλιξη αναμένεται να έχει ήπια αρνητική επίδραση στο ρυθμό ανάπτυξης, με το πραγματικό ΑΕΠ το 2025 να είναι μόνο κατά 0,19% χαμηλότερο από το αντίστοιχο του σεναρίου βάσης. Αντίστοιχα, η επίδραση στο ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης διαμορφώνεται στο 0,1% του ΑΕΠ το 2022 και προσεγγίζει το 0,3% κατά το τέλος του χρονικού ορίζοντα της προγραμματικής περιόδου, αλλά η επίδραση στο πρωτογενές πλεόνασμα είναι πολύ χαμηλή, έως 0,1% του ΑΕΠ. Η αρνητική επίδραση στο δημόσιο χρέος είναι επίσης μικρή, με το ποσοστό χρέους να ανέρχεται σε επίπεδο μόλις 0,2% υψηλότερο έναντι της πρόβλεψης του σεναρίου βάσης το 2025.

Ενδεχόμενες Υποχρεώσεις

Εγγυήσεις

Η παροχή εγγυήσεων από το Ελληνικό Δημόσιο, στο πλαίσιο των Ν.4549/2018 (άρθρα 91-108), 3723/2008 και 4649/2019, αποτελεί εργαλείο Οικονομικής Πολιτικής το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί για τη χρηματοδότηση Δημοσίων και Ιδιωτικών Επενδύσεων με σκοπό την άντληση ρευστότητας χωρίς την άμεση επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού.

Συγκεκριμένα,

Με τον ν.4549/2018 παρέχονται εγγυήσεις:

1. Σε Διεθνή Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα για δάνεια που χορηγούν σε ΟΤΑ και ΔΕΚΟ και μόνο για αναπτυξιακούς και κοινωνικούς σκοπούς.
2. Στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) για δάνεια που χορηγεί σε Τράπεζες στο πλαίσιο των προγραμμάτων της με σκοπό την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και με τελικούς αποδέκτες μικρές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης.
3. Σε δάνεια που έλαβαν Φυσικά Πρόσωπα ή Επιχειρήσεις που επλήγησαν από Φυσικές Καταστροφές.
4. Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Προγράμματος SURE για την ενίσχυση της Απασχόλησης.
5. Στην ΕΤΕπ για την ίδρυση Πανευρωπαϊκού Ταμείου Εγγυοδοσίας για την αντιμετώπιση της Πανδημίας Covid-19

Με τον ν.3723/2008 παρέχονται εγγυήσεις σε πιστωτικά ιδρύματα για την ενίσχυση της ρευστότητας των Τραπεζών (διεκόπη τον Απρίλιο του 2021).

Με τον ν.4649/2019 παρέχονται εγγυήσεις σε ομολογίες υψηλής διαβάθμισης που προκύπτουν από την τιτλοποίηση των απαιτήσεων μη εξυπηρετούμενων δανείων ελληνικών τραπεζών (πρόγραμμα Ηρακλής). Οι

εγγυήσεις αυτές συμπεριλαμβάνονται στις εξαιρέσεις του ανώτατου ετήσιου ορίου στην παροχή κρατικών εγγυήσεων.

Τέλος, εκτός από το Υπουργείο Οικονομικών, παρέχει εγγυήσεις και η Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (ΕΑΤ), κυρίως μέσω του Ταμείου Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19.

Το ανεξόφλητο υπόλοιπο εγγυημένων από τη Γενική Κυβέρνηση δανείων στο τέλος του 2019 και του 2020 εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 23 Εγγυήσεις Γενικής Κυβέρνησης (ποσά σε εκατ. ευρώ)		
Ύψος εγγυημένων δανείων	31/12/2019	31/12/2020
Κρατικές εγγυήσεις σε φορείς εκτός Γενικής Κυβέρνησης	5.764	4.104
Δάνεια Επιχειρηματικότητας (Δάνεια ΕΤΕπ σε Ελληνικές τράπεζες)	1.362	1.604
Εγγυήσεις προγράμματος στήριξης τραπεζών	320	320
Πρόγραμμα Ηρακλής	0	2.409
Εγγυήσεις Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας	87	65
Εγγυήσεις (εκτός Covid)	7.533	8.502
Πρόγραμμα Ενίσχυσης Απασχόλησης Sure	0	343
Πανευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυοδοσίας Covid-19	0	353
Ταμείο Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων Covid-19	0	1.577
Εγγυήσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας Covid	0	2.273
Σύνολο Εγγυήσεων Γενικής Κυβέρνησης	7.533	10.775

Ιδιαίτερο ρόλο σε μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα αναμένεται να έχει το πρόγραμμα Ηρακλής, στο πλαίσιο του οποίου το Ε.Δ. έχει ήδη ξεκινήσει να παρέχει την εγγυήσή του σε ομολογίες υψηλής διαβάθμισης που προκύπτουν από την τιτλοποίηση μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) των ελληνικών τραπεζών. Η παροχή των εγγυήσεων αυτών αναμένεται να κορυφωθεί στο προσεχές διάστημα, συνεισφέροντας σημαντικά στη μείωση των NPLs και, έμμεσα, στην ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής της χώρας, καθώς και στην περαιτέρω συμπίεση του κόστους εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους.

Σημειώνεται ότι έχουν περιληφθεί στις δημοσιονομικές εκτιμήσεις και κατά συνέπεια δεν περιλαμβάνονται στην κατηγορία των Ενδεχόμενων Υποχρεώσεων, πληρωμές για καταπτώσεις για τις οποίες έχουν ήδη κατατεθεί αιτήματα⁴¹, αλλά και εκτιμήσεις μελλοντικών καταπτώσεων, προς φορείς εκτός Γενικής Κυβέρνησης, συνολικού ύψους 2,4 δισ. ευρώ για το διάστημα 2021-2025.

⁴¹ Για την επιτάχυνση της επεξεργασίας και πληρωμής σχετικών αιτημάτων, υλοποιείται ήδη σχέδιο δράσης, που προβλέπει μεταξύ άλλων την αξιοποίηση ψηφιακών δυνατοτήτων και αναμένεται να οδηγήσει στην αποπληρωμή των ήδη υπαρχόντων αιτημάτων ως το 2024.

Λοιπές Ενδεχόμενες Υποχρεώσεις

Στους επόμενους πίνακες, παρουσιάζεται η εξέλιξη των υποχρεώσεων που απορρέουν από Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), καθώς και των μη εξυπηρετούμενων δανείων που έχουν χορηγηθεί από φορείς της Γενικής Κυβέρνησης σε τρίτους.

Πίνακας 24 Υποχρεώσεις που απορρέουν από Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) που καταγράφονται εκτός προϋπολογισμού (off-balance sheet)				
	2016	2017	2018	2019
σε εκατ. Ευρώ				
Γενική Κυβέρνηση	221,30	234,00	270,20	267,83
Κεντρική Κυβέρνηση	221,30	234,00	270,20	267,83
Τοπική Αυτοδιοίκηση	0	0	0	0
Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης	0	0	0	0
ως % του ΑΕΠ				
Γενική Κυβέρνηση	0,13	0,13	0,15	0,15
Κεντρική Κυβέρνηση	0,13	0,13	0,15	0,15
Τοπική Αυτοδιοίκηση	0	0	0	0
Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης	0	0	0	0

Πηγή: Eurostat

Πίνακας 25 Μη εξυπηρετούμενα δάνεια χορηγηθέντα από φορείς της Γενικής Κυβέρνησης				
	2016	2017	2018	2019
σε εκατ. Ευρώ				
Γενική Κυβέρνηση	419,0	549,0	471,0	528,0
Κεντρική Κυβέρνηση	419,0	549,0	471,0	528,0
Τοπική Αυτοδιοίκηση	0	0	0	0
Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης	0	0	0	0
ως % του ΑΕΠ				
Γενική Κυβέρνηση	0,24	0,31	0,26	0,29
Κεντρική Κυβέρνηση	0,24	0,31	0,26	0,29
Τοπική Αυτοδιοίκηση	0	0	0	0
Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης	0	0	0	0

Πηγή: Eurostat

Παράρτημα

**Πίνακας 26 Έσοδα και Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση
Μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές (σε εκατ. ευρώ)**

I. Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού κατά μείζονα κατηγορία σε ταμειακή βάση

α/α	Μείζονες Κατηγορίες	Περιγραφή	2021	2022	2023	2024	2025
			Εκτιμήσεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις
1	11	Φόροι	45.792	49.895	52.965	55.513	58.058
2	12	Κοινωνικές εισφορές	55	55	55	55	55
3	13	Μεταβιβάσεις	8.982	7.947	7.868	7.363	7.366
		<i>εκ των οποίων:</i>					
		- ΠΔΕ	4.623	3.830	3.750	3.241	3.241
		- Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	4.029	3.436	3.436	3.436	3.436
4	14	Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	623	672	772	820	854
5	15	Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.163	1.679	1.752	1.822	1.899
		<i>εκ των οποίων:</i>					
		- ΠΔΕ	170	170	170	170	170
		- Επιστροφές δαπανών για τόκους (σε ακαθάριστη βάση)	180	30	20	0	0
6	31	Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	336	26	183	58	50
7	33	Πωλήσεις τιμαλφών	0	0	0	0	0
8		Επιστροφές εσόδων	4.820	4.871	5.049	5.252	5.450
9		Έσοδα μη χρηματοοικονομικών συναλλαγών (1+2+3+4+5+6+7)	57.951	60.274	63.595	65.629	68.282
		Καθαρά Έσοδα μη χρηματοοικονομικών συναλλαγών (9-8)	53.132	55.403	58.547	60.378	62.832

II. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού κατά μείζονα κατηγορία σε ταμειακή βάση

α/α	Μείζονες Κατηγορίες	Περιγραφή	2021	2022	2023	2024	2025
			Εκτιμήσεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις	Προβλέψεις
1	21	Παροχές σε εργαζομένους	13.481	13.482	13.279	13.151	13.112
2	22	Κοινωνικές παροχές	194	198	184	183	182
3	23	Μεταβιβάσεις	36.806	30.233	29.841	29.386	29.234
4	24	Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.832	1.421	1.223	1.224	1.227
5	25	Επιδότησεις	80	80	80	80	80
6	26	Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση).	4.760	4.610	4.620	4.610	4.650
7	27	Λοιπές δαπάνες	91	51	51	51	51
8	29	Πιστώσεις υπό κατανομή	11.179	12.214	12.414	12.646	12.772
		<i>εκ των οποίων:</i>					
		- ΠΔΕ	8.000	7.250	7.000	7.000	7.000
		- Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	1.600	3.199	3.199	3.199	3.199
9	31	Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	2.647	2.252	1.469	1.357	1.307
10	33	Αγορές τιμαλφών	0	0	0	0	0
		Δαπάνες μη χρηματοοικονομικών συναλλαγών (1+2+3+4+5+6+7+8+9+10)	71.071	64.542	63.162	62.689	62.616